

ผลการวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 2 : นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา

1. แนวโน้มความต้องการนิสิตนักศึกษาในช่วง 15 ปีข้างหน้า

นิสิตนักศึกษาคือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในการแข่งขันกับต่างประเทศ บัณฑิตไทย จะต้องพัฒนาปัญญา แสวงหาความรู้ใหม่ คิดค้นนวัตกรรม สามารถใช้เทคโนโลยีพัฒนาความรู้และเข้าสู่ความรู้เพื่อเป็นผู้นำในการแข่งขัน ฯพณฯนายกรัฐมนตรีพันตำรวจเอก ดร.ทักษิณ ชินวัตร อกิจปรายนาเรื่อง “วิสัยทัศน์การพัฒนาคนไทยในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้” ในการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2544 ว่า

“หัวใจของการแข่งขันอยู่ที่การพัฒนาปัญญา การแสวงหาความรู้ใหม่ การคิดค้นนวัตกรรม การเข้าหาแหล่งทุน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาความรู้และเข้าสู่ความรู้เพื่อเป็นผู้นำในการแข่งขัน”

ที่ประชุม ในการปฏิรูปการศึกษามีความเห็นว่าในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge – based economy) หรือการนุยด์ค่าวิคุณสมบัติดังนี้

1. มี Global Literacy คือ มีความรู้ภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการใช้ Internet และมีความรู้ทางวัฒนธรรมนานาชาติ
2. มี Innovation กล้าคิด กล้าทำ
3. มีพลวัตในตัวสูง
4. มีความสามารถในการสะสมทุนทางปัญญา เพื่อความมั่งคั่งทางปัญญา (intellectual wealth) เป็นศักยภาพที่สำคัญของประเทศเพื่อการแข่งขัน

Asian Development Bank (1998 : 215) พบว่าทักษะแรงงานของประเทศต่างๆ ในเอเชีย มีระดับพัฒนาด้านทักษะแรงงานแตกต่างกันซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประเทศที่มีรายได้ต่ำ (Low – income) ได้แก่ ประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม และประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียใต้
2. กลุ่มประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle – income) ได้แก่ ประเทศไทยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ไทย พลีบปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
3. กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Asian Newly Industrialized Economics หรือ Asian NIES) คือ กลุ่มประเทศที่ต้องการเป็นผู้นำในการคิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย แทนที่จะเป็นผู้ผลิตเลียนแบบ เช่น ประเทศไทย กัมพูชา และสิงคโปร์
4. กลุ่มประเทศที่เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากแนวสังคมนิยมมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเน้นกลไกตลาด (Transittional Economics) เป็นกลุ่มประเทศที่เคยมีความสัมพันธ์หรือเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตในอดีต

ในการแข่งขันกับต่างประเทศ แรงงานไทยจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และรู้เรื่องเทคโนโลยีดังที่ ดร.สุภชัย พานิชภักดิ์ กล่าวว่า

“ We need to have the workforce whose members are innovative and creative. We can no longer afford to benefit from cheap labour especially in the future when competitiveness will be determined on technological capabilities. ”

(Panitchpakdi 1998 :4)

นิสิตนักศึกษาของประเทศไทยเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพที่น่าจะพัฒนาให้มีความสามารถในการแข่งขันได้

นอกจากนี้ที่ประชุมในการปฏิรูปการศึกษามีความเห็นว่าความสำเร็จของมนุษย์ขึ้นกับปรีชาญาณ 4 ค่านี้ คือ

1. ปรีชาญาณทางปัญญาความรู้ (IQ – Intelligence Quotient)
2. ปรีชาญาณทางอารมณ์ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (EQ – Emotional Quotient)
3. ปรีชาญาณทางนำอดน้ำทัน ทนลำบากได้ (AQ – Adversity Quotient)
4. ปรีชาญาณทางการปล่อยวาง ลดอัตตา (VQ – Void Quotient)

แนวความคิดนี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ วันที่ 16 สิงหาคม 2545 นอกจากนี้ที่ประชุมเห็นว่า คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์ ควรมีดังนี้

1. มีความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะทำให้เป็นคนอดทน มีความใฝ่รู้ และมีความเป็นก้าวหน้ามีศรัทธา
2. รู้จักโลก นิสิตนักศึกษาควรมีความรู้เชิงกว้าง รู้สังคมประเทศไทย และสังคมโลก
3. รู้จักใช้เหตุผล และสามารถใช้ทุกภูมิปัญญาได้

โดยสรุปประเทศไทยต้องการนิสิตนักศึกษาในอีก 15 ปีข้างหน้าที่สามารถทัดเทียมและแข่งขันกับประเทศอื่นได้ คือนิสิตที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการอยู่ได้ในสังคมไทยและสังคมโลก มีความรู้ในศาสตร์ มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่พัฒนาได้ตลอดชีวิต มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกประเทศไทยได้ ทั้งนี้ต้องคงความเป็นคนดีและสามารถรักษาธรรมะ วัฒนธรรม และวรรณกรรมของประเทศไทยไว้ได้

2. ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ก่อนที่เราจะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้คุณลักษณะของบัณฑิตที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จำเป็นต้องดูสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันซึ่งดูได้จาก

พื้นฐานความรู้ของศาสตร์ที่จำเป็น วิชาหลักที่จำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาต่อจากระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ วิชาในหมวดวิทยาศาสตร์ และวิชาสังคมศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติผลการสอบวัดความรู้วิชาหลักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการสอบ
ครั้งที่ 1 (มีนาคม 2544) และครั้งที่ 2 (ตุลาคม 2544)

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เข้าสอบ คะแนนต่ำสุด คะแนนสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายวิชาหลักของ
การสอบ 2 ครั้ง
ก.การสอบครั้งที่ 1

วิชา	จำนวนผู้เข้าสอบ	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาษาไทย	144,988	3	88	50.61	10.45
สังคม	147,016	11.25	83.75	38.97	9.09
ภาษาอังกฤษ	161,475	3	99	39.84	14.42
คณิตศาสตร์ 1	123,311	3	100	29.23	12.64
เคมี	95,039	3	88	23.08	9.19
ฟิสิกส์	96,080	2.50	100	25.02	13.17
ชีววิทยา	87,155	10	83	29.84	8.27
วิทยาศาสตร์ กายภาพชีวภาพ	77,884	5	86.25	39.25	8.98
คณิตศาสตร์ 2	74,801	2	100	30.60	15.03

ข. การสอบครั้งที่ 2

วิชา	จำนวนผู้เข้าสอบ	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ภาษาไทย	230,069	5	83	41.65	9.50
สังคม	231,254	10	83.75	38.76	8.51
ภาษาอังกฤษ	234,272	6	100	39.87	13.69
คณิตศาสตร์ 1	160,990	2	100	24.66	10.01
เคมี	123,317	2	100	25.75	12.91
ฟิสิกส์	125,771	2.50	100	24.12	12.16

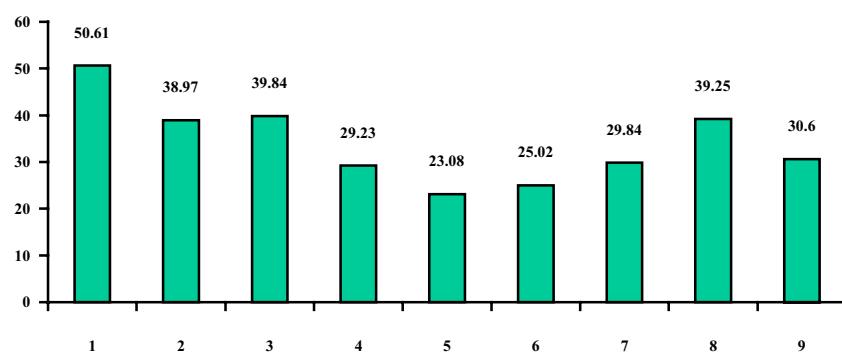
ชีววิทยา	116,913	9	84	30.82	8.14
วิทยาศาสตร์ กายภาพชีวภาพ	102,962	2.50	88.75	40.31	9.99
คณิตศาสตร์ 2	104,918	2	100	26.05	12.86

รายวิชาที่มีผู้ได้คะแนนเต็ม คือ คณิตศาสตร์ 1 ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ 2 ในการสอบครั้งที่ 1 และมีผู้ที่ทำคะแนนภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ 1 เคมี ฟิสิกส์ และคณิตศาสตร์ 2 ได้เต็มในการสอบครั้งที่ 2 ในขณะเดียวกันมีผู้ที่ได้คะแนนน้อยที่สุดในการสอบครั้งแรก คือ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ 1 เคมี ฟิสิกส์ และคณิตศาสตร์ 2 ได้คะแนน 2-3 คะแนน ส่วนการสอบครั้งที่ 2 วิชาคณิตศาสตร์ 1 เคมี ฟิสิกส์ วิทยาศาสตร์ กายภาพชีวภาพ และคณิตศาสตร์ 2 ผู้ที่ทำคะแนนได้น้อยที่สุดได้ 2-2.5 คะแนน

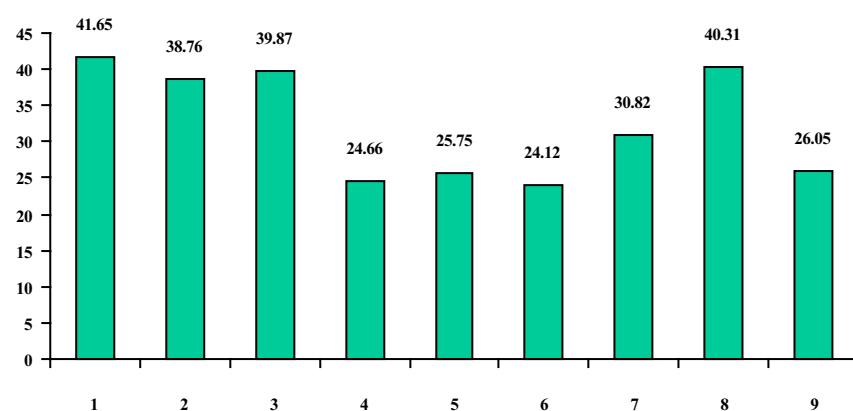
เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทุกวิชาปรากฏว่ามีวิชาภาษาไทย ในการสอบครั้งที่ 1 เพียงวิชาเดียวที่ค่าเฉลี่ยเกิน 50 % ค่าเฉลี่ยวิชาที่ได้คะแนนน้อยที่สุดในการสอบครั้งแรกคือวิชาเคมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.08 % และค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดในการสอบครั้งที่ 2 คือวิชาฟิสิกส์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.12 %

แผนภูมิที่ 5 และ 6 แสดงคะแนนเฉลี่ยรายวิชาหลักของการสอบวัดความรู้ครั้งที่ 1 และ 2 ของทบวงมหาวิทยาลัย ปี 2544

คะแนนครั้งที่ 1

คะแนนครั้งที่ 2

จะเห็นได้ว่าในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ยังทำคะแนนได้ในระดับ 25%- 40% เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็น เพราะข้อสอบยากหรือนักเรียนยังมีความสามารถไม่ถึงระดับความคาดหวังของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เมื่อศึกษาข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ที่รายงานโดยหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 10 กรกฎาคม 2545 ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของวิชาภาษาไทย 1 และไทย 2 มีค่าเฉลี่ยเกิน 50% ส่วนค่าเฉลี่ยวิชาอื่นอยู่ระหว่าง 22.8%- 45.8% ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

คะแนนเฉลี่ย และเปอร์เซ็นต์วิชาต่างๆ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

ระดับ	ไทย1	ไทย2	อังกฤษ1	อังกฤษ2	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	สังคม
ป. 6 (ปีการศึกษา 2541)	23.1 (57.75%)	12.2 (61%)	22.5 (56.25%)	8.9 (44.5%)	18.6 (46.5%)	22.4 (48.8%)	20.3 (50.75%)
ม. 3	21.2 (53%)	20.4 (51%)	19.5 (39%)	10.5 (26.25%)	12.5 (31.25%)	24.2 (40.33%)	28.9 (48.17%)
ม. 6	22.2 (55.5%)	22.8 (57%)	22.9 (45.8%)	11.4 (22.8%)	14.0 (35%)	*แยกรายวิชา	20.9 (41.8%)

คะแนนเฉลี่ยและเปอร์เซ็นต์วิชาเคมี ชีววิทยา พลสิกรรม และวิทยาศาสตร์ชีวภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ระดับ	เคมี	ชีววิทยา	พลสิกรรม	วิทยาศาสตร์ชีวภาพ
ม. 6	19.3 (38.60%)	26.0 (43.33%)	15.6 (39%)	30.1 (43%)

จากข้อมูลทางสถิติในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ในรายวิชาหลัก สามารถสรุปได้ว่าถ้าต้องการให้ได้ผลิตนักศึกษาปีที่ 1 ที่มีพื้นความรู้เพียงพอที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาต่อจากระดับมัธยมศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาความรู้ของนักเรียนในระดับมัธยมปลายให้ได้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือ 50% ทุกรายวิชา

บ. ความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี ความรู้และทักษะที่จำเป็นที่ต้องพัฒนาโดยเร่งด่วนอีกเรื่องหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี ในบทความ “ทำอย่างไรอันดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยจึงจะดีขึ้น” ศาสตราจารย์ ดร. ไพรัช นัชยพงษ์ (2543 : 16) กล่าวว่า

“เศรษฐกิจใหม่ คือ เศรษฐกิจและสังคมแห่งความรู้ เราจะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร เพื่อให้รู้เท่าทันโลกที่กำลังเขื่อมโยงเข้าหากันด้วยกระแสโลกอาชีวัฒน์ โลกที่มีความรู้เป็นสิ่งกำหนด ความสามารถในการแข่งขัน โลกที่มีข้อมูลที่ว่าสารถึงกันหมด โลกที่มีความรู้ทางเทคโนโลยีมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เราจะต้องรู้ที่จะเลือกรับ รู้ถึงคุณและโทษ รู้ที่จะบริโภค และรู้ที่จะพัฒนา รู้ถึงการสนับสนุนให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและสร้างการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง”

และถ้าศึกษาด้านนี้ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี 3 ด้าน คือ

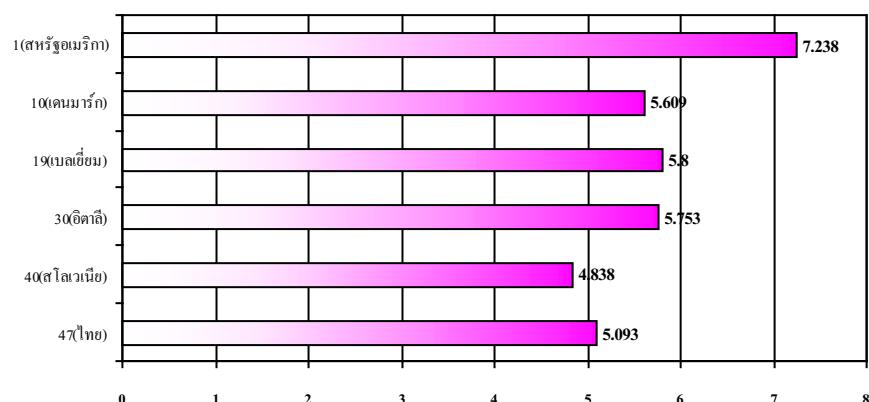
1. บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี
3. การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

จะเห็นชัดว่าประเทศไทยอยู่ห่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วทางซีกโลกตะวันตกเป็นอย่างมาก ซึ่งในแผนภูมิรูปที่ 7 , 8 และ 9 แสดงการเปรียบเทียบกับประเทศทางซีกโลกตะวันตกใน 3 เรื่อง ดังกล่าว ข้างต้น

ในเรื่องบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 47 ในขณะที่สหรัฐอเมริกามาเป็นอันดับที่ 1 (แผนภูมิรูปที่ 2) สำหรับดัชนีความร่วมมือทางเทคโนโลยี ประเทศไทยยังคงอยู่อันดับที่ 47 และสหรัฐอเมริกายังคงเป็นอันดับที่หนึ่งเช่นเดิม ในทำนองเดียวกันกับด้านการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังแสดง แผนภูมิที่ 3 และ 4 ตามลำดับ

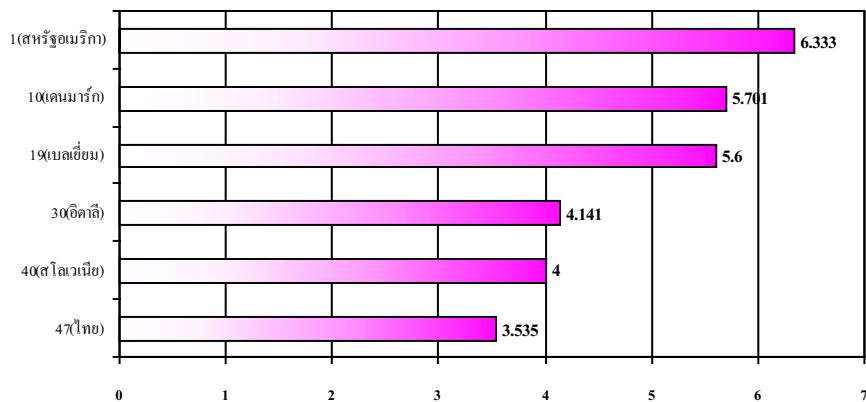
แผนภูมิที่ 7 บุคลากรด้านเทคโนโลยี

7.11 บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

แผนภูมิรูปที่ 8
ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี

7.12 ความร่วมมือด้านเทคโนโลยี

แผนภูมิรูปที่ 9
การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

7.15 การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

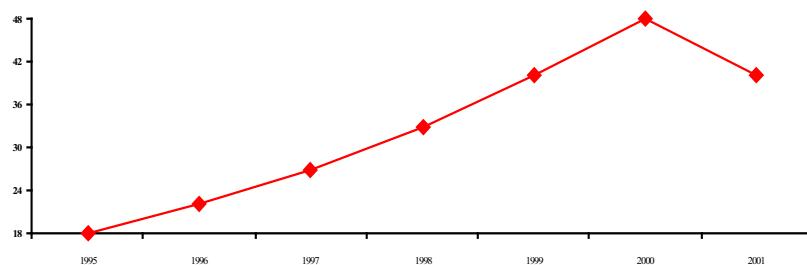

นอกจากดัชนีที่ ดร. ไพรัช รัชยพงษ์ หยินยกประเด็นขึ้นมาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี ความพร้อมด้านเครื่องคอมพิวเตอร์และความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ที่มีน้อยกว่าประเทศใกล้เคียง เช่น ประเทศไทยและเชีย

แผนภูมิที่ 10 แสดงจำนวนคอมพิวเตอร์ที่บุคลากรที่ใช้ในประเทศไทยและประเทศไทยแลเชี่ย

แผนภูมิที่ 10
จำนวนคอมพิวเตอร์ที่บุคลากรใช้ในประเทศไทย

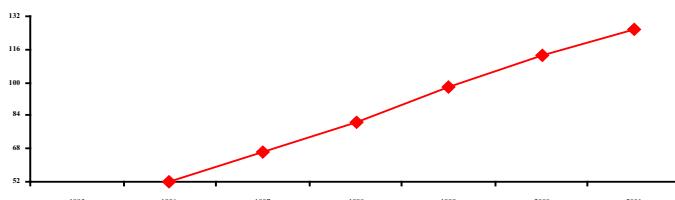
COMPUTERS: -Number of computers per 1000 people/Source: Computer Industry Almanac

IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2002

จำนวนคอมพิวเตอร์ที่บุคลากรใช้ในประเทศไทยแลเชี่ย

COMPUTERS: -Number of computers per 1000 people/Source: Computer Industry Almanac

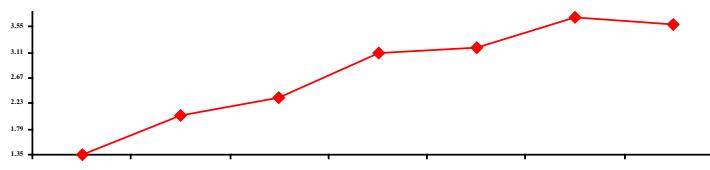

IMD WORLD COMPETITIVENESS YEARBOOK 2002

แผนภูมิที่ 11 แสดงความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศไทยและประเทศไทยแลเชี่ย

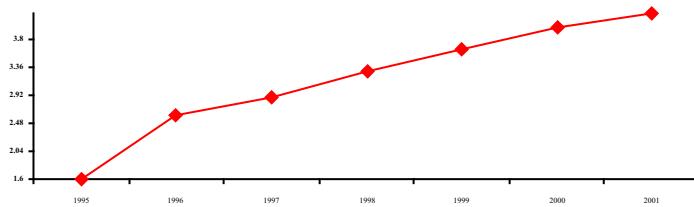
แผนภูมิที่ 11
ความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศไทย

TECHNOLOGICAL INFRASTRUCTURE

ความพร้อมทางด้าน Technological infrastructure ของประเทศไทย

TECHNOLOGICAL INFRASTRUCTURE

จะเห็นได้ว่าทางด้านจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อประชากร ประเทศไทยมีน้อยกว่าและมีแนวโน้มว่าจะลดลงในขณะที่ประเทศไทยเฉลี่ยแม่จะเริ่มขึ้นกว่าประเทศไทย 1 ปี แต่เริ่มจากปริมาณที่มากกว่าและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ในทำนองเดียวกันกับด้าน Technological infrastructure ในปี 2001 ประเทศไทยจะมีความพร้อมน้อยกว่าประเทศไทยเฉลี่ย และดูเหมือนจะลดลงในขณะที่ประเทศไทยเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับจำนวนคอมพิวเตอร์

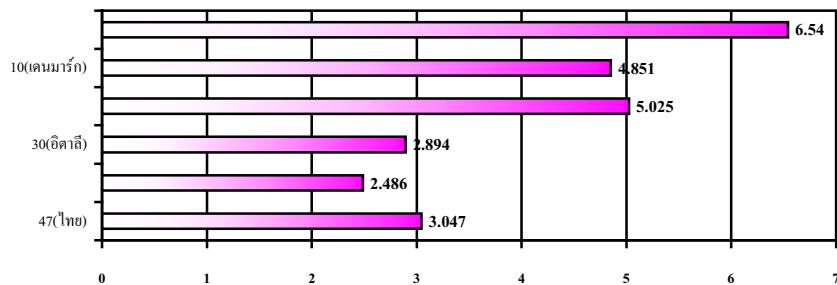
พระองค์นั้นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยพัฒนาบุคลากรของประเทศไทยให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นทางด้านเทคโนโลยี

1. รัฐบาลต้องพัฒนา Technological infrastructure ให้เพิ่มขึ้น
2. รัฐบาลต้องพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้
3. สถาบันการศึกษาต้องจัดเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอ กับความต้องการ การใช้เครื่องของนิสิตนักศึกษา
4. สถาบันการศึกษาต้องจัดหลักสูตรที่อีกับการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี
5. สถานศึกษาเพิ่มความร่วมมือด้านเทคโนโลยีกับต่างประเทศ

ความรู้และทักษะภาษาอังกฤษ การที่นิสิตนักศึกษาจะสามารถมีความคิดริเริ่มและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้ นิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องมีโอกาสเห็นตัวอย่างจากประเทศอื่น ความรู้และทักษะภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยนิสิตนักศึกษาให้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและผลิตงานที่มีความเป็นสากลได้ ความสามารถในการใช้ Internet เป็นดัชนีตัวหนึ่งที่ IMD World Competitiveness Yearbook 2002 ใช้จัดอันดับและประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 40 จาก 49 ส่วนความเป็นสากลที่มีผลต่อเศรษฐกิจ จัดอยู่ในลำดับที่ 48 นอกจากนี้ความน่าลงทุนของชาวต่างประเทศ (Foreign investors) ก็อยู่ในอันดับที่ 41 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยขาดความพร้อมและกลายเป็นจุดอ่อนคือเรื่องภาษา ซึ่งมีผลกระทบกับความร่วมมือในการทำวิจัยกับต่างประเทศ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 12

ความร่วมมือในการทำวิจัย

ความร่วมมือในการทำวิจัยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 47 เพราะขาดความพร้อมเรื่องภาษาอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย TOEFL ของบัณฑิตประเทศต่างๆ ที่แสดงไว้ในตารางที่ 3 (จากข้อมูลการวิจัยของศูนย์ทดสอบทางวิชาการแห่งจุฬาฯ พ.ศ. 2545)

ตารางที่ 3

คะแนนเฉลี่ย TOEFL และลำดับที่ของประเทศต่างๆ และคะแนนเทียบ TOEFL ของกลุ่มสาขาวิชาต่างๆ

ประเทศ/กลุ่มสาขาวิชา	คะแนนเฉลี่ย TOEFL	ลำดับที่
ประเทศ		
1. กัมพูชา	505	7
2. อินโดนีเซีย	518	4
3. ลาว	496	9
4. มาเลเซีย	527	3
5. ฟิลิปปินส์	578	2
6. สิงคโปร์	596	1
7. ไทย	498	8
8. เวียดนาม	511	6
9. พม่า	512	5
กลุ่มสาขาวิชา		
1. กลุ่มวิทยาศาสตร์	450	11
2. กลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	444	12
3. กลุ่มหลักสูตรนานาชาติ	489	10

สำหรับบัณฑิตที่ต้องการศึกษาต่อต่างประเทศ ถ้าได้คะแนนน้อยกว่า 550 ต้องศึกษาภาษาอังกฤษก่อนเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา หรือประเทศที่ยอมรับคะแนน TOEFL ส่วนบัณฑิตที่ต้องการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาภาษาในประเทศมีคะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL 450 สำหรับบัณฑิตกลุ่มวิทยาศาสตร์คะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL เท่ากับ 444 สำหรับบัณฑิตกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ส่วนกลุ่มบัณฑิตที่ต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ มีคะแนนเฉลี่ยเทียบ TOEFL เท่ากับ 489 คะแนน จะเห็นได้ว่าความพร้อมของบัณฑิตที่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการศึกษาและวิจัยยังต้องมีการพัฒนา

3. ยุทธศาสตร์และกลวิธีที่จะช่วยพัฒนาความรู้และทักษะภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาสามารถทำได้โดย

1. พัฒนาความรู้และทักษะภาษาอังกฤษให้นิสิต นักศึกษาให้ถึงระดับที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการหาความรู้จากสื่อต่างๆ ได้ ในกรณีที่ใช้คะแนน TOEFL เป็นดัชนี ก่อนจบการศึกษาควรได้คะแนนไม่น้อยกว่าหรือใกล้เคียง 500 คะแนน สำหรับวิธีการอาจทำได้โดย

- ก. จัดการเรียนการสอนในชั้น ซึ่งอาจจะนับหน่วยกิตหรือเป็น S/U ก็ได้
- ข. จัดบทเรียนที่ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองในรูปสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ CD-ROM หรือเรียนผ่าน Internet

ค. วัดระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อให้ผู้เรียนวางแผนพัฒนาตนเองได้

2. ส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษา ฝึกทักษะการทำโครงการวิจัย เพื่อเป็นพื้นฐานของการวิจัยแบบ Research and Development (R&D) ในอนาคต ซึ่งสามารถทำได้โดย

- ก. ให้นิสิต นักศึกษาทำ Literature Review ในระดับชั้นปีที่ 1
- ข. ให้นิสิต นักศึกษาร่วมโครงการวิจัยของอาจารย์
- ค. จัดกิจกรรมที่ให้นิสิต นักศึกษาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อยากร่วมวิจัย เช่นมหาวิทยาลัย โตเกียมี Senior Projects และ MIT มีโครงการฝึกให้นักศึกษามีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

4. วิธีการเพื่อให้ได้นิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์

สำหรับวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ได้นิสิต นักศึกษาที่พึงประสงค์ ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 หมวด 4 เป็นแนวทางในการพัฒนา (ดูภาคผนวก 2)

ส่วนที่ประชุมการปฏิรูปการศึกษามีวันที่ 29 เมษายน 2544 มีความเห็นในเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

1. ควรให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดคุณภาพสูงของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และให้มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ
2. หลักสูตรควรสร้างแกนความรู้ที่เป็นสากล (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และ Global literacy) และกำหนด International benchmarks ที่เปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลได้
3. หลักสูตรควรผลิตผู้จบการศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพและประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงในลักษณะที่เป็น Knowledge workers ได้
4. กำหนดเนื้อหาหลักสูตรในแต่ละระดับให้อีกับผู้เรียนเพื่อสามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยได้ตลอดเวลา โดยคำนึงถึงการพัฒนาภูมิปัญญาท่องถิ่น วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ
5. ในระดับอุดมศึกษาควรเน้นด้าน Bio-Engineering , Agro-Industry และด้านบริการต่างๆ ท้องปฏิรูปอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น อาหารและยา ฯลฯ ให้สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยได้ตลอดเวลา โดยคำนึงถึงการพัฒนาภูมิปัญญาท่องถิ่น วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ
6. ให้เอกชนมีส่วนร่วมกับรัฐส่งเสริมการพัฒนาการศึกษา

ในด้านการพัฒนาครูอาจารย์ ที่ประชุมการปฏิรูปการศึกษาเห็นว่า ควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. พัฒนาครู อาจารย์และผู้บริหารควบคู่ไปกับการปฏิรูปการศึกษา โดยส่งเสริมทั้งด้านความรู้ให้กิดเป็น ทำเป็น ฝรั่ง มีความเชี่ยวชาญในวิชาการและการสอนเพื่อเป็นปูชนียบุคคล
2. สร้างโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่ดีให้ครู ได้พัฒนาวิธีการเรียนการสอน และสร้างเครือข่ายให้เกิดการพัฒนา และเผยแพร่ไปสู่ครุทั่วประเทศ
3. พัฒนาระบบครุต้นแบบโดยทำโครงการนำร่อง และขยายผลให้ลุமทั่วประเทศ
4. ให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
5. ตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาครู อาจารย์ที่พึงประสงค์
6. อบรมครู อาจารย์ให้พัฒนาการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์การก่อตั้งการเรียนรู้และมีโอกาสเรียนจากสถานการณ์
7. พัฒนาครู อาจารย์ให้สามารถใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนการสอน

8. เน้นการเปลี่ยนทัศนคติของครู อาจารย์ ผู้บริหารในการสร้าง “คน” ให้มีคุณสมบัติที่รู้จักพึงตน เอง (independent living) มีศักดิ์ศรี (dignity) และเกิดความงอกเงย (productive)

บทบาทของครูอาจารย์คือสามารถสร้างคนยุคใหม่ได้ ต้องเป็นผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู ใช้วิธีการสอนแบบที่เป็นผู้ช่วยความสะดวก (facilitator) และเป็น coach ให้แก่เด็กทั้งในด้านวิชาการ และแนวทางชีวิต เป็นคนใจดี มีเหตุผล เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ฝึกศักดิ์ศรี ช่างคิด และสามารถ ตั้งคำถามที่แหลมคมเพื่อกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิด วิเคราะห์และค้นคว้าหาความรู้ สำหรับระดับอุดมศึกษา ต้องสร้างงานวิจัยที่เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งให้บริการวิชาการแก่ สังคมและชีวีนำสังคมได้

นอกจากนี้ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของครู อาจารย์และผู้บริหารในการสร้าง “คนไทย” ใน กระบวนการเรียนรู้ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้โดยให้เด็ก ผู้ปกครอง ผู้ใช้ ชุมชน ห้องถินมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้ของเด็กเพื่อให้ได้ทรัพยากรม努ย์ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และใช้แหล่งชุมชน องค์กรต่างๆ เป็นแหล่งการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

สำหรับที่ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมี ศูนย์พัฒนาทักษะและ เทคนิคด้านการสอนของอาจารย์ที่ให้บริการอาจารย์จากทุกสถาบัน และการทำแบบใช้ความสมัครใจ และใช้เวลาระยะเวลาสั้น ส่วนการพัฒนาศาสตร์ที่อาจารย์สอนอาจทำได้โดยให้อาจารย์ไปเท่า Professional Schools และสามารถมา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการได้

เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาตามหมวด 6 ของ พ.ร.บ.การ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการมีความเห็นว่า ควรมีระบบประกันคุณภาพซึ่ง สามารถทำได้ 3 ลักษณะคือ

1. ประเมินภายในของมหาวิทยาลัย ในรูปแบบ Self-evaluation
2. ประเมินภายนอกโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินจากหลักสูตร
3. ประเมินจากผู้เรียน

สำหรับผู้ประเมินควรให้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการประเมิน นอกจากนี้อาจใช้ Peer review ด้วย

(แนวทางการประเมินคุณภาพด้านการเรียนการสอนอยู่ในภาคผนวก จ)

นอกจากนี้ที่ประชุมมีความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

1. ทำอย่างไรจะสร้างสำนักให้นิสิต นักศึกษา มีความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ควรเอาตัวดแรงงานมาเป็นตัวกราะต้นรองรับค์ให้นิสิต นักศึกษาเห็น ความจำเป็นของการพัฒนาตนเองทั้งศาสตร์ที่เรียน ความรู้เรื่องภาษา เทคโนโลยี นิสัยการเรียนรู้ ความ สามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียนที่สัมพันธ์กัน และการพัฒนาตนเองตลอดเวลาซึ่งต้องปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก

2. การฝึกงานควรเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยหรือสถานประกอบการ

ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรเป็นความร่วมมือกัน แต่ให้มีน้ำหนักต่างกันไป ในปัจจุบัน ขาดความร่วมมือกับสถานประกอบการ ควรทบทวนเรื่องกฎหมายการฝึกงาน โดยระบุให้บริษัทข้ามชาติ ต้องถ่ายทอดการฝึกอบรมให้กับพนักงาน สำหรับการฝึกงานนายจ้างพอใจที่จะจ้างนิสิต นักศึกษา ที่จบการศึกษาแล้ว เพราะจะนั่นสถาบันการศึกษาควรให้นิสิต นักศึกษาฝึกงานเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว

3. โครงการเป็นผู้วางแผนหลักสูตรระรยะยาว

มหาวิทยาลัยควรกำหนดหลักสูตรเอง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากสถานประกอบการผู้มา ช่วยวิจารณ์ และไม่ควรวางแผนหลักสูตรเกิน 3-5 ปี ควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป็นปัจจุบัน และควรอี้อ กับการเรียนข้ามสาขา

4. สาขานี้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

ที่ประชุมเห็นว่าเป็นการยากที่จะระบุสาขาใดสาขาหนึ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแต่ทุกสาขาต้องการผู้ทำงานที่มีคุณสมบัติต่อไปนี้

“คิดเป็น มีทัศนคติ มีความรู้ สูงงาน สื่อสาร ได้ทั้งพูดและเขียน ทำงานได้ พัฒนาได้ แก้ปัญหา ได้ และประยุกต์เป็น”

คุณเนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2545) สรุปทักษะการทำงานสำหรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมห้องท่อเที่ยวในห้องถังไว้ดังนี้

ทักษะการทำงานระดับปัจเจกบุคคล ควรมีทักษะด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ทักษะด้านเทคนิค

➡ ทักษะการบริการการห้องเที่ยว (อาหาร, ที่พัก, การนำทาง, การขนส่ง, ดูแลความปลอดภัย, ชักรีด, การขายของที่ระลึก, การให้บริการข่าวสาร)

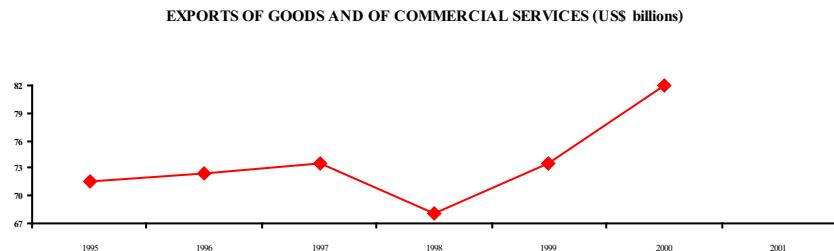
➡ ทักษะการบริหาร (การพัฒนาเหล่งห้องเที่ยว, การจัดการในด้านการจำหน่ายสินค้าและบริการ, การกำหนดราคาสินค้าหรือบริการ, การจัดการด้านการตลาด)

● ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (การสื่อสาร, การต้อนรับ, การประชาสัมพันธ์, การมีมิตรไมตรี)

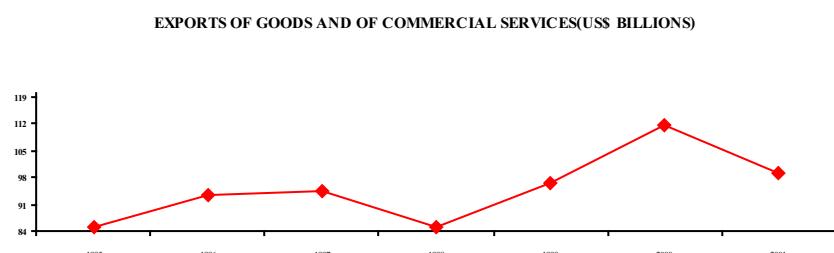
● ทักษะด้านความคิด (การจัดการธุรกิจห้องเที่ยว, การอนุรักษ์และดูแลแหล่งห้องเที่ยว, การถ่ายทอดความรู้, ภูมิปัญญา)

ในการแข่งขันกับต่างประเทศ ควรดูความได้เปรียบของประเทศไทยเป็นแนวทาง แม้ว่าประเทศไทย จะมีข้อเสียเปรียบในประเด็นที่กล่าวข้างต้น แต่จุดที่ได้เปรียบคือ เรื่องการส่งออกของสินค้าและการบริการเชิงพาณิชย์ แผนภูมิที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบเรื่องนี้ระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

แผนภูมิที่ 13
การส่งออกและการบริการของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

การส่งออกและการบริการของประเทศไทยและมาเลเซีย

ประเทศไทยมีแนวโน้มจะส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประเทศมาเลเซียเริ่มลดลง แม้ว่าจำนวนเงินของประเทศไทยจะน้อยกว่ากีตาน ดังนั้นการเตรียมทักษะแรงงานไทยในอนาคต ควรพัฒนาให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรให้ส่งออกและเพิ่มงานด้านการบริการ

5. ประเทศไทยควรสร้าง generalists มากกว่า specialists หรือไม่

ที่ประชุมเห็นว่าครรภาร์คนที่มีความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพาะกายในการเรียน ทำงานและดำรงชีวิตต้องการทั้ง สองส่วน ในการจัดการการศึกษาระดับปีที่ 1 ควรปูพื้นฐานความรู้ทั้งสองด้านแล้วจึงจะให้พัฒนาความรู้เฉพาะสาขาที่ตนถนัดและชอบในปีต่อๆไป ที่สำคัญต้องให้นิสิต นักศึกษารู้ว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้ดูแลจัดการด้านการผลิตบัณฑิต ควรพัฒนานิสิต นักศึกษา ทั้ง “วิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต” (ฯ พณ ฯ องค์มนตรี ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย, 2545)

รายการอ้างอิง

๑ พณ ๑ นายกรัฐมนตรี พันธ์ารวจเอก ดร.ทักษิณ ชินวัตร “วิสัยทัศน์การพัฒนาคนไทยในระบบเศรษฐกิจ ฐานความรู้” รายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา 29 เมษายน 2544 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

๑ พณ ๑ องค์มนตรี ศ.นพ.เกغم วัฒนชัย (2545) ไทยรัฐ

ก้าวจنا ปราบพาล และประกายแก้ว โอภานนท์อมตะ (2545) การสำรวจความสามารถใช้ภาษา อังกฤษของบัณฑิตไทย ศูนย์ทดสอบทางวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไพรัช ชัยพงศ์ (2543) “ทำอย่างไรอันดับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยจะดีขึ้น” สำนักงาน พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2545) “ทักษะการทำงานและปัจจัยเงื่อนไขในการพัฒนาทักษะการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในห้องถิน : การศึกษาในกลุ่มประชาคม ภาคเหนือ ตอนบน” การประชุมวิชาการประจำปี ชุดโครงการทักษะการทำงาน 29 เมษายน 2545

“ความรู้ไทยด้วย” (2545) มติชน 10 กรกฎาคม 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ระเบียบการสมัครสอบวัดความรู้เพื่อสมัครเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ประจำปี การศึกษา 2545

ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2545

IMD World Competitiveness Yearbook 2002

Panitchpakdi, S. (1998) “Keynote Speech” The 1998 International Symposium on “The Central Intellectual Property and International Trade Court as a Model for IPRs Enforcement for the 21st Century” in Bangkok on 22 January 1998.

การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ

โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ
และการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ
กลุ่มที่ 3: นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

โดย คุณมลลิกา คุณวัฒน์
อาจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ โพธิคิริ

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

รายงานฉบับนี้เป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (executive summary) เพื่อนำเสนอผลการศึกษา ข้อเท็จจริงที่ได้จากการประมวลข้อมูลในขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นของการศึกษาวิจัยภาพรวมของทักษะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. โดยมีประเด็นของการอภิปรายแสดงความคิดเห็นรวม 6 ประเด็น ดังนี้

ผลการระดมสมอง พบว่า แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาในระดับ ปวช./ปวส. ในช่วง 15 ปี ข้างหน้าของประเทศไทยจะเน้นจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ทางวิชาการเกี่ยวกับอาชีพ และทักษะในวิชาชีพที่สามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การงานทั้งในฐานของการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ และรับจ้างทำงานอาชีพอิสระ ความรู้และทักษะที่จำเป็นในอนาคต ควรจะประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) conceptual skill (2) operating skill (3) technical skill (4) management skill (5) human skill และ (6) communication skill

การผลิตแรงงานระดับ ปวช./ปวส. ต้องเน้นความสำคัญในเรื่อง ดังนี้

- (1) สมรรถนะในการทำงาน (competency)
- (2) ให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเรียนนอกระบบ โรงเรียนทัดเทียมกับการเรียนในระบบห้องเรียน
- (3) การกำหนดระบบการทดสอบมาตรฐานที่มีอ้างอิงเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งสำหรับเทียบกับการรับรองคุณวุฒิการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. ที่มีอยู่เดิม
- (4) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนในระบบการพูดให้พึงเป็นการสอนในลักษณะของการฝึกอบรมและมอบหมายงานให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างความอดทนที่จะค้นหาวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (5) เร่งรัดให้มีการกำหนดมาตรฐานและการทดสอบทักษะวิชาชีพแห่งชาติ ซึ่งอาจจะเรียกว่า TVQ (Thai Vocational Qualification) และให้ความสำคัญที่ผู้ประกอบการและสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ

ในประเด็นของยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องการร่วมมือปรับปรุงมาตรการและมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน การปฏิรูปและพัฒนาหลักสูตรในระดับ ปวช./ปวส. ให้มีทางเลือกสำหรับแรงงานในระดับตนที่ไม่มีโอกาสได้เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน ให้มีโอกาสใช้มาตรการและหลักการทดสอบมาตรฐานที่มีอ้างอิงในเรื่องการคุ้มครองกรมพัฒนาที่มีอ้างอิง มาเทียบเคียงกับความรู้ตามหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับ ปวช./ปวส. โดยให้โอกาสผู้ที่เป็นกำลังแรงงานที่อยู่ในระบบโรงเรียนเหล่านี้ ได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อในสถานศึกษาระดับ ปวช./ปวส. ได้โดย

ไม่ต้องผ่านชั้นการศึกษาปีที่ 1 และให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับใบรับรองคุณวุฒิการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. เมื่อมีความรู้ความสามารถตรงตามหลักสูตร เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ต่อยอดต่อไปจนถึงระดับปริญญา ในสาขาวิชาชีพต่างๆ สำหรับผู้ที่เลือกเรียนต่อระดับ ปวช./ปวส. ในระบบโรงเรียน โดยตรง ควรจะต้องนำผลการเรียนในอดีตในด้านความสามารถและความสนใจในการประกอบอาชีพมาประกอบการพิจารณา ก่อนรับเข้าเป็นนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ด้วย

นอกจากนี้ที่ประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะนำสิ่งที่เขียนในแผนพัฒนาศรัทธาจิตและสังคมแห่งชาติในอดีตจนถึงปัจจุบันมาปฏิบัติให้เกิดผล โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ว่าด้วยการกระจายอำนาจจะทำให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

ในประเด็นของ ทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยให้ความสำคัญที่จะทำให้นักเรียน ปวช./ปวส. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและหลักการทำงานในชีวิตรถ ต้องฝึกอบรมให้นักเรียน ปวช./ปวส. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับอาชีพและทัศนคติสากลที่กล่าวว่า “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” ทักษะที่สำคัญที่สุดเป็นสิ่งพึงประสงค์ ในลำดับแรก คือ สมรรถนะ(competency) ในการทำงาน ลำดับต่อไป คือ วินัยในการทำงาน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์สิ่งที่ถูกต้อง และการมีความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยีเพียงที่จะเข้ารับการฝึกอบรมหรือการยกระดับความรู้ต่อยอดได้ตลอดชีวิต เนื่องจากกระบวนการจัดการศึกษาในปัจจุบันเป็น Learning Organization ซึ่งจะได้รับการพัฒนาต่อไปให้เป็นองค์กรอัจฉริยะ (Fast Learning Organization) ดังนั้น แรงงานไทยควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องนี้ รวมตลอดถึงมีความเข้าใจในระบบการตรวจสอบและติดตามประเมินผลเพื่อจะได้รับทราบระดับของทักษะฝีมือของตนเอง และยอมรับในวัฒนธรรมนี้ ตามแนวปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นสากลแล้ว

ในประเด็นของ วิธีการพัฒนาทักษะแรงงานนั้น จะต้องปรับปรุงแก้ไขทุกระดับ เนื่องจาก การจัดการพัฒนาความรู้และยกระดับทักษะฝีมือแรงงานของชาติต้องใช้ต้นทุนสูง จึงต้องปรับปรุงแก้ไข กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปฎิรูปองค์กรรับผิดชอบให้การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนักเรียน ระดับปวช./ปวส. เป็นไปเพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาศรัทธาจิตและสังคมของชาติ โดยเฉพาะผลผลิตที่เกิดจะต้องสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลลัพธ์เป็นผลงานที่สูญเปล่า ควรจะศึกษากฎหมายและแนวปฏิบัติของต่างประเทศเป็นตัวอย่าง

การสมมติฐานการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นว่า ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการซึ่งมีความต้องการแรงงานหลายแห่งได้ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการแนะนำวิธีการฝึกปฏิบัติงาน และให้โอกาสแก่นักเรียนบางสาขาโดยรับเข้าเป็นผู้ฝึกหัดปฏิบัติงานในสถานประกอบการของตน แต่โดยที่สถานประกอบการมีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของนักเรียน เนื่องจากสถานบันการศึกษารับนักเรียน ปวช./ปวส. ในลักษณะ Supply Driven และสถานประกอบการต้องการกำไรมากจากการลงทุน จึงไม่สามารถให้โอกาสแก่นักเรียนทุกคนได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันตลาด

สินค้าของประเทศไทยต้องแข่งขันกับต่างประเทศสูงมาก เพื่อให้ระบบการอาชีวศึกษามีความถูกต้องสอดคล้องกับความจำเป็นและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ประเทศไทยจะต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องการจัดหลักสูตรของระดับ ปวช./ปวส. ทันที โดยมุ่งเน้นให้สังคมทั่วไปเข้าใจว่า สถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบจัดการรับ นักเรียนในระดับดังกล่าว จะต้องจัดตามหลักการ Demand Driven และวิธีการผ่านการประเมินผลเพื่อจบหลักสูตร จะต้องใช้ทดสอบสมรรถนะในการทำงาน ซึ่งมีผลมาจากการจัดหลักสูตรด้วยวิธี Learning by Doing ในอนาคตการผสานผสานการศึกษาและการพัฒนาทักษะการทำงานจะต้องให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนรับผิดชอบโดยตรงทั้งหมด โดยรัฐให้การสนับสนุนในเรื่องกรอบงบประมาณที่จะเป็นในการลงทุนเบื้องต้น และ งบดำเนินการปกติเท่านั้น

ในส่วนของการประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาอาชีวศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจตามแนวคิดในมิติทางเศรษฐศาสตร์ การประเมินผลจะต้องใช้มาตรฐานในระบบสากลเกี่ยวกับการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในระยะสั้นเฉพาะหน้า เปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่จะเกิดต่อสังคมในระยะยาวด้วย นอกจากการประเมินผลคุณภาพและปริมาณของการผลิตนักเรียนในระบบการศึกษา ปวช./ปวส. แล้ว สถาบันการศึกษาควรยอมรับให้ผู้เกี่ยวข้องในสังคมซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆ มีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนดมาตรฐานหลักสูตรและวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนรวมตลอดถึงการประเมินศักยภาพของผู้บริหาร สถาบันการศึกษาด้วย

บทวิเคราะห์จากการประชุมเชิงวิชาการเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 3: กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส.

คุณมัลลิกา คุณวัฒน์
อ. ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

อารัมภกถา

คณะผู้วิจัย โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ได้จัดการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ ณ โรงแรมนานาชาติ เป็นจำนวน 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 นำเสนอการประมวลข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดย ศ. ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ
ครั้งที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่สำเร็จการศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
โดย ศ. ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน พศ. ดร.แสงระวี เชาว์ปรีชา และ พศ. ดร.เดวิด บรรจেด
พงศ์ชัย

ครั้งที่ 3 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 2 นิสิตนักศึกษาชั้น
ปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา โดย ศ. ดร.กาญจนा ปราบพาล และ พศ.ประกาษแก้ว
โภกานนท์อมตะ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์จากการ
ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. โดย คุณมัลลิกา คุณวัฒน์ และ¹
อ. ดร.ธัญวัฒน์ โพธิศิริ

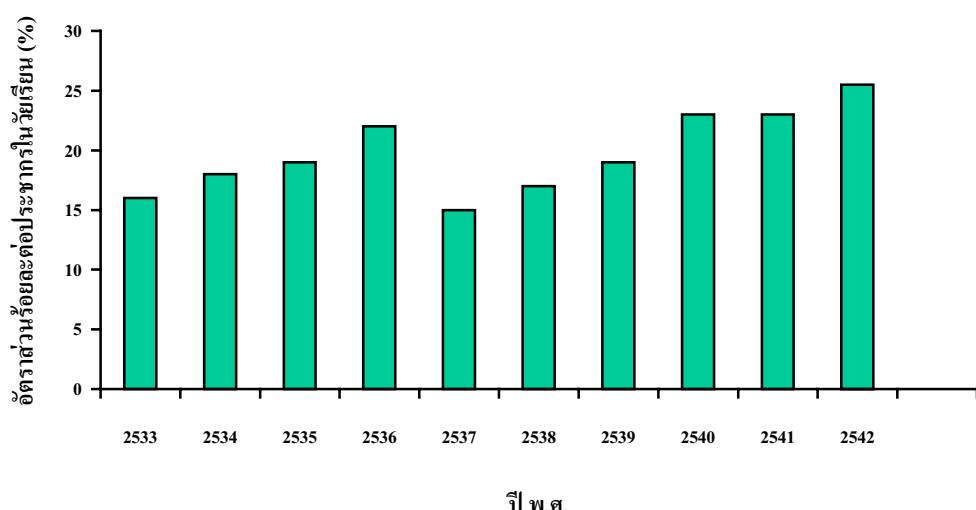
หลักการและเหตุผล

สภาพแวดล้อมในการทำงานในสังคมปัจจุบันต้องการบุคลากรที่มีทักษะความสามารถในการ
ทำงานที่มีแบบพื้นฐานและแบบเฉพาะทาง นอกจากนี้ บุคลากรที่เป็นที่ต้องการในตลาดแรงงานในยุค
ปัจจุบันซึ่งมีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องยังต้องเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ในการเสริมสร้าง
ทักษะของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของ
สังคมในยุคโลกาภิวัฒน์ส่งผลกระทบอย่างมากต่อแนวโน้มเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่ง
ส่งผลต่อความต้องการทรัพยากรแรงงานที่มีศักยภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่ของคุณวุฒิการ
ศึกษาและทักษะในการทำงาน

ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยใช้ระบบการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการ
พัฒนากำลังคน ระบบการศึกษาของไทยมีการจัดการและบริหารการผลิตนักเรียน นักศึกษาในลักษณะ
ที่มีขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มี (supply-driven) เป็นหลัก โดยสถาบันการศึกษาทั้งของภาครัฐ และภาคเอกชน
เป็นผู้กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาตามความต้องการของสถาบัน และการรับรองการสำเร็จ

การศึกษาของแต่ละหลักสูตรเป็นไปในรูปของใบรับรองผลการเรียนเชิงคุณภาพ ได้แก่ ปริญญาบัตร สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา และประกาศนียบัตรสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

จากการพิจารณาข้อมูลอัตราการศึกษาต่อระดับมัธยมปลายสายอาชีวศึกษาในรูปที่ 1 พบว่า จำนวนนักเรียนที่ศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นภายใต้ระบบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ใช้ในปัจจุบัน อัตราผู้ศึกษาต่อระดับมัธยมปลายสายอาชีวศึกษานี้สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นภายใต้ 15 ปีข้างหน้า หลังจากเริ่มใช้ระบบการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาสายอาชีวศึกษาเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญซึ่งจะออกไปสู่สังคมการทำงานและพัฒนาประเทศต่อไป

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

รูปที่ 1 อัตราส่วนนักเรียน นักศึกษา ในระบบโรงเรียนระดับอาชีวศึกษา ต่อจำนวนประชากรในวัยเรียน

ปัญหาสำคัญในระบบการอาชีวศึกษาปัจจุบันคือการพสมพานระหว่างการพัฒนาระบบการศึกษา (education) ควบคู่กับระบบการฝึกฝนทักษะในการทำงาน (training) ในอนาคตตลาดแรงงานจะต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับหลักสากลในสังคมการทำงาน รวมทั้งมีการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในการทำงานเทียบเท่าหรือมากกว่าใบรับรองคุณวุฒิการศึกษาในรูปของปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตร การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับ ปวช./ปวส. จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะและคุณภาพของทรัพยากรแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน (demand-driven) ไปพร้อมกันด้วย

ปัญหาสำคัญของระบบการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันนอกเหนือไปจากการพสมพานของระบบการศึกษาและการฝึกฝนดังกล่าวแล้ว ได้แก่ การขาดการวางแผนและการขาดการจัดสรร

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาแนวทางการสร้างทรัพยากรมนุษย์ไปสู่แรงงานที่มีศักยภาพ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปในอนาคตและเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. แนวโน้มความต้องการนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ในช่วง 15 ปี ข้างหน้า

จากผลการประชุมเชิงวิชาการเชิงปฏิบัติกรุ่นที่ 3 กรุ่นนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนระดับ ปวช./ปวส. ของประเทศไทยในปัจจุบันมีปัญหาด้านการขาดคุณสมบัติในประเด็นหลัก ได้แก่ การขาดวินัยทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน การขาดการดูแลรักษาวัฒนธรรมไทยในทางสร้างสรรค์ และการขาดทัศนคติที่ดีในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับทักษะในการทำงานที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานของประเทศไทยในมุมมองของนายจ้างประกอบด้วย

ก) ทักษะด้านความคิดและการประมวลผล (conceptual skill)

ความสามารถในการประเมินความคิดและความรู้ในระดับที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นต่อไปได้ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและผู้ร่วมงาน

ข) ทักษะด้านการปฏิบัติงาน (operating skill)

ความรู้ที่มีอยู่ในขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ในการทำงาน (job knowledge) ความสามารถในการทำงาน (job ability) ซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากการศึกษาและจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริง

ก) ทักษะด้านเทคนิค (technical skill)

ความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงระบบงานที่เกี่ยวข้อง

๔) ทักษะด้านการบริหาร (management skill)

ความรอบรู้ในด้านการจัดการทั่วไปซึ่งต้องการความรู้ในหลายสาขาวิชา เช่น การตลาด การเงิน การลงทุน การจัดการ การบริหารทั่วไป ฯลฯ

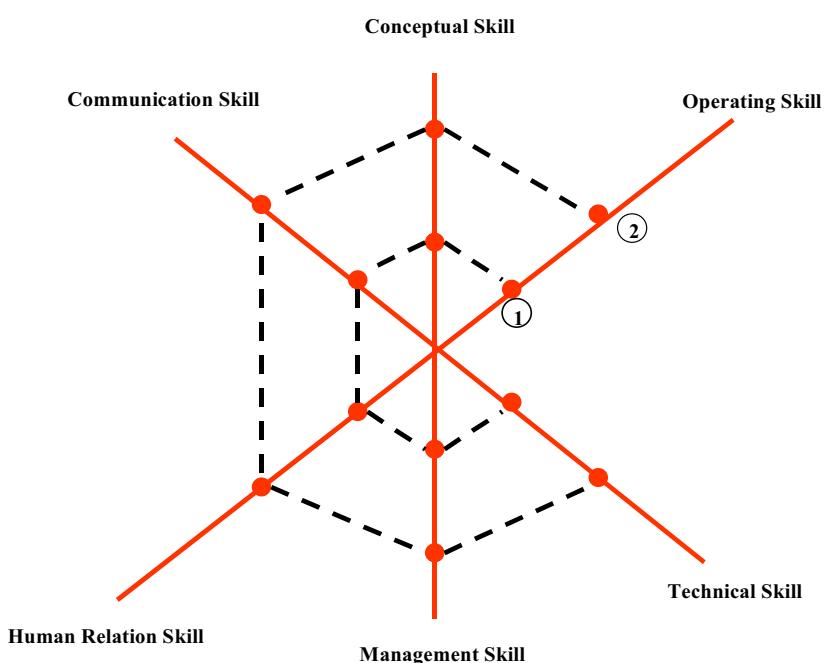
๕) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (human relation skill)

ความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการทำงานเป็นกลุ่ม

๖) ทักษะด้านการสื่อสาร (communication skill)

ความสามารถในการติดต่อสื่อสารได้แก่ การ พิมพ์ อ่าน เขียน กับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้หลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ฯลฯ

ทั้งนี้ ความต้องการของทักษะแรงงานในแต่ละด้านดังกล่าวข้างต้นมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของงานในแต่ละสาขาอาชีพและขนาดของสถานประกอบการที่แตกต่างกันดังแสดงในรูปที่ 2 (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2545: 18)

รูปที่ 2 ความต้องการทักษะในการทำงานที่เป็นที่ต้องการของนายจ้างที่แตกต่างกันตามสาขาอาชีพ

2. ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้นักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ที่พึงประสงค์

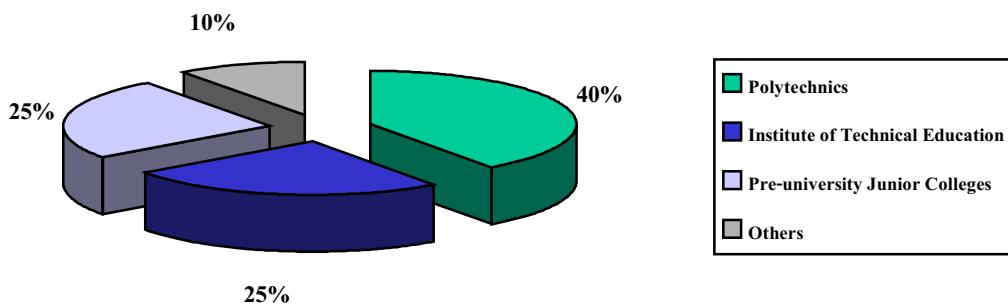
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 24 กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการตามข้อ (3) “จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการฝึกซ้อมต่อเนื่อง” และข้อ (6) “จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคลากร ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” ข้อความที่ยกมาชี้ให้เห็นความสำคัญของการประยุกต์การเพิ่มพูนทักษะการทำงานจากการฝึกปฏิบัติจริงเข้ากับการเรียนรู้ตามระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาของทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน

ระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเป็นระบบที่มีความจำเป็นในการสนับสนุนต้องการของอุตสาหกรรม จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการให้ทันต่อความต้องการของตลาดแรงงานตามประเภทของสาขาวิชาชีพ ความแตกต่างของพื้นที่ ตลาดภายในประเทศ และตลาดภายนอกประเทศ แนวทางการกำหนดหลักสูตร โดยใช้ระบบการเรียนการสอนและการประเมินผลจากการฝึกปฏิบัติ (learning by doing) สามารถตอบสนับสนุนความต้องการดังกล่าว และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับสถานประกอบการ เป็นการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยร่วมกันต่อไป

เพื่อให้เห็นภาพรวมของแนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลการพัฒนาระบบการศึกษาและการฝึกฝนอาชีพ (vocational education and training) ของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ประเทศไทย ออสเตรเลีย และเยอรมนี รวมทั้งแนวทางการกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพของไทย (Thai Vocational Qualification: TVQ) ตามข้อเสนอของ รองศาสตราจารย์ ดร. ชนะ กสิการ์ (ชนะ กสิการ์, 2545) ดังแสดงต่อไปนี้

ประเทศไทย (International Labour Organisation, 1997)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการศึกษาภาคหลังระดับมัธยมศึกษามากขึ้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรแรงงานในการมุ่งไปสู่การผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความรู้ขั้นสูงซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว รัฐบาลสิงคโปร์วางแผนการจัดสัดส่วนจำนวนนักเรียนที่จะเข้าศึกษาในสถาบันเทคนิค (technical institute) วิทยาลัยโพลีเทคนิค (polytechnic) และวิทยาลัยเตรียมอุดมศึกษา (pre-university junior college) ดังแสดงในรูปที่ 3

รูปที่ 3 อัตราส่วนนักเรียน นักศึกษาที่เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาเทคนิค (Institute of Technical Education: ITE) เพื่อดำเนินการตามนโยบายของคณะกรรมการฝึกอบรมด้านอาชีวศึกษาและอุตสาหกรรม (Vocational and Industrial Training Board: VITB) ในการจัดฝึกอบรมผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการสอบระดับ “O” และ “N” จำนวนสถาบันการศึกษาเทคนิคเพิ่มขึ้นจาก 3 สถาบัน เป็น 19 สถาบัน ซึ่งทำให้สามารถรับนักศึกษาได้ทั้งสิ้นประมาณ 10,000 ถึง 11,000 คน หรือคิดเป็นทั้งสิ้นประมาณ 25% ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ในกรณีของการศึกษาในวิทยาลัยโพลีเทคนิค รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้ง วิทยาลัยโพลีเทคนิคนันยาง (Nanyang Polytechnic) ขึ้นในปี พ.ศ. 2537 เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความหลากหลายมากขึ้น ภารกิจหลักของสถาบันคือการฝึกอบรมบุคลากรสายอาชีพและช่างเทคนิกระดับปานกลาง ภายใต้เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 มีจำนวนบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมทั้งสิ้น 80,000 คน และรัฐบาลสิงคโปร์คาดว่าภายในปี พ.ศ. 2543 จะมีผู้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อเข้าสู่อุตสาหกรรมทั้งสิ้นอีก 80,000 คน

เพื่อให้การปรับโครงสร้างและการขยายตัวของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเป็นไปด้วยดี รัฐบาลสิงคโปร์ได้ทำการรวมสถาบันการฝึกอบรมที่ดำเนินการภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development Board) เข้ากับ สถาบันการศึกษาเทคนิค และวิทยาลัยโพลีเทคนิคต่าง ๆ พร้อมทั้งทำการรวมสถาบันวิศวกรรมความเที่ยงตรง (Precision Engineering Institute) และ ศูนย์ฝึกอบรมฟิลิปส์-รัฐบาล (Philips-Government Training Centre) เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายสถาบันการศึกษาเทคนิค นอกจากราย สถาบันเทคนิค 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันฝรั่งเศส-สิงคโปร์ (French-Singapore Institute) สถาบันเยอรมัน-สิงคโปร์ (German-Singapore Institute) และสถาบันเทคนิคญี่ปุ่น-สิงคโปร์ (Japan-Singapore Technical Institute) ลูกโอนข้ามไปสู่วิทยาลัยโพลีเทคนิคหนึ่งยังเพื่อตั้งเป็นคณะกรรมการศาสตร์ (School of Engineering)

นอกจากนี้ รัฐบาลสิงคโปร์มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมโดยบริษัท ซึ่งคณะกรรมการผลผลิตแห่งชาติ (National Productivity Board) กำหนดนโยบายให้เพิ่มงบประมาณสำหรับการจัดฝึกอบรมจาก 2% ในปี พ.ศ. 2534 เป็น 4% ในปี พ.ศ. 2538 ผลลัพธ์ที่ได้ในปี พ.ศ. 2538 ปรากฏว่าบริษัทต่าง ๆ ในประเทศสิงคโปร์มีการลงทุนด้านการจัดฝึกอบรมโดยเฉลี่ย 3.4% ของงบประมาณรายจ่าย โดยบริษัทขนาดใหญ่ที่มีจำนวนลูกจ้างมากกว่า 500 คน มีการลงทุนโดยเฉลี่ย 7.2% ของงบประมาณ ในขณะที่บริษัทขนาดเล็กที่มีจำนวนลูกจ้างน้อยกว่า 25 คน มีการลงทุนโดยเฉลี่ยเพียง 1.4%

ในปี พ.ศ. 2536 คณะกรรมการผลผลิตแห่งชาติได้จัดตั้งโปรแกรมการฝึกอบรมจากการปฏิบัติงานจริง (On-the-Job Training: OJT) ขึ้นเพื่อส่งเสริมการจัดการฝึกอบรมของบริษัทขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามผลปรากฏว่าโปรแกรม OJT ของบริษัทส่วนใหญ่ยังขาดการจัดระบบโครงสร้างที่ดี จึงทำให้ไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์แก้ไขปัญหาด้วยการสร้างโปรแกรม OJT ด้วยแบบสำหรับการประยุกต์ใช้โดยบริษัทต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากบริษัทชั้นนำของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภายใต้ในปี พ.ศ. 2538 มีด้วยแบบ OJT ที่ถูกจัดทำขึ้นทั้งล้วน 20 แบบ นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความช่วยเหลือแก่บริษัทต่าง ๆ ในการพัฒนาระบบ OJT ขึ้นเองภายใต้บริษัท โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญพิเศษสำหรับให้คำปรึกษา สำหรับบริษัทที่ขาดศักยภาพในการดำเนินการตามโปรแกรม OJT ด้วยตนเอง คณะกรรมการผลผลิตแห่งชาติได้จัดผู้มีความสามารถอบรม OJT ให้แก่บุรุษเหล่านี้ด้วย

ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2539 รัฐบาลสิงคโปร์ได้จัดตั้ง คณะกรรมการมาตรฐานและผลผลิตสิงคโปร์ (Singapore Productivity and Standards Board) ขึ้นจากการรวม คณะกรรมการผลผลิตแห่งชาติ และ สถาบันมาตรฐานและงานวิจัยอุตสาหกรรมสิงคโปร์ (Singapore Institute of Standards and Industrial Research) เพื่อจัดตั้งระบบรับรองทักษะการทำงาน (skill recognition system) เพื่อเป็นการวางแผนสำหรับการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ทำงานและคุณวุฒิการศึกษา และเพื่อส่งเสริมให้เกิดแรงกระตุ้นในการเพิ่มพูนทักษะของแรงงาน นอกจากนี้ คณะกรรมการมาตรฐานและผลผลิตสิงคโปร์ ยังได้จัดตั้งแผนพัฒนาแรงงานเพื่อกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนในการพัฒนาแรงงานของประเทศสิงคโปร์ในภาพรวม

ประเทศออสเตรเลีย (RMIT University, 1999)

ในปี พ.ศ. 2538 ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาใช้กรอบคุณวุฒิของออสเตรเลีย (Australian Qualifications Framework: AQF) ในการสร้างระบบสำหรับรับรองคุณวุฒิการศึกษา และการฝึกอบรม เพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานของงานในอาชีพต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะแรงงาน กรอบคุณวุฒิของออสเตรเลีย มีโครงสร้างดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบคุณวุฒิของอสเตรเลีย (Australian Qualifications Framework: AQF)

การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมอาชีพ	การศึกษาสายสามัญศึกษา	ระดับอาชีพ
	ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Doctoral Degree)	
	ปริญญาโทบัณฑิต (Masters Degree)	
	อนุปริญญาโทบัณฑิต (Graduate Diploma)	
	ปริญญาบัณฑิต (Bachelor Degree)	ผู้เชี่ยวชาญ (Professional)
อนุปริญญาโทบัณฑิต (Advanced Diploma)	อนุปริญญาโทบัณฑิต (Advanced Diploma)	ผู้ช่างนาฏศิลป์ (Technologist)
อนุปริญญา (Diploma)	อนุปริญญา (Diploma)	ผู้ช่วยอาชญาทีียนท่า (Paraprofessional)
ใบบัตรอง 4 (Certificate IV)		ช่างเทคนิค (Technician)
ใบบัตรอง 3 (Certificate III)		ผู้ประกอบอาชีพมีวีธี (Skilled Trade)
ใบบัตรอง 2 (Certificate II)		ผู้ปฏิบัติการงานฝีมือ (Skilled Operative)
ใบบัตรอง 1 (Certificate I)		ผู้ปฏิบัติงานขั้นเตรียมการ (Preparatory)

ระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศอสเตรเลียได้เดินอยู่ภายใต้การดำเนินการของ วิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อยอด (Technical and Further Education: TAFE) ซึ่งได้รับการ สนับสนุนจากรัฐบาล ต่อมาในภายหลังเมื่อประมาณทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลออสเตรเลียได้ให้การ สนับสนุนระบบการศึกษาและฝึกอบรมอาชีพทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น โดยอาศัยวิทยาลัย เทคนิคและการศึกษาต่อยอด วิทยาลัยเอกชน ศูนย์การฝึกอบรมอาชีพอุตสาหกรรม แผนการฝึกอาชีพ แบบกลุ่ม และการจัดฝึกอบรมอาชีพภายในองค์กร ซึ่งในจำนวนนี้มีวิทยาลัยเทคนิคและการศึกษาต่อ ยอดทั้งสิ้น 80 แห่ง นอกเหนือจากนี้ มหาวิทยาลัยบางแห่งยังมีการจัดฝึกอบรมอาชีพระดับผู้เชี่ยวชาญ

เพื่อให้การขยายตัวของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศอสเตรเลียเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ รัฐบาลออสเตรเลียจึงได้จัดตั้งระบบการรับรองคุณวุฒิ มาตรฐาน และการประเมินสถาบัน การฝึกอบรมอาชีพทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน พร้อมกันนี้ ได้มีการจัดระบบการเทียบโอน การรับ รองคุณวุฒิการศึกษา และการฝึกอบรมระหว่างสถาบัน นอกจากนี้ รัฐบาลยังส่งเสริมให้มี บรรณาการของ การแข่งขันระหว่างสถาบันการศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพของภาครัฐและภาคเอกชน โดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโปรแกรมการศึกษา ในส่วนของหลักสูตรการฝึกอบรมอาชีพ ได้ รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจมากขึ้น และมีการ วางแผนไปสู่การรับรองประสิทธิภาพการเรียนรู้และประสิทธิภาพการทำงาน ในปี พ.ศ. 2537 รัฐ บาลออสเตรเลียได้จัดตั้งคณะกรรมการฝึกอบรมอาชีพแห่งชาติของอสเตรเลีย (Australian National Training Authority: ANTA) เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ และกำหนดเป้าหมายของระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศ

ประเทศเยอรมัน (International Labour Organization, 1998)

ประเทศเยอรมันนีถือเป็นประเทศตัวอย่างที่ได้ประยุกต์ใช้ระบบการฝึกอบรมอาชีพแบบร่วมมือ (cooperative system) อย่างประสบผลสำเร็จ ระบบนี้อาศัยความร่วมมือของนายจ้าง องค์กรภาครัฐ และสหภาพแรงงาน อย่างไรก็ได้ ระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมันนี้ยังถูกกำหนดโดยนายจ้างเป็นหลัก ผ่านทางสภาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ (Chambers of Industry and Commerce) โดยการจดทะเบียนผู้รับการฝึกอบรมอาชีพและโดยการจัดตั้งมาตรฐานคุณวุฒิ ผู้รับผิดชอบดำเนินการฝึกอบรมอาชีพประกอบด้วย โรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐ และสถานประกอบการ โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมทั้งสิ้นประมาณ 3 ปี ถึง 3 ปีครึ่ง ทั้งนี้ นายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น

ระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมันนีส่งผลให้อัตราการว่างงานของแรงงานในวัยเยาว์ อยู่ในระดับต่ำ และแรงงานเหล่านี้ได้รับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจากการได้โอกาสฝึกฝนทักษะการทำงานจริงที่เป็นประโยชน์ ถึงแม้ว่าจะได้รับค่าจ้างแรงงานค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ ยังนับเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในชีวิตการทำงานต่อไป

ปัญหาหลักของระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมันคือการเปลี่ยนแปลงระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งนายจ้างส่วนใหญ่ต้องการลดต้นทุนโดยการลดงบประมาณในด้านการจัดฝึกอบรมอาชีพ หรือนายจ้างบางแห่งซึ่งมีขนาดใหญ่เลือกดำเนินการฝึกอบรมเฉพาะทางตามความต้องการของบริษัทเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ นายจ้างในอุตสาหกรรมใหม่มีแนวโน้มที่จะจ้างผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจากภายนอกระบบการฝึกอบรมอาชีพ เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่สูงขึ้นโดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (information technology) เนื่องจากระบบการฝึกอบรมอาชีพของประเทศเยอรมันนี้มีความเกี่ยวพันกับทั้งภาครัฐ นายจ้าง และสหภาพแรงงาน ระบบนี้จึงต้องอาศัยเวลามากในการเปลี่ยนแปลง

ยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้นักเรียนที่พึงประสงค์ ในประเทศไทยควรเน้นประเด็นต่อไปนี้ คือ

1. การสร้างแรงงานในกลุ่มอาชีวะต้องเน้นความสำคัญในเรื่องสมรรถนะในการทำงาน (competency) จะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดคุณสมบัติและคุณวุฒิผู้เรียน ปวช./ปวส. ใหม่

2. ให้ความสำคัญในหลักการให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเรียนนอกระบบทัศนคีณกับการสอนการเรียนในระบบโรงเรียน

3. ปฏิรูประบบการจัดการอาชีวศึกษาให้เข้าใจบทบาทของการเรียนรู้เพื่อจะทำงานและการมีอาชีพในอนาคต ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาและสร้างชีวิตให้มีคุณภาพทันต่อความต้องการขององค์กรหรือประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชนะ กาสิการ์ (2545) เสนอแนวคิด คุณสมบัติของนักเรียนอาชีวศึกษาแนวใหม่ (Thai Vocational Qualifications, TVQ) ว่าสามารถที่จะให้กับการเรียนแบบสายสามัญและ

สายอาชีพ (ในระบบ) ได้ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 โดยที่หลักสูตรแบบใหม่จะเป็นแบบสมรรถนะเป็นฐานและแบ่งเป็น 6 ระดับ เป็นรูปแบบการพัฒนาตนที่เรียกว่า “การเรียนการฝึกอบรมระบบสมรรถนะฐาน (competency-based education and training) เป็นแบบ Demand-driven ที่สอดคล้องและสนองตอบความต้องการของผู้ใช้ ดังมีรายละเอียดสมรรถนะ แต่ละระดับดังนี้

ตารางที่ 2 คำบรรยายสมรรถนะ

ระดับ	คำบรรยายสมรรถนะ
ระดับ 1	ทำงานประจำและงานที่พยากรณ์ให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรม และมาตรฐานที่วิชาชีวิตรักษาสันติชีวิตรักษาสันติภาพ สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้และการพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 2	งานที่ยากขึ้น หรืองานไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง หรือมีอิสระในการทำ โดยปกติทำเป็นทีม สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และแสดงร่องรอยหลักฐาน การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
ระดับ 3	งานที่ยากและงานที่ไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบพอสมควร และมีอิสระในการทำ โดยมีคุณอื่นควบคุม และแนะนำบ้าง สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้การพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 4	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับล่างและวิธีปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 5	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการคนอื่นในการวางแผนที่สร้างสรรค์ การจัดการ โครงการและการพัฒนาบุคลากร มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 6	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับสูงซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การเงินของธุรกิจ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานมีบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ควรมีความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ 3 ระดับ คือ

- ระดับนโยบาย ประกอบด้วย
 - กระทรวงศึกษาธิการ (MOE)
 - กระทรวงแรงงาน (MOL)
 - คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ.พอ.)
 - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.)
 - สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (สมศ.)
 - คณะกรรมการนโยบายและมาตรฐานการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ
- ระดับอำนวยการและประสานงาน ประกอบไปด้วย
 - สถาบันอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (FTI)
 - หอการค้า (COC)

- สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้างต่าง
 - สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ
 - กรมอาชีวศึกษา (DOVE)
 - กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (DSD)
 - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช-OPEC)
 - Enterprise Training Advisor Board (ETABs) หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ
3. ระดับปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย
- สถานประกอบการ
 - สถานศึกษา
 - ศูนย์ฝึกอบรมต่างๆ ฯลฯ

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ● สร้างระบบแล้วให้ข้อมูล
- สร้างความตระหนัก ให้ทุกคนรู้และเข้าใจระบบใหม่
 - พัฒนาบทบาทของหุ้นส่วนต่างๆ ให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
 - จัดระบบประกันคุณภาพ
- ขั้นที่ 2 ● ดำเนินการวิจัยและพัฒนา โดยมีโครงการนำร่อง
- จัดทำมาตรฐานอาชีพในสาขาของโครงการนำร่อง
 - สร้างชุดการเรียน (Modules)
 - ทดลองใช้ และประเมินผู้เรียน
- ขั้นที่ 3 ● นำไปใช้ ขยายผล
- สรุปกำหนดระดับต่างๆ ของคุณวุฒิวิชาชีพ
 - ระดมทุน และสร้างความร่วมมือของหุ้นส่วนต่างๆ

ตารางที่ 3 แสดงความเกี่ยวข้องของหน่วยงานตามขั้นตอนต่างๆ

ผู้เกี่ยวข้อง-หุ้นส่วน				
๔๔	นโยบาย	-กรอ.พอ, MOE, MOL -สกศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET	-กรอ.พอ, MOE, MOL -สกศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET	-กรอ.พอ, MOE, MOL -สกศ., สมศ. -ก.นโยบาย/มาตรฐาน VET
	อำนวยการประสานงาน	-FTI, CoC -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE, DSD, OPEC อื่นๆ	-FTI, HRD Comm. -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE, DSD, OPEC อื่นๆ	-FTI, HRD Comm. -สมาคมนายจ้าง/ลูกจ้าง -สมาคมอาชีพ/วิชาชีพ -DOVE, DSD, OPEC อื่นๆ
	ปฏิบัติการ	-สถานประกอบการ -สถานศึกษา -อื่นๆ	-โรงงาน -โรงเรียนรัฐ/เอกชน -อื่นๆ	-โรงงาน -โรงเรียนรัฐ/เอกชน -อื่นๆ
	กิจกรรม	-สร้างระบบ, ให้ข้อมูล -สร้างความตระหนัก -บทบาทของหุ้นส่วน -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ	-ทำ R&S, ทดลองใช้ -Occ, Standards -สร้าง Modules -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ	-นำไปใช้ -ขยายผล -ระดมทุน -ประกันคุณภาพ, อื่นๆ
	ขั้นตอน	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3

ที่มา: ชนา กลิвар์, 2545. “นวัตกรรมการอาชีวศึกษา และฝึกอบรมอาชีพเข้าสู่คุณวุฒิ วิชาชีพ.” พัฒนาเทคนิคการ

ศึกษา 14,41 (มกราคม-มีนาคม): 3-33.

ในกรณีของประเทศไทย กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กพร.) และ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนา กลิвар์ (ชนา กลิвар์, 2545) ได้นำเสนอการใช้ “คุณวุฒิวิชาชีพใหม่” (Thai Vocational Qualification: TVQ) และ “ระบบการเทียบโอน (Accreditation of Prior Learning: APL)” สำหรับผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่กำลังจะเข้าทำงาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ๑) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelonglearning) ๒) ให้มีคุณวุฒิใหม่สำหรับการฝึกอบรม ๓) ให้มีการเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ทำงาน และประสบการณ์ชีวิต และ ๔) ปรับค่านิยมใหม่คือให้คุณค่ากับการทำงาน สำหรับรายละเอียดเบื้องต้นของกรอบคุณวุฒิวิชาชีพใหม่เป็นดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 4 กรอบคุณวุฒิวิชาชีพใหม่ (Thai Vocational Qualification: TVQ)

สาขาวิชาศึกษา	สาขาวิชพ	คุณวุฒิวิชาชีพ	คำบรรยายสมรรถนะ
บริษัทฯ ดูแลบัญชีบัญชีพัฒนา		TVQ 6	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บัญชีหาระดับสูง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การเงินของธุรกิจ การดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน มีการบันทึกการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
บริษัทฯ บัญชีพัฒนา	บริษัทฯ บัญชีพัฒนา	TVQ 5	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะผู้บัญชีหาระดับกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการขั้นการงานอื่นในการวางแผนที่สร้างสรรค์ การจัดการโครงการและกิจกรรม มีการบันทึกการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
มัธยมศึกษาปีที่ 6	ปวส.	TVQ 4	สามารถที่จะปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างาน หรือผู้บัญชีหาระดับล่างและวิธีปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง
มัธยมศึกษาปีที่ 3	ปวช.	TVQ 3	งานที่ยกและงานที่ไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบ พอกสมควร และมีอิสระในการทำท้าทายมีคนอื่นควบคุม และแนะนำบ้าง สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และการแสดงร่องรอยหลักฐาน การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
ประถมศึกษาปีที่ 6		TVQ 2	งานที่ยกขั้น หรืองานไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบด้วยตนเองบ้าง หรือมีอิสระในการทำ โดยปกติทำเป็นทีม สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง และการแสดงร่องรอยหลักฐาน การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
		TVQ 1	ทำงานประจำและงานที่พิการณ์ให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมและมาตรฐานที่ว่าหัดก้าวหน้า สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้และกิจกรรมทาง

ในทางปฏิบัติ รศ. ดร.ชนะ กสิภาร์ เสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรภาครัฐและภาคเอกชนในอัตราส่วนที่เท่ากัน และให้ภาคเอกชนเป็นประธาน โดยทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย มาตรฐาน และคุณวุฒิวิชาชีพที่เหมาะสม รวมถึงการรับรองคุณวุฒิ สถาบันฝึกอบรม และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของแรงงาน รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเป็นหุ้นส่วนและการเป็นเจ้าของ (entrepreneurship skill)

สำหรับระบบการเที่ยบ โอนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรายบุคคลด้านทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ เพื่อรับรองและเทียบระดับให้อ่าย เป็นทางการ โดยอาศัยการประเมินเปรียบเที่ยบทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ กับมาตรฐาน ข้อกำหนดของหลักสูตรหรือคุณวุฒิ

3. ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดภาพรวมที่แน่นอน เพราะ “ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์” ควรจะหมายความถึง การมีความรู้ความสามารถที่ตรงและเหมาะสมกับงานที่ทำในระบบเศรษฐกิจตลาดแรงงาน เสรี ผู้มีอิทธิพลในการกำหนดคุณสมบัติ และคุณลักษณะแรงงานที่พึงประสงค์ คือ ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างในตลาดแรงงาน “ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์” มีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับประเภท ลักษณะและขนาดของธุรกิจ ในโลกปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ธุรกิจและอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการบริหารจัดการในรูปแบบขององค์กรข้ามชาติมากขึ้น ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์จึงยังมีความไม่แน่นอนมากขึ้น เพราะจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับ ความสามารถของแรงงานที่ใช้สร้างผลิตภัณฑ์แรงงานในประเทศอื่นๆ ด้วย

การสร้างแรงงานให้มีทักษะที่พึงประสงค์จะต้องเริ่มต้นด้วยการมีแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในระดับชาติ ประเทศไทยมีจุดอ่อนมากในเรื่องนี้ เพราะยังไม่เคยมีแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติเลย แผนพัฒนาระบบการศึกษาที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงการสร้างความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมและ ลัมพันธ์กันระหว่างความต้องการของประชากรทั้งประเทศกับระบบการจ้างในระบบเศรษฐกิจ ทำให้ สังคมไทยเลือกเส้นทางที่จะศึกษาต่อยอดไปสู่เป้าหมายของโอกาสที่จะได้รับคุณวุฒิสูงสุดทางการศึกษามากกว่าโอกาสในการมีงานทำ ในเรื่องนี้ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าสังคมไทยจะต้องสร้างแนวคิดใหม่ในเรื่องทักษะของแรงงานที่พึงประสงค์ จะต้องกำหนดเป้าหมายของการให้การศึกษาแก่ประชาชนในลักษณะของ National Agenda กล่าวคือ การจัดการศึกษาต่อยอดจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องให้ความสนใจในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตลาดแรงงานที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาทั้ง 2 สาย ได้แก่ สายอาชีวศึกษา ซึ่งเน้นความรู้และทักษะเพื่อการทำงาน (skill based workforce) และสาย สามัญศึกษา ที่เน้นความรู้ทางวิชาการถึงระดับปริญญา การกำหนดเป้าหมายในการผลิตกำลังคนแต่ละ สายจะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งจะพึงประสงค์ให้มีแรงงานที่มีความรู้ทางวิชาชีพ ในปริมาณที่สูงมากกว่าวิชาการ และความต้องการของภาครัฐที่จำเป็นต้องมีนักวิชาการที่มีความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพด้วย เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้ ประสิทธิภาพเชิงเศรษฐกิจสูงสุด

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้ยุทธศาสตร์ทางด้านการศึกษาเพียงอย่างเดียว เช่นที่ประเทศไทยได้ดำเนินการมาแต่อดีต ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันขาดสภาพคล่องในการแบ่งขันกับต่างประเทศ เพราะแรงงานไทยมีทักษะและความเชี่ยวชาญเพียงเฉพาะการผลิตหรือทำงานในด้านใดด้านหนึ่ง (fixed stock) เท่านั้น แม้แต่ระบบการอาชีวศึกษาซึ่งต้องเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ การจัดหลักสูตรที่ผ่านมาทำ ให้แรงงานมีความรู้แคบ รู้เฉพาะหลักสูตรที่กำหนดเท่านั้น ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการทำงานนอก สถานบันการศึกษาโดยฝึกปฏิบัติงานจริง ทำให้ขาดโอกาสเรียนรู้สภาพปัจจุบัน และการแก้ปัญหาในสถานที่ทำงานจริง ในประเทศอื่นๆ ส่วนมากให้ความสำคัญกับระบบการอาชีวศึกษาสูงสุด ตัวอย่างเช่นใน กลุ่มอาชียน ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียได้ปรับเปลี่ยนวิธีการให้ความรู้จากการเรียนระบบ

ห้องเรียนมาเป็นการฝึกทำงานในสถานประกอบการจริงผ่านมาหลายปีแล้ว และประชาชนในสังคมเหล่านี้เป็นผู้มีส่วนกำหนดความต้องการที่จะผลิตกำลังคนสายอาชีวศึกษา หรือสายสามัญศึกษา โดยจะคำนึงถึงเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ประเทศที่สมควรยกเป็นตัวอย่างอีกประเทศหนึ่ง คือ ประเทศไทย เมื่อไม่นานนี้กระทรวงพาณิชย์ อุตสาหกรรม และพัฒนาของไทยได้ร่วมมือกับสหพันธ์อุตสาหกรรมของเกาหลีจัดทำรายงานการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม 6 ภาค* ที่กำลังถูกคุกคามจากจีนซึ่งเป็นคู่แข่งขันสำคัญทั้งตลาดในประเทศไทยและต่างประเทศ ประเทศไทยต้องประกาศผลักดันเรื่องการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือแรงงานเพิ่มขึ้น เพื่อเป้าหมายการแข่งขันในอนาคต

ผู้เขียนชูซึ่งเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2545 มีความเห็นด้วยกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเห็นเพิ่มเติมว่า โดยที่การลงทุนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งโดยวิธีการให้การศึกษาและการฝึกอบรมเป็นการลงทุนที่แพร่มาก จึงควรต้องมีการประเมินผลการลงทุนนั้นว่าผลกำไรหรือผลตอบแทนมีความคุ้มค่า มิฉะนั้นจะเป็นการลงทุนที่ส่งผลให้ประเทศอ่อนแอ เสียโอกาสที่จะได้รับการศึกษาต่ออย่างที่มีคุณภาพ เพราะงบประมาณของรัฐที่มีจำนวนจำกัดถูกใช้ไปเพื่อการผลิตแรงงานใหม่ทักษะเฉพาะซึ่งต้องมีต้นทุนสูงมากกว่าการลงทุนสำหรับกลุ่มนี้ๆ หลักสูตรอาชีวศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ทางทฤษฎี และหลักการพื้นฐานตามสาขาที่เรียน มีความสามารถในการใช้ทักษะด้านการปฏิบัติการที่เพียงพอสำหรับการทำงานและสามารถเข้ารับการฝึกอบรมต่อเนื่องต่อ ยอดจากความรู้ที่มีเป็นทักษะแรงงานทั่วไปที่สถานประกอบการต่างๆ พึงประสงค์ ยกเว้นในบางกรณี สถานประกอบการจำเป็นต้องรับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเพิ่มความรู้ให้แรงงานก่อนจึงจะสามารถทำงานได้ ในปัจจุบันผู้ประกอบการมีความคาดหวังว่าบัณฑิตเรียนในระดับอาชีวศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในการทำงานได้เท่าเทียมกับคนที่เป็นแรงงานกึ่งฝีมือ (semi-skill) แล้วยังต้องการให้นักเรียนมีวินัยและทัศนคติที่ดีในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ที่มีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสร้างนักเรียนให้มีคุณสมบัติเช่นนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ย่อมจะเลือกซื้อแรงงานที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าแต่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าแทน เพราะจะมีค่าจ้างเพื่อตอบแทนแรงงานต่ำกว่า ในปัจจุบันระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทยมีความก้าวหน้ามากขึ้น สถานประกอบการจำนวนมากยอมลงทุนให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาแรงงานของตนเอง ถ้าไม่มีการปฏิรูปกระบวนการอาชีวศึกษาที่จะทำให้นักเรียนอาชีวศึกษามีโอกาสในการเข้าฝึกงานจริง เพื่อให้ได้ทักษะความรู้เกี่ยวกับการทำงานตามที่สถานประกอบการพึงประสงค์แล้ว รวมทั้งการยอมรับในวัฒนธรรมของการตรวจสอบจะทำให้ระบบการศึกษาอาชีวะ ยังคงมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของนักเรียน ต่อไป ระบบการอาชีวศึกษาต้องเน้นการผลิตในลักษณะ demand-driven ซึ่งต่างประเทศได้ปฏิบัติกัน หลักการสำคัญในการฝึกนักเรียนเข้าฝึกงาน คือ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่สถานประกอบการจะ

* ไก่เก่า อิเล็กทรอนิกส์ เหล็ก รอลนต์ สิงห์ ปีเตอร์ เคเนย และการเดินเรือ จากนักความรื่อง “การพัฒนากำลังแรงงานไทยเพื่อรับแนวโน้มใหม่และสถานการณ์ใหม่” ในวารสารแรงงานสัมพันธ์ ปีที่ 43 ฉบับที่ 5 (กันยายน-ตุลาคม 2545).

ได้รับความชูไปกับการเรียนรู้ที่นักเรียนจะได้ต้องไม่ให้เป็นภาระแก่นายจ้าง และโดยที่ขนาดและประเภทของสถานประกอบการแตกต่างกัน นักเรียนจะต้องฝึกและเรียนรู้วิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของสถานประกอบการจากลักษณะที่ไม่เหมือนกัน มิใช่ให้สถานประกอบการทุกแห่งจัดการฝึกอบรมให้นักเรียนตามหลักสูตรของกรมอาชีวศึกษา สถาบันการศึกษาจะต้องนำประสบการณ์หลายอย่างที่นักเรียนได้รับจากสถานประกอบการมาดำเนินการจัดทำเป็นหลักสูตรการประมวลผลการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ทำให้นักเรียนในหลักสูตรเดียวกันทั้งหมดได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้และได้รับผลประโยชน์ส่วนนี้ ทั้งเที่ยมกัน สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ได้อย่างเหมาะสมสมด่อไป

ในอนาคตลักษณะของการทำงานจะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการเป็นนายจ้างกับลูกจ้างที่มีลักษณะเป็นทางการมาเป็นการจ้างงานแบบไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้น เช่น การจ้างแม่บ้านทำงานบ่วงวัน การจ้างทำงานในลักษณะ part time การทำงานอิสระเป็นชิ้นๆ เช่น ที่ปรึกษาการจัดระบบงาน การว่าจ้าง หรือรับจ้างที่เน้นการใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ การจัดโปรแกรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ระบบ internet และ BIOTECH เป็นต้น สภาพการจ้างที่นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีสถานที่ทำงานร่วมกันจะลดลง ผู้รับจ้างจะทำงานที่ได้มากขึ้น ปัจจัยสำคัญในเรื่องงานอาชีพที่จะต้องนำมาประกอบการพิจารณา และประมาณการเป็นค่าความต้องการเชิงคุณภาพในเรื่องทักษะแรงงาน จึงขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลง (change) ของสังคมโลก สังคมภูมิภาคและการสร้างงานภายในประเทศไทย การศึกษาวิเคราะห์เพื่อคาดประมาณการความต้องการทักษะแรงงานในระยะยาว จึงค่อนข้างยาก เพราะมีลักษณะ Dynamic จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแผนพัฒนากำลังคนระยะสั้นตลอดเวลา เพราะงานอาชีพบางประเภทมีการเปลี่ยนแปลงเข้าหรือออกงานบ่อย ในเรื่องนี้ด้านอุปทาน (supply) ได้แก่ นักเรียนกลุ่ม ปวช./ปวส. จะต้องเรียนรู้วิธีการปรับตัวให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนตลอดเวลา

การจัดการศึกษาและฝึกอบรมในอนาคตต้องเป็นบทบาทของภาคเอกชน โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การจัดทำแหล่งเงินทุน การกำหนดคุณภาพและมาตรฐานการให้ความรู้ นอกจากนี้ควรศึกษาวิสัยทัศน์ของประเทศไทยเพื่อนำมากำหนดการจัดการศึกษาให้ได้นักเรียนที่มีทักษะเหมาะสม เช่น ประเทศไทยควรเร่งรัดการพัฒนา Technology Intensive ให้เกิดผลโดยเร็วมากกว่าการซ่อมเหลือเพื่อคงไว้ซึ่งระบบการใช้ Labour Intensive ควรเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่พึ่งตนเองได้ในระยะยาว ให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาสาขาวิชาการผลิตที่ประเทศไทยได้เปรียบให้ทันเวลา และควรให้ความสำคัญทุกสาขา ควรจัดสรรงรรพยากรให้เหมาะสมโดยใช้หลักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์แรงงาน (Labour Economic) มิใช่การให้ความสำคัญโดยการจัดลำดับตามปริมาณ ทั้งนี้รัฐควรเน้นการใช้เทคโนโลยีในขั้นสูงเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของภาคเกษตร โดยจะต้องเชื่อมโยงการพัฒนาทรัพยากรัฐบาลและภาคเอกชนให้เข้ากันได้

แนวทางปรับปรุงแก้ไข จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างแนวทางใหม่ ดังนี้

1. สร้างให้นักเรียนรู้คุณค่าของ การอนุรักษ์ความถูกต้อง โดยปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน (learning process)

2. Management under Thai Culture โดยทำในลักษณะ Cross Culture Training

3. องค์กรของไทยจะต้องได้รับการพัฒนาเป็น learning organization เป็นองค์กรอัจฉริยะ (fast learning organization)

4. ให้ SME มีบทบาทเป็นผู้สร้างท่อนคุณภาพผลผลิตของสถาบันการศึกษา ใช้ SME เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะเชื่อมโยงระบบการทำงานกับระบบการศึกษา ทำให้ TVQ เชื่อมโยงกับ ISO 9000 ทั้งนี้จะต้องให้ความสำคัญและเร่งรัดการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพ และการยอมรับระบบการประเมินผลและการทดสอบทันที เพื่อให้สังคมไทยยอมรับและดำเนินการตามหลักมาตรฐานสากลต่อไป

5. ดำเนินการให้สังคมไทยยอมรับในวัฒนธรรมของการตรวจสอบ และการติดตามประเมินผลว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะขั้นสูง ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการจับผิด ต้องยอมรับในความแตกต่างของมุมมองต่างๆ แต่ทุกๆ หน่วยต้องยอมรับหลักการทั่วไปว่า ทุกหน่วยมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะปรับตัวเข้าสู่มาตรฐานกลางที่กำหนดร่วมกันไว้แล้ว

การศึกษาวิจัยของ TDRI เรื่อง “แผนแม่บทการพัฒนาがらสกนเพื่ออุตสาหกรรมการผลิตและบริการของประเทศไทย พ.ศ. 2541-2549” รายงานผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาがらสกนของประเทศไทย เกิดจากการขาดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ในระดับชาติ ขาดการกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาがらสกนแห่งชาติ ในระดับบุคลากรศาสตร์ขาดแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขาดความเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนาがらสกน โดยมีความเข้าใจว่าทั้ง 2 เรื่องเป็นแผนที่มีเป้าหมายเช่นเดียวกัน นอกจานนี้ในระดับปฏิบัติการการพัฒนาがらสกนกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการยังขาดความร่วมมือประสานงานกัน ภาคอุตสาหกรรมการผลิตของไทยใช้เทคโนโลยีและระบบการผลิตในระดับที่แตกต่างกัน การพัฒนาがらสกนในระบบการอาชีวศึกษาที่มีหลักสูตรเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศไม่สามารถตอบสนองความต้องการがらสกนของภาคอุตสาหกรรมทันสมัยได้ อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเนื่องจากในปัจจุบัน การปรับโครงสร้างของภาคอุตสาหกรรมของไทย ก็ยังมีทิศทางไม่ชัดเจนจึงเป็นจุดอ่อนทำให้แยกเป็นไม่ได้ว่ามีการใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมประเภทใด ในระดับใดทำให้การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาがらสกนที่เป็นระบบสอดคล้องกันขาดความเหมาะสม การกำหนดเป้าหมายการรับนักเรียนระดับ ปวช./ปวส. ให้มีประสิทธิภาพต้องเน้นคุณภาพของการศึกษามากกว่าปริมาณของนักเรียนควรจะต้องมีตัวชี้วัดในเรื่องอัตราการจ้างงานและการบรรจุงานของกลุ่มผู้จบระดับ ปวช./ปวส. ในอดีตมา สถานประกอบการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับทักษะแรงงานที่เคยผลิตและที่สมควรจะผลิตต่อไปในอนาคต จากระบบการศึกษาเพื่อสร้างแรงงานไทย 2 สายที่กล่าวมาแล้ว ในอนาคต การจัดการระบบการอาชีวศึกษาจะต้องเน้นเป้าหมายให้ได้นักเรียนที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานมากกว่าความพึงพอใจของสถาบันการศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงโดยเร็วที่สุด คือ หักนคติของนายจ้างในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่ยังยึดติดกับระบบการบริหารงานแบบเก่า ให้เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพสูงและเน้นให้นักเรียน ปวช./ปวส. ตระหนักรถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ในระบบสถาบันการศึกษาเป็นการเรียนรู้ในสถานประกอบการ รวมทั้งพร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

โดยสรุป ผู้เข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติการมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ทักษะแรงงานในอนาคตที่พึงประสงค์สำหรับกลุ่มนักเรียนระดับ ปวช./ปวส. นั้น ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการคิดเป็น มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และมีความรู้พื้นฐานหลักสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มาปรับใช้ในการทำงานอาชีพหรือเข้ารับการศึกษาต่อเนื่องได้ รวมทั้งจะต้องมีทักษะที่สามารถจะประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากหลักสูตรการศึกษาเพื่อประกอบการทำงานให้ได้ผล ทั้งในลักษณะของการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ และการทำงานในลักษณะการประกอบอาชีพอิสระหรือรับจ้างทำงานเป็นชั่วโมง ซึ่งคาดว่าจะมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า การลงทุนเพื่อให้แรงงานมีความรู้เป็นผู้ชำนาญการเฉพาะทาง (specific skill) นั้น จะต้องเป็นหน้าที่ของนายจ้างที่จะต้องให้การฝึกฝนเพิ่มเติมทักษะให้แก่ลูกจ้าง โดยวิธีการเรียนรู้ระหว่างการทำงาน (on the job training) เพราะนายจ้างจะได้รับประโยชน์ จากการลงทุนของลูกจ้างที่ได้รับเข้ารับการฝึกอบรมระยะสั้นในสถานประกอบการหรือสถาบันเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประเภทต่างๆ ที่องค์กรเอกชนหรือสมาคมวิชาชีพเป็นผู้จัดตั้งขึ้น หรือสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่ภาครัฐสนับสนุนการจัดตั้ง เพื่อให้มีการฝึกอบรมทักษะที่ก้าวหน้ากว่าความต้องการในปัจจุบันเพื่อเตรียมความพร้อมให้แรงงานมีทักษะพึงประสงค์ในอนาคตก่อนที่กระแสการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตหรือเทคโนโลยีเพื่อการผลิตสมัยใหม่จะหมุนเวียนมาถึงประเทศไทย สิ่งเหล่านี้สามารถจะเกิดขึ้นได้จริง สังคมไทยจะต้องร่วมมือปฏิรูปทำให้ระบบการอาชีวศึกษาต้องยอมรับว่าค่านิยมหรือวัฒนธรรมองค์การที่ผ่านมาเป็นไปในรูปแบบที่ไม่ถูกต้องกับความต้องการทั่วไปและหลักสากล การเปลี่ยนแปลงจะต้องมีความร่วมมือทั้งระบบ ทุกขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างภายในด้วย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หลักการและแนวคิดการพัฒนาทักษะฝีมือให้แก่แรงงาน โดยหลักสูตรระยะสั้นของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กพร.) กระทรวงแรงงานได้รับการยอมรับจากผู้ประกอบมากกว่าระบบอาชีวศึกษาคร่าวมีและใช้หลักสูตรการฝึกทักษะฝีมือแรงงานของ กพร. ในกรณีที่นักเรียนอาชีวศึกษาไม่สามารถหาสถานที่ฝึกงานจริงได้

4. วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า การพัฒนาทักษะการทำงานทำได้ทั้งระบบทางการและไม่เป็นทางการ จะต้องแบ่งประเภททักษะที่จะพัฒนา ก่อน ได้แก่ ทักษะที่ได้จากการศึกษา ทักษะก่อนการทำงาน และทักษะที่ได้ระหว่างการทำงานจะต้องมีการเรื่อมโยงระบบระหว่างผู้ใช้กับผู้ผลิตทักษะ ได้แก่ สถาน

ประกอบการและโรงเรียนกับสถาบันการศึกษา ในเรื่องนี้ควรทำให้สังคมเข้าใจว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันและมีกลไกหลายประการที่สามารถใช้ร่วมกันได้ การพัฒนาทักษะการทำงานทำได้หลายวิธี เช่น การแทรกหลักสูตร การอบรมขณะทำงาน และการอบรมเฉพาะ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะเรื่องการจัดการ กลไกตลาด การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทัศนคติและแรงจูงใจ วิธีการต่างๆ เหล่านี้ต้องการผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติจริง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งสถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการต้องร่วมหารือกันนำมาปรับใช้ในการทำงานอย่างจริงใจและจริงจัง การพัฒนาทักษะการทำงานมีหลายลักษณะและหลายรูปแบบแล้วแต่อาชีพ เช่น การวิจารณ์งานศิลปะเป็นการฝึกฝนการพัฒนาทักษะการทำงานรูปแบบหนึ่ง การนำเสนอผลงานทางวิชาการในลักษณะการศึกษาวิจัยก็เป็นการฝึกฝนให้เกิดการพัฒนาทักษะการทำงาน ในบางอาชีพมีสมาคมวิชาชีพเป็นผู้พัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ใหม่ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการฝึกทักษะทางวิชาชีพ (professional training)

ผู้เขี่ยวยาลูที่เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นว่า การพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่มีคุณค่าสูงจะต้องมุ่งที่การพัฒนาเพื่อรับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยมีแนวโน้มจะมีความได้เปรียบในเชิงศักยภาพของการแข่งขัน ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการฝึกและอบรมทักษะที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้า จะทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์จากการพัฒนาศักยภาพเมืองที่คาดหวังไว้มีโอกาสนำมาใช้อยู่ในตลาดการผลิตสินค้าของไทย รัฐบาลควรให้การสนับสนุนการฝึกอบรมในลักษณะที่กล่าวแก่อุตสาหกรรมที่มีคุณลักษณะพิเศษ อย่างไรก็ได้ รัฐบาลไม่ควรปิดกั้นภาคเอกชนอื่นๆ หากสามารถคืนพนักศักยภาพในอุตสาหกรรมอื่นๆ ต่อไป

วิธีการพัฒนาทักษะการทำงานที่มีประสิทธิภาพต้องมีการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จ โดยกำหนดกรอบโครงสร้างขั้นตอนของงานและความต้องการผลงานโดยละเอียด องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมี 4 ประการ ต้องนำมาพิจารณาประกอบกัน ได้แก่ (1) เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (2) ขอบเขตของการทำงาน (3) ความรู้ความสามารถที่ต้องใช้ในการทำงาน และ (4) หลักฐานที่นำมาอ้างอิงถึงความมีคุณภาพของงาน

โดยสรุปผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นร่วมกัน ดังนี้

1. การผลิตนักเรียน ปวช./ปวส. จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ โรงเรียนอาชีวศึกษากับสถานประกอบการและภาคประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ควรมีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียนเพื่อการศึกษา ต่อในระดับการศึกษาต่างๆ โดยดูจากผลคะแนนการจบการระดับมัธยมศึกษา เช่น เรียนต่อระดับอาชีวศึกษาจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.8 เพื่อจะทำให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในความสามารถของตน มีใช้มีทัศนคติในทางลบเช่นที่เคยเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบันในเรื่องของการใช้ความรุนแรงแก่ปัญหา หรือก่อคุณนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. คือ คนที่มีพื้นฐานระดับความรู้ทางวิชาการต่ำกว่าคนที่เข้าเรียนต่อสายสามัญที่มุ่งไปสู่ระดับมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างที่มาของวิธีการพัฒนาทักษะการทำงานที่มีประสิทธิภาพผลอย่างยั่ง คือ ระบบการศึกษาของเยอรมนี ที่กำหนดว่า “เด็กจะต้องเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับไม่ต่ำกว่า 9 ปี จนถึงอายุ 18 ปี เว้นแต่จะได้เข้าสู่ระบบการฝึกอาชีพ” ในปัจจุบันมีหลายสถานบันอาชีวศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย ได้นำระบบการฝึกทักษะการทำงานของเยอรมนีที่เรียกว่า Dual System มาปรับใช้ในการฝึกการเรียนรู้ของนักเรียน ปวช./ปวส. ของไทย

2. สังคมไทยในปัจจุบันมีนโยบายส่งเสริมการประกอบธุรกิจขนาดย่อมซึ่งผู้ประกอบการส่วนมากมาจากผู้มีประสบการณ์ในการทำงานตรงมากกว่าจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาทำให้มีความต้องการความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการประสิทธิภาพสมควรมีกฎหมายกำหนดว่าธุรกิจขนาดย่อม (SME) จะต้องมีเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการที่มีใบรับรองการผ่านงานเป็นหัวหน้างาน หรือครุฝึกอาชีพ (meister) มาแล้ว เพื่อจะสมัครเข้ารับการฝึกอบรมและเรียนรู้เพิ่มเติมต่อยอดในระบบเทียบความรู้ตามที่ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนา กสิการ ได้เสนอไว้

3. สังคมไทยจะต้องเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาระบบการเรียน การสอนใหม่จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องให้ทักษะทางความรู้และความคิดสร้างให้เข้าใจแนวคิดใหม่เกี่ยวกับ fast learning organization ให้เด็กรู้จักสังคมและการปรับตัวที่ยืดหยุ่น โดยเฉพาะการสร้างแนวคิดให้เกิดทัศนคติเชิงบวกที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

4. กลุ่มนักเรียนในระดับ ปวช./ปวส. ต้องเรียนรู้และฝึกให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับอาชีพ ทัศนคติสากลในเรื่อง “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน” ต้องปลูกฝังให้อยู่ในจิตใต้สำนึกรسمอต้องตระหนักว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่จะทำให้คนพัฒนาและสามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองในสังคมไทย ได้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น ได้

5. สถานบันการศึกษาจะต้องเปลี่ยนค่านิยมใหม่ ต้องปรับปรุงวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มระดับ ปวช./ปวส. ว่า คุณภาพของนักเรียนสามารถตรวจสอบได้จากในรับรองสมรรถนะทางวิชาชีพ ซึ่งได้มาจากกระบวนการประเมินในลักษณะ learning by doing ไม่ใช่ได้ประกาศนียบัตร จากผลการสอบภาคทฤษฎีเช่นอดีตที่ผ่านมา

5. การพัฒนาการศึกษาด้วยการพัฒนาทักษะการทำงาน

ในอดีตประเทศไทยใช้ระบบการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพียงด้านเดียว ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้ก้าวมาถึงจุดที่ปัจจัยการผลิตซึ่งเคยเป็นข้อได้เปรียบดั้งเดิม 2 ประการ “ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และแรงงานส่วนเกินราคาถูก” ได้ถูกใช้หมดไปแล้ว จานเป็นต้องพิจารณานำปัจจัยอื่นมาพัฒนาเพื่อทดแทนให้สามารถรักษาสภาพความได้เปรียบในการแข่งขันในด้านการผลิตด้วยประเทศเพื่อนบ้านต่อไป ได้มีผลการศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนา “คน” และ “เทคโนโลยี” เพื่อทำให้การใช้ปัจจัยอื่นๆ มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เป็นยุทธศาสตร์ใหม่ที่สมควรใช้

เป็นนโยบาย และเป้าหมายหลักสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เน้นการลงทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิต และสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้แข็งขันได้ในสังคมโลก และเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนด้วย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน กำหนดให้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เป็นแบบเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับต่างๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายหลักเพื่อการสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ในระดับศึกษาระดับอาชีวศึกษา ควรจะต้องแบ่งเป็นสายที่ชัดเจน เช่น สายพาณิชย์ กับสายช่าง เพื่อประโยชน์ในการระบุความต้องการ (requirement) พัฒนาทักษะการทำงาน และระดับการศึกษาของแรงงานที่สถานประกอบการแต่ละแห่งต้องการ ในปัจจุบันระบบการศึกษานั้นวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้เน้นการปฏิบัติทำให้โอกาสที่นักศึกษาจะได้ฝึกงานมีน้อย และบางส่วนหนึ่งที่เป็นเอกชนต้องการให้ความร่วมมือในการอนุญาตให้นักศึกษาเข้าฝึกงานในโรงงานกลับมีปัญหา สาเหตุใหญ่ คือ สถานประกอบการไม่มีครุภัติที่สามารถให้การฝึกอบรมและสอนอย่างเป็นระบบได้ เนื่องจากหัวหน้างานมีจำนวนจำกัด ไม่มีเวลาเพียงพอจะอุทิศให้แก่การสอนต่อผู้ประกอบการ ขาดหลักสูตรที่เป็นระบบ ขาดครุภัติที่สามารถให้การฝึกงานและทำงานในตำแหน่งงานที่ตนเองจะไปฝึก ดังตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยมีผู้ที่จะเข้าไปปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม ได้จะต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านการเรียนรู้ในลักษณะของการฝึกภาคปฏิบัติตามแล้วอย่างน้อย 1 ปี ซึ่งจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรมได้แรงงานมาช่วยทำงานในส่วนที่ตรงตามความต้องการ ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ศึกษาหลักสูตรและวิธีการฝึกอบรมในสถานประกอบการของประเทศไทยต่างๆ เพื่อประเทศไทยไม่ต้องเสียเวลาลงทุนในการวิเคราะห์วิจัยเพื่อเลือกวิธีการที่เหมาะสม แต่ควรศึกษาให้ลึกซึ้งว่าทักษะความรู้ที่เรียนภาคทฤษฎีการศึกษาต้องอุดในหลักสูตร ได้เพื่อให้เกิดทักษะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพและการทำงานในอนาคต เป็นต้น

ส่วนในประเทศไทยอาจสามารถทำได้โดยการจัดตั้งสถาอาชีวะและเทคนิคศึกษาซึ่งสถาดังกล่าว ประกอบไปด้วย ภาคเอกชนเป็นประธานสถา ภาครัฐเป็นรองประธานสถา มีกรรมการทางฝ่ายภาครัฐส่วนหนึ่ง สถาบันการศึกษาและข้าราชการส่วนหนึ่ง และทางภาคผู้ประกอบการอีกส่วนหนึ่ง แต่อย่างน้อยต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 12-14 คน

อาชีวศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่จัดเพื่อสนับสนุนความต้องการของเอกชน จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น จะต้องให้การศึกษาให้ทันต่อความต้องการของตลาดแรงงานตามประเทศสาขาอาชีพ พื้นที่ตลาดภายใน และตลาดภายนอกประเทศ ซึ่งเรียกว่า demand driven หลักสูตรการเรียนการสอนที่กำหนดให้ใช้ระบบการประเมินผลจากการ learning by doing นั้น จะทำให้สถาบันการศึกษากับผู้บริหารในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์ อันจะทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติร่วมกันต่อไป

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ในการอภิปรายประเด็นต่างๆ ที่ผ่านมาแล้ว เป็นสิ่งที่ยืนยันแน่นอนว่า การพัฒนาประเทศให้แข็งแกร่งต่างประเทศได้ สังคมไทยจะต้องปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของระดับ ปวช./ปวส. ทันที เพราะสภาพของทักษะแรงงานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้แรงงานไทยไม่สามารถเข้าสู่ระบบการผลิตในสังคมโลกอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องได้

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายสนับสนุนการดำเนินการที่สามารถทำให้เกิดการสมมติการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงานอยู่ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2544 อยู่ภายใต้อำนาจการกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 20 ได้กำหนด การจัดการอาชีวศึกษา การอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ หรือความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย “การอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง” บทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอาชีพดังกล่าว ทำให้ทั้งระบบการอาชีวศึกษา และระบบการฝึกอบรมวิชาชีพมีเครื่องมือตามกฎหมายที่สามารถใช้ปฏิบัติร่วมกันได้ ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องประสานกันทั้งความคิดและการปฏิบัติเพื่อเอชนาะปัญหาที่เป็นอยู่ในอดีต และร่วมมือกันแสวงหาประโยชน์จากการต่างๆ อย่างเต็มที่ เช่น การผลักดันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นอุตสาหกรรมหลักของประเทศไทยจะต้องให้การศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ การให้การฝึกอบรมในสาขาวิชาชีพต่างๆ รวมถึงทักษะในการทำงานในอุตสาหกรรมที่ต้องเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น กิจการ โรงแรม ร้านอาหาร ของที่ระลึก สินค้าห้องถ้ิน การบริหารจัดการขนส่ง และการเป็นมัคคุเทศก์ เป็นต้น ในเรื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้ ประเทศไทยเป็นเครื่องเป็นเค้เล็กมีประชากรเพียง 4 ล้านกว่าคน ได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรนำหน้าประเทศไทย ซึ่งมีศักยภาพทางด้าน โครงสร้างและวัฒนธรรมสูงกว่าไปมาก กล่าวคือ มีการร่วมทุนระหว่างคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสิงคโปร์และโรงแรมชั้นนำหลายแห่งจัดตั้ง International Hotel Management School สถาบันแห่งนี้กำลังดำเนินการจัดทำแผนที่จะเจรจากับโรงแรมดังระดับโลก ทั้งในสหรัฐอเมริกาและยุโรปเพื่อจัดทำโครงการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในสิงคโปร์และเชียงใหม่ โครงการจัดตั้งโรงแรมสำหรับพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางของบริการด้านการศึกษาและการท่องเที่ยวของรัฐบาลสิงคโปร์ สำหรับประเทศไทย วิทยาลัยการแรงงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน และวิทยาลัยอาชีวศึกษา ของกรมอาชีวศึกษา และโรงแรมของภาคเอกชนในประเทศไทยอีกหลายแห่ง สามารถจะร่วมมือกันทำงานเพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ที่จะได้ไปรับรองมาตรฐานคุณภาพความรู้ ภาคปฏิบัติ และภาควิชาการ เพื่อเป็นเครื่องมือแสดงความสามารถในการทำงานได้ สิ่งที่พึงระวัง คือ แนวคิดในเรื่องคุณภาพ ในทุกโครงการจะต้องกำหนดกระบวนการตรวจสอบ ระบบการทดสอบ วัดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีคณะกรรมการจำแนกมาตรฐานอาชีพ เพื่อจำแนกรายละเอียดทักษะแรงงานที่จำเป็นสำหรับการทำงานในตำแหน่งต่างๆ ในสถานประกอบการ นอกเหนือนี้ควรมี

คณะกรรมการบริหารการจัดสรรทรัพยากรเพื่อลดความช้าช้อนและความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการพัฒนากำลังคนของชาติ

6. การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

6.1 มีต้นทุนสูงมากทั้งเครื่องจักรและเครื่องมือประกอบการทำงาน แต่มีความจำเป็น ประเทศต่างๆ เห็นความสำคัญซึ่งจะต้องให้การสนับสนุนเป็นการลงทุนทางสังคมเพื่อผลตอบแทนในระยะยาว ด้วยประเมินผลค่าใช้จ่ายการลงทุนระยะสั้นในลักษณะ cost-benefit โดยตรงย่อมมีปัญหาว่าขาดประสิทธิภาพ และจะไม่มีโอกาสได้รับงบประมาณเมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการศึกษาประเภทอื่นๆ ต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีโอกาสมีส่วนร่วมในการพิจารณาผลตอบแทนจาก output และ outcome การประเมินผลควรใช้ระบบสากลที่มีสูตรการคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ ต้องคำนึงถึงผลกำไรทางสังคม

6.2 ผู้ประกอบการ นายจ้างหรือเจ้าของโรงงานซึ่งต้องการผลผลิตของระบบการอาชีวศึกษาสมควรเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบกำหนดมาตรฐานการทำงานในอาชีพต่างๆ การเป็นผู้ประเมินผลจะต้องให้โอกาสสนับเรียนได้เข้าทดลองทำงานในสถานประกอบการต่างๆ การประเมินผลโดยหัวหน้างานที่ทำอาชีพนานๆ จะเป็นเครื่องพิสูจน์ความน่าเชื่อของ การจัดการศึกษา ปวช./ปวส. ที่แท้จริง การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เช่น กพร.ปช. และ กพร.พอ. เป็นเรื่องภาคทฤษฎียังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติที่นักเรียนยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้ทดลองให้ไปทำงานในสถานประกอบการจริง

6.3 การประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ ประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการประเมินผลแบบสากล ที่มีการกำหนดตัวชี้วัดที่แน่นอนชัดเจนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ รวมทั้งระยะเวลาที่จะมาทำการติดตามผลและตรวจสอบผล ไม่ใช่การประเมินผลแบบไทยที่นำผลไปกำหนดตัวชี้วัดซึ่งจะต้องหลักเลี่ยงไม่ให้มีการนำมาใช้

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการติดตามประเมินผล การจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เรายังยอมให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดเป้าหมาย เชิงปริมาณสำหรับระบบการศึกษาต่อไป เป็นที่แน่ใจได้ว่าปัญหาจะยังคงเป็นอยู่เช่นในอดีตจนถึงปัจจุบัน แต่หากยอมรับในความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันคิดใหม่ ร่วมกันทำใหม่ เพื่อแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซาก จะต้องคำนึงว่าการพัฒนาอาชีวศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนที่หวังผลในระยะยาว การคิดค่าใช้จ่ายที่สังคมจะต้องเสียไปในระยะสั้นย่อมเป็นปัญหา จะต้องใช้มาตรฐานการคำนวณในระบบสากลเกี่ยวกับการประเมินจุดคุ้นทุนในระยะยาว จะทำให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องนำหลักวิชาการว่าด้วยผลกำไรทางสังคมมาประกอบการประเมินผลกับการคำนวณในลักษณะวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ ในกรณีนี้ การศึกษา output กับ outcome จะให้คำตอบที่เหมาะสมมากกว่าใช้มาตรฐานสากล รวมทั้งระบบการประเมินสากลด้วย แต่ถ้าใช้ระบบการประเมินผลแบบไทยๆ ต้องพึงระวังการนำวัฒนธรรม การทำงานที่ไม่ถูกต้อง คือ ความเกรงใจ การประนีประนอม และการให้เกียรติแก่ผู้ไม่สมควรจะได้รับ

จะเป็นผลให้มาตรฐานการประเมินของเรามีได้รับการยอมรับจากระบบสากล และประเทศไทยเพื่อนบ้านทั้งใกล้ไกล ดังนั้น ถ้าระบบการศึกษา ปวช./ปวส. ยอมรับให้ผู้เกี่ยวข้องในสาขาวิชาพัฒนาฯ เป็นผู้กำหนดมาตรฐานและการประเมินผล ในรูปแบบและวิธีการตามมาตรฐานการประเมินผลสากลแล้ว ย่อมจะแน่ใจได้ว่า อาชีวศึกษาในอนาคตของประเทศไทยจะได้รับการยอมรับจากสังคมไทยว่ามีผลผลิตได้คุณภาพและมีมาตรฐานอย่างแท้จริง และจะช่วยปรับปรุงผลผลิต และความมีประสิทธิภาพของการศึกษาไทยให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ตัวอย่างของการประเมินผลการพัฒนาการศึกษาแห่งชาตินับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) การอาชีวศึกษา ผลการประเมินปรากฏข้อเสนอแนะทั้งในเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย ซึ่งคล้ายคลึงกับอดีตที่ผ่านมาแล้ว รวมทั้งความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมสมองที่เสนอว่าควรดำเนินที่ได้มีการศึกษาและวางแผนไว้แล้วในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ระดับต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายและการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละโครงการไว้เรียบร้อยแล้ว มาปฏิบัติให้เกิดผลจริงจัง น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติในปัจจุบัน

ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเห็นร่วมกันว่าประเทศไทยได้ลงทุนทางด้านการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ผลผลิตจากการลงทุนไม่ได้มีการติดตามในระบบสากล การจัดการบริหารหลักสูตรปวช./ปวส. ควรได้รับการกำหนดมาตรฐานการทำงานและการประเมินผลจากผู้เกี่ยวข้องในสาขาวิชาพัฒนาฯ และสิ่งที่ควรจะต้องประเมิน ได้แก่ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ความมี Human Resource Audit ดำเนินการประเมินผลผู้บริหารสถาบันการศึกษาหรือฝึกอบรมในด้านความสำเร็จของการกิจที่ต้องดำเนินการ

การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรให้ภาคเอกชนหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ประเมิน โดยจะต้องเปิดเผยให้ทราบหลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน ผลการประเมินต้องเปิดเผยให้ทราบอย่างชัดแจ้ง และควรจะประเมินทั้งยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

นอกจากนี้ควรนำผลการประเมินในอดีตมาศึกษาเปรียบเทียบกับผลที่เกิดในปัจจุบันด้วย เพื่อวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และผลกระทบที่ตามมาในปัจจุบัน เพื่อปรับปรุงมาตรการและวิธีดำเนินการในอนาคตให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บทสรุปท้าย

ผลกระทบที่ตามมาเนื่องจากการขยายภาคอุตสาหกรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ การขาดแคลนกำลังคนที่ได้รับการฝึกอบรมระดับกลาง ช่างเทคนิค และนักบริหารระดับต้น ซึ่งในอดีตทรัพยากรมนุษย์กลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้การพัฒนาผลิตภาพของภาคการเกษตร เมื่อมีความจำเป็นในด้านอุตสาหกรรม ข้อเสนอแนะในการสนับสนุนนโยบายนี้ คือ การขยายการอาชีวศึกษาทั้งด้านการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ได้พบว่า ทั้งจำนวนสถาบันการศึกษาและนักเรียนมีคุณภาพต่ำ ปริมาณที่

มีขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าจะเกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างไร จึงไม่ให้ความสนใจกับการผลิตกำลังคนในระดับ ปวช./ปวส.

จากการผลของการขาดแคลนกำลังคน และนโยบายขยายปริมาณการอาชีวศึกษา มีผลทำให้มีความจำเป็นต้องจัดตั้ง โรงเรียนฝึกหัดครูเพิ่มขึ้นก่อน แผนการศึกษาและแผนกำลังคนถูกร่วมเข้าเป็นแผนพัฒนาบัณฑิตวิถี แผนพัฒนาบัณฑิตอีก 2 แผน สำหรับการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุน เพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ซึ่งได้กล่าวเป็นปัญหาสะสมความรุนแรงเพิ่มขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้ส่งสินค้าเข้าเพื่อแลกเปลี่ยนงานมีปริมาณและมูลค่าสูงเกินกว่าที่ความสามารถของเศรษฐกิจในประเทศไทยจะตั้งรับ ให้

ระบบการจัดหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของไทยถูกกำหนดรูปแบบโดยความต้องการของสังคม ซึ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ผลของการจัดการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปรากฏปัญหาใหม่ คือ การว่างงานของผู้มีการศึกษาสูง ประเด็นการลงทุนของการศึกษาควรจะได้รับการประเมินผล ได้ถูกเรียกร้องจากหลายฝ่ายในสังคมที่เกี่ยวข้อง ระบบการศึกษาไทยใช้จำนวนปีของการศึกษากำหนดผลการเรียนรู้ และในรับรองคุณวุฒิการศึกษาระดับ ปวช./ปวส. และปริญญาบัตร จำนวนเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ สถาบันฝึกอบรมครู มหาวิทยาลัย สถาบันและโรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนวิชาการ ทหารและตำรวจ และการฝึกอบรมพิเศษในระดับสูง ในปัจจุบันภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ใช้กำหนดการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งยังคงใช้หลักการกำหนดคุณภาพการศึกษาตามจำนวนปีที่เรียน (ปรากฏตามแผนภูมิ) ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติในประเทศไทยอื่นๆ ที่มุ่งเน้นให้การศึกษาตามศักยภาพ และความสามารถของนักเรียน การศึกษานั้นเรื่องของการลงทุนตามความต้องการของสังคม แต่ต้องมีผลกระทบในภาคเศรษฐกิจสูง การตัดสินใจของผู้บริหารในการจัดสรรงบประมาณและการกระจายความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการลงทุนของการศึกษาให้สังคมกลุ่มต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อการบริหารและพัฒนาประเทศโดยรวม โดยเฉพาะในภาคเศรษฐกิจ ซึ่งตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ การลงทุนทุกประเภทต้องการผลตอบแทนที่เป็นกำไร หรือผลประโยชน์ทางการเงินสูงสุด จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในกรณีของประเทศไทยข้อมูลสถิติในเรื่องนี้แสดงผลลัพธ์ทางการศึกษาต่ำกว่ามาตรฐานที่ต้องการ

สภาพปัญหาการศึกษาและฝึกอบรม เป็นที่ยอมรับกันในระหว่างนักการศึกษาและประชาชนทั่วไปว่า ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาในด้านคุณภาพการศึกษาอย่างรุนแรง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถติดตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ได้ และผู้สอนวิชาสำคัญเหล่านี้ รวมทั้งกระบวนการเรียนการสอนก็เป็นปัญหา ทำให้เกิดความคิดที่จะปฏิรูปการศึกษากันอีก การศึกษาในด้านอาชีวศึกษาที่ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา มีการผลิตที่ขาดเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะตอบสนองความต้องการของประเทศไทยในด้านใด ทั้งนี้ สาเหตุเกิดมาจากการประสานแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเข้ากับเป้าหมายการผลิตกำลังคนอย่างเด่นชัด และต่อเนื่อง การ

ผลิตกำลังคนจึงมุ่งเน้นตามขีดความสามารถของผู้ผลิตบุคลากรตาม discipline กว้างๆ มากกว่าที่จะดำเนินงาน ถึงความต้องการกำลังคนของอุตสาหกรรมที่ต้องชัดเจน ผลที่เกิดขึ้น คือ

1. เปิดสอนหลักสูตรกว้างและมีความหลากหลายในเป้าหมาย กล่าวคือ ทำงานก็ได้ศึกษาต่อ ในระดับสูงก็ได้ เป็นผู้ประกอบการ ได้เป็นพลเมืองดี ฯลฯ

2. การเรียนการสอนเน้นบริมาณ ผู้เข้าเรียนและจบการศึกษา เพื่อให้ได้วุฒิบัตร/ประกาศนียบัตรมากกว่าที่จะเน้นขีดความสามารถในด้านปฏิบัติในระดับเทคโนโลยีต่างๆ

3. เมื่อจัดสอนเป็นวิชาชีพ (Vocational Education) ครูจึงไม่ต้องการผู้ที่มีประสบการณ์จริง มีทักษะในวิชาชีพเท่าไนก็ ครูยังมีฐานะทางสังคมที่ต่ำต้อย และขาดทักษะและประสบการณ์ในอาชีพ นั้นๆ

4. การเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน ยังอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถตาม เทคโนโลยีที่ใช้ในอุตสาหกรรมได้ทันไม่ได้สอนให้คิดแก้ปัญหาการผลิตบนงานจริง และเลือกในสาขา ที่ตน適合นัด (สอนแบบยัดเยียด) ดังนั้น เมื่อเข้ามาเรียนในระดับอาชีวศึกษาจึงเป็นเพียงทางเลือกที่ 2 เมื่อไม่สามารถแข่งขันเข้าเรียนในสายสามัญได้ ในข้อเท็จจริงนี้ การศึกษาและฝึกอบรมในเทคโนโลยี ที่ทันสมัย จำเป็นที่ผู้เข้าเรียนจะต้องมีผลการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ดีไม่ยิ่งหย่อน ไปกว่า สายสามัญ

5. การเรียนในสายอาชีพ ยังขาดการประเมินผลในเชิงคุณภาพ เมื่อระบบอาชีวศึกษาจำเป็น ต้องมีมาตรฐานเหมือนกันทั่วประเทศ เพื่อเปิดโอกาสการฝึกอบรมให้กับเยาวชนเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับโอกาสทางการศึกษาสายสามัญ แต่ในขณะเดียวกัน การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งการผลิตและบริการ มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน การอาชีวศึกษา จึงมิได้ตอบสนองตามต้องการของอุตสาหกรรมที่พัฒนาหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ขาดแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษาและฝึกอบรมอย่างจริงจัง ดัง จะเห็นได้จากการศึกษาในระบบทวิภาคี (Dual System) ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

7. ยังมีปัญหาในการจัดสรรงบประมาณที่ใช้ในการศึกษาสายอาชีพอย่างชัดเจน ขาดการกระจาย อำนาจ ทั้งด้านการบริหารการศึกษาและด้านการเงิน (งบประมาณ)

ความต้องการทรัพยากรมนุษย์มี 2 ด้าน demand กับ supply ในอนาคตการพิจารณาจะต้องให้ ความสำคัญกับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศก่อน การลงทุนเพื่อพัฒนากำลังคนควรจะเป็น ลักษณะที่ตอบสนองความต้องการทางด้านธุรกิจ ซึ่งมีแนวโน้มในการแข่งขันมากขึ้น ความต้องการ ทรัพยากรมนุษย์จึงควรจะเน้นไปสู่การมีมาตรฐานสูงขึ้น ด้าน supply จะต้องเตรียมการให้มีคุณสมบัติ ตาม demand ของผู้ประกอบการ ต้องเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรัฐมนุษย์ตามเป้าหมายของกระทรวงวิทยาศาสตร์ ทั้ง 7 สาขา จะมีความต้องการนักเรียนระดับ ปวช. และ ปวส. ทุกประเภทกิจการ ความจำเป็นและความสำคัญของ ปวช. และ ปวส. มีทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร

จากการศึกษาตัวอย่างของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน จะเห็นได้ว่าการ อาชีวศึกษาของไทยพัฒนาไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยและภูมิภาคและคุณภาพ โดยเฉพาะ การเป็นครูผู้สอนต้องมีวุฒิการศึกษาวิชาชีพครู ทำให้ผู้ฝึกสอนที่อยู่ในสถานประกอบการไม่พอเพียง นอก จากนี้ ครุยังให้บทบาทและความสนับสนุนนักเรียนน้อยกว่าตอน那一

การจัดทำแผนแม่บท ทำให้ภาคการศึกษาต้องมีความรู้เรื่องการลงทุน/จุดคุ้มทุนในการพัฒนา ทรัพยากรัฐมนุษย์ ต้องใช้ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์แรงงาน และสังคมวิทยามาประกอบการศึกษา ซึ่ง ครู/อาจารย์ระดับ ปวช./ปวส. ขาดความรู้ด้านนี้ ยุทธศาสตร์ คือ การวางแผนที่ครบวงจร สามารถปรับตัว เองได้ และส่งสัญญาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไปยังวงจรส่วนอื่นๆ ด้วย การจัดการศึกษาอาชีวศึกษานี้ ยังขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบการพิจารณาทั้งจากส่วนของโรงเรียน และสถานประกอบการ ทำให้วงจรความรู้ ที่คาดหวังจะเชื่อมโยงกันได้เป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริง เว้นแต่จะต้องมีการปฏิวัติการจัดระบบทั้ง หมด โดยให้สถานศึกษาที่มีความพร้อมดำเนินการไปก่อน แผนพัฒนาทรัพยากรัฐมนุษย์ต้องการผู้มีความรู้ ด้านเศรษฐศาสตร์แรงงานมาศึกษาวิเคราะห์ และต้องการข้อมูลที่มีคุณภาพด้วย ความก้าวหน้าของระบบ IOT ในปัจจุบันจะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานในเรื่องนี้บรรลุ ผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

เกื้อ วงศ์บุญศิริ. การปรับบูรณากรรัฐพยากรณ์นุյย์ของไทย: แนวทางการวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.

กรมอาชีวศึกษา, หนังสือที่ระลึก 60 ปี กรมอาชีวศึกษา 19 สิงหาคม พ.ศ. 2544 (รายงานประจำปี 2543-2544).

กศช., “ประสิทธิภาพของระบบผลิต” รายงานการวิจัยเรื่องการอาชีวศึกษา. สบร. ธันวาคม 2537.

กศช., (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) สบร. รายงานการประเมินผล แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7. (พ.ศ. 2535-2539): การอาชีวศึกษา.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. “ปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ” เอกสารประกอบการประชุมวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา: วาระแห่งชาติ 28 มีนาคม 2544 ณ ห้องประชุมกำแพง พลาญกร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2539. “รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539): การอาชีวศึกษา”

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. “ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษา” สรุประยงานการวิจัย สำนักนายกรัฐมนตรี มกราคม 2538.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. ข้อมูลและเครื่องขีดการพัฒนาของประเทศไทย 2533-2542. (เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดระดับชาติ “กรอบวิสัยทัศน์ และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9” ณ ห้องบางกอกคอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ ศูนย์การค้า เชียงใหม่พลาซ่า กรุงเทพมหานคร).

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย: ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย. (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2545 “ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย: 5 ปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ” ณ ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้าอิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี).

คู่มือผู้ปกครองและครู: การเรียนการสอนตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

ชนะ กลิ่นภาร. “นวัตกรรมการอาชีวศึกษา และฝึกอบรมอาชีพ เข้าสู่คุณวุฒิวิชาชีพ.” พัฒนาเทคโนโลยีศึกษา 14, 41 (มกราคม-มีนาคม): 3-33.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน วิสัยทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย 2020:
สถานภาพและยุทธศาสตร์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543.

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พันตำรวจเอก ดร.ทักษิณ ชินวัตร “วิสัยทัศน์การพัฒนาคนไทยในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้” รายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการศึกษา 29 เมษายน 2544 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.

บุณนิชสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์ “แผนแม่บทการพัฒนากำลังคนเพื่อ อุตสาหกรรมการผลิตและบริการของประเทศไทย พ.ศ. 2541-2549” เสนอต่อกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กันยายน 2541.

การสารข่าวสารตลาดแรงงาน “สถานการณ์ตลาดแรงงาน ปี 2544”.

International Labour Organisation. “Human resource development for continued economic growth: The Singapore experience.” **ILO Workshop on Employers’ Organizations in Asia-Pacific in the Twenty-First Century**, Turin, Italy, 5-13 May 1997.

International Labour Organization. **World Employment Report 1998-99: Employability in the Global Economy – How Training Matters**. Geneva: International Labour Organization, 1998.

RMIT University. **Trends in Articulation Arrangements for Technical and Vocational Education in the South East Asian Region**. Melbourne: RMIT University and UNESCO UNEVOC, 1999.

การประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ

โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ
กลุ่มที่ 4: นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษา
ในสายสามัญ หรือในสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวนันธ์ สุรเสียงสังข์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.索拉吉 วงศ์คลาร์ก

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษา ในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

รายงานฉบับนี้เป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) เพื่อนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งได้จากการวิจัยของโครงการ 6 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ได้แก่ แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในช่วง 15 ปีข้างหน้า ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ การมีความคิดดี ซึ่งหมายถึงการเป็นคนดี คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งรวมถึง การไฟร์ฟอร์เรียน และมีทักษะชีวิตที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ส่วนความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา จะต้องมีวุฒิภาวะที่สามารถเลือกอาชีพที่ต้องการและรู้วิธีการศึกษาด้วยตนเองได้

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ในด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องเน้นหลักสูตรซึ่งปัจจุบันจัดเป็น 8 กลุ่มวิชาให้ผู้สำเร็จการศึกษามีวุฒิภาวะ โดยจะต้องเสริมเรื่อง จิตวิสัย การสร้างอาชีพ และการสร้างจิตสำนึกรัก และเรื่อง วิสัยทัศน์ การสร้างความรู้ด้านวิชาชีพ ในด้านการเตรียมหลักสูตรสำหรับผู้ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน หลักสูตร จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ และกำหนดมาตรฐานว่าจะต้องเรียนรู้มากน้อยเพียงใด อุดมการณ์และเจตนาหมายของหลักสูตร คือ พยายามให้นักเรียนอยู่ในท้องถิ่นและมีอาชีพอยู่ได้ในท้องถิ่นของตน มีการเตรียมกรอบงานอาชีพและศิลปะ ที่ชัดเจน โดยต้องเพิ่มเติมกระบวนการคิด โดยเฉพาะเรื่อง การมีอาชีพตามวัยวุฒิภาวะ ส่วนการเตรียมตัวนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน จะต้องให้นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล และสร้างให้เด็กรู้จักตนเองสามารถสร้างปัญญาและองค์ความรู้ได้ มีการจัดสัดส่วนของวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เน้นทั้งทักษะและวิชาการ โดยมีพื้นฐานด้านการซ่างอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ ในด้านการแข่งขันในระดับนานาชาติ จะต้อง ปรับปรุงหลักสูตร โดยอยู่บนพื้นฐานของความคิดว่าเด็กไทยน่าจะมีคุณสมบัติอย่างไร จึงจะสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ คุณลักษณะต่างๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบ มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ความละอายเกรงกลัวต่อไป การไฟร์ฟอร์เรียน สามารถแสดงให้ความรู้ด้วยตนเอง เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกส่วน รวมทั้ง การมีความสามารถเฉพาะ เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับประเทศไทย สามารถเน้นเรื่องการเกษตรกรรมที่ต้องมีมาตรฐานขึ้นต่ำ มีแรงจูงใจ มีการสร้างความสามารถ และมีความสนใจ

ประเด็นทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ผลการวิจัยได้ระบุว่า คุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์ ที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถด้านอาชีพ ซึ่งจะต้องมีติดตัวอย่างน้อย 1 กรอบงาน ในลักษณะของหลักสูตรในเรื่องใดๆ ก็ตาม และจะต้องมีการตั้งจิตวิสัยที่ดี คือ ความมีคุณธรรม

ประเด็น วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน ผลการวิจัยได้ให้ข้อเสนอว่า ควรสร้างระบบการแนะแนวอาชีพ (Career Guidance System) ให้ชัดเจนว่ามีอาชีพอะไรบ้าง จะต้องศึกษาอย่างไร และได้ค่าตอบแทนเท่าใด ควบคู่กับความเข้าใจเรื่องความปลอดภัย โดยเฉพาะหลักความปลอดภัยของบุคคล สำหรับ วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน จะต้องมีการเชื่อมโยงกันในสังคมและช่วยเหลือกันภายในกลุ่มและใช้ระบบอาชีพแบบ industry partnership โดยนำนักเรียนเข้าฝึกอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งองค์กรของรัฐจะต้องมีส่วนร่วมด้วย

ประเด็น การพัฒนาการศึกษาด้วยการพัฒนาทักษะการทำงาน ผลการวิจัยได้เน้นถึงความสำคัญ 4 ประการ คือ การเน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะต้องการพัฒนาศักยภาพของนิสัย การเน้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม 8 วิชา เพื่อสร้างองค์รวมของความเป็นมนุษย์และเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างน้อย 1 อาชีพ อันเป็นการจัดให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และสามารถศึกษาต่อได้ การเน้นการศึกษาตลอดชีวิต ถึงสำคัญ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องไม่ müng ให้ผู้ศึกษาข้ามหัววิทยาลัย แต่จะต้องรวมอาชีวศึกษาไว้ด้วย เพราะการงานอาชีพ วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่สร้างคุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพทุกอาชีพ และเป็นการศึกษาตลอดชีวิตด้วย การเน้นการฝึกทักษะ เป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝนทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ตัวผู้เรียนจะต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐานที่ดีเพื่อต่อสานความรู้ดังกล่าวในการฝึกทักษะ และสิ่งสำคัญคือต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนหรือผู้ฝึกทักษะนั้นๆ

ประเด็นสุดท้าย ได้แก่ ประเด็น การประเมินศักยภาพของขั้นการด้านการพัฒนาทรัพยากรัฐมนุษย์ ผลการวิจัยได้ให้ข้อเสนอในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการจัดทำมาตรฐาน ซึ่งแยกออกเป็นการจัดทำมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ ซึ่งทำการประเมินและรับรอง โดยกลุ่มอาชีพหรือวิชาการนั้นๆ และการจัดทำมาตรฐานแห่งชาติที่แน่นอน ด้านการประเมินศักยภาพของทรัพยากรัฐมนุษย์ ซึ่งผลการวิจัยระบุว่า โดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาของไทยมีมาตรฐานต่ำ และการประเมินต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษา โดยแต่ละคนจะพัฒนาและเพิ่มความสามารถของตนเองได้ตามวัย และการฝึกฝนของผู้ปฏิบัติอาชีพแต่ละคน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพทุกระดับทั้งภายในและภายนอก ด้านแผนพัฒนาครุภัณฑ์ ซึ่งระบุว่าครุภัณฑ์ต้องได้รับการอบรม โดยการปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ปีจะต้องมีการอบรม 1 ครั้ง และครุภัณฑ์ต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา คือ เป็นครุวิชาชีพ ด้านหน่วยงานที่ทำการประเมิน ผลการวิจัยสรุปว่าจะต้องเป็นหน่วยงานระดับชาติมีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานตามแต่ละช่วงชั้น โดยมีหน่วยงานระดับท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุน

นอกเหนือจาก 6 ประเด็นการวิจัยข้างต้นแล้ว ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ข้อค้นพบ เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปี พ.ศ.2542 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับนี้มีการกระจายอำนาจและมีการประเมิน กล่าวคือ ท้องถิ่นจะทำหน้าที่คุ

และการศึกษาซึ่งเป็นการกระจายอำนาจตามกฎหมาย แต่ทว่าในนโยบายและวิสัยทัศน์ยังมิได้เป็นการกระจายอำนาจ และยังมิได้มีการคิดและเตรียมการเพื่ออนาคต เช่น เทคโนโลยีจะไปทางใด มหาวิทยาลัยจะสอนอะไร การศึกษาระดับล่างจะถ่ายทอดขึ้นมาและเตรียมคนอย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามการกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ในการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตนั้น ควรกำหนดแผนงานและนโยบายที่ชัดเจน ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่อไป

บทวิเคราะห์จากการประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ
กลุ่มที่ 4: กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ
หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

รศ.ดร. โศรัจ วงศ์คลาร์ມฯ
รศ.ดร. สุวाणี สุรเสียงสังข์

อารัมภกถา

คณะผู้วิจัยโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ ได้จัดการประชุมเชิงวิชาการปฏิบัติการ ณ โรงแรมนารายณ์ เป็นจำนวน 4 ครั้ง

ครั้งที่ 1 นำเสนอการประมวลข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดย ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสินและคณะ
ครั้งที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่สำเร็จการศึกษา
ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
โดย ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน ผศ.ดร.แสงระวี เทราเวียร์ และ ผศ.ดร.เดวิด บรรจิดพงศ์ชัย
ครั้งที่ 3 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 2 นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1
ในระดับอุดมศึกษา โดย ศ.ดร.กานุจนา ปราบพัล และ ผศ.ประกายแก้ว โภกานนท์
อมตะ

ครั้งที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ
ปวช./ปวส. โดย คุณมลลิกา คุณวัฒน์ และ อ.ดร.ธัญวัฒน์ โพธิคิริ
รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอบทวิเคราะห์จากการ
ประชุมวิชาการเชิงปฏิบัติการ กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยก
ศึกษาในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดย รศ.ดร. โศรัจ วงศ์คลาร์ມฯ
และ รศ.ดร. สุวाणี สุรเสียงสังข์

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากประเทศไทยได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และจะขยาย
โอกาสทางการศึกษาเพิ่มอีก 3 ปี เป็น 12 ปี จึงมีการพิจารณาถึงแนวโน้มทักษะแรงงานไทยใน
อนาคตเพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับผู้ที่จะจบการศึกษาในระยะเวลาอีก 15 ปีข้างหน้า ซึ่งผู้สำเร็จ
การศึกษาดังกล่าวนี้จะกลายเป็นแรงงานของประเทศไทยต่อไป ส่วนสถานการณ์แรงงานของโลก
ในอนาคตอาจกล่าวได้ว่าแรงงานในอนาคตอาจมีแนวโน้มเป็นแรงงานผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้
อาจอยู่ในวัยทำงานจนถึงอายุ 70 ปี นอกจากนั้นประชากรในวัย 15 ปี และต่ำกว่ายังมีแนวโน้มลด
ลงจนอาจส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งอาจทำให้มีการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นได้

ความสำคัญของปัญหา

โลกในอนาคตจะเป็นสังคมแห่งความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีบทบาทเด่นมากในสังคม แห่งความรู้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก การเตรียมคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจซึ่งเคยเน้นความสำคัญของแรงงานจะเปลี่ยนเป็นการเน้นเทคโนโลยีขึ้นสูง ประเทศไทยจะต้องพยายามทั่วไปสู่เศรษฐกิจที่เน้นทักษะฝีมือแรงงานมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับฐานสมรรถภาพและคุณสมบัติของทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนคิดค้นหาวิธีการที่จะทำให้การศึกษามีกระบวนการเรียนรู้ที่จะสอนให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะ สมรรถภาพ และคุณสมบัติที่สามารถแบ่งขันกับประเทศไทยอื่นๆ ได้ในยุคโลกาภิวัตน์

การบทบาทนวัตกรรม

การศึกษาเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญในการพัฒนาแรงงานให้มีสติปัญญา มีทักษะ และมีจำนวนแรงงานที่มีลักษณะดังกล่าวอย่างเพียงพอ เพื่อให้มีความสามารถในการแบ่งขันทัศนคติกับประเทศไทยอื่น ในอนาคตข้างหน้า คาดว่า ตลาดแรงงานในประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ในด้านอุปทาน การเปลี่ยนแปลงจะเกิดจากสาเหตุ 2 ประการหลัก ดังนี้ ประการแรก คือ การขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี และเป็น 12 ปีในที่สุด และประการที่สอง คือ การที่พระราชบัลลภติสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานปี พ.ศ. 2541 ระบุให้ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป สำหรับในด้านอุปสงค์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการแบ่งขันที่รุนแรงในโลกการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยต่างๆ ทั่วโลก มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543: 1-1) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน

ปัญหาคุณภาพของเด็กไทยและคนไทย เป็นปัญหาในระดับฐานรากที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการพัฒนาประเทศไทยโดยรวมในอนาคต โอกาสในการก้าวไปในโลกของการแบ่งขันข้างหน้าของไทย ขึ้นอยู่กับความสามารถของระบบการศึกษาในการเร่งปรับปรุงและยกระดับคุณภาพของคนให้สูงขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพต่างๆ ดังนี้ คือ เด็กไทยทุกวันนี้ไม่ได้ถูกสอนให้คิด แต่ถูกสอนให้จำ เด็กที่เรียนจบมาแล้วทำงานไม่เป็น และกลับคุ้นเคยพ่อแม่ที่มีการศึกษาน้อยกว่า พ่อแม่อาจไม่รู้จักวิธีการเลี้ยงดูอบรมลูกที่เหมาะสม ความทุ่มเทือ ค่านิยมสัมสัน เพศสัมพันธ์และยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน สะท้อนถึงความล้มเหลวในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และหลักคิดที่ดีงามของระบบการศึกษา ระบบแบ่งขันแบบแพ้คัดออกในการศึกษาไทยสร้างผู้แพ้จำนวนมากให้กับสังคมไทย สภาพต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว จะต้องร่วงแก้ไขโดยด่วน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน เกี่ยวข้องกับนโยบายและกฎหมายหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2535 แผนพัฒนาศรัทธาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) พระราชนูญติประดิษฐ์ศึกษา พุทธศักราช 2534 และพระราชนูญติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ศติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2544: 2)

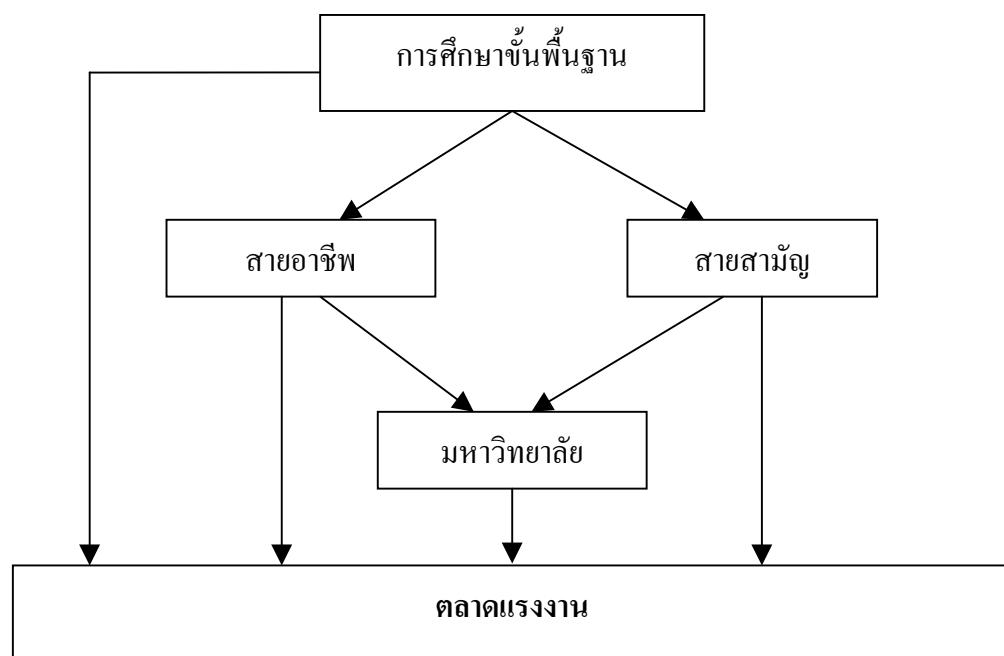
ในการจัดการศึกษานั้น ได้มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยมีจุดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเติ่มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การนำร่องรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง สมดุลย์ยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดกระบวนการเรียน ได้มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่าง ได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย (กรมวิชาการ, 2544: 3)

สำหรับในปัจจุบัน การพัฒนาด้านการศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นในเชิงปริมาณ กล่าวคือ การขยายตัวของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน รวมทั้งสถาบันราชภัฏ สถาบันราชมงคล และสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ด้วย และเมื่อพิจารณาความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในเขตเมืองและเขตชนบท จะพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และปัญหาคุณภาพการศึกษามักเกิดขึ้นในเขต

ชนบท จึงทำให้มีการขยับถินเข้าสู่เมือง เพื่อแสวงหาสถานศึกษาที่ดีกว่าและมีมาตรฐานดีกว่าในชนบท นอกจากรัฐบาลมีปัญหาเกี่ยวกับการภาควิชา เนื่องมาจาก มีค่านิยมด้านการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น จะต้องสอบเข้าในสถาบันที่มีชื่อเสียง จึงทำให้ต้องไปทำการภาควิชา

ทั้งนี้ระดับการศึกษาที่เป็นกลุ่มปัจจัยนำเข้า (input) ที่สำคัญยิ่งของตลาดแรงงาน คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ครอบคลุมการศึกษาในระบบ โรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษา ดังจะเห็นได้จากรูปที่ 1

รูปที่ 1 การเปลี่ยนผ่านจากตลาดการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ที่มา: ดัดแปลงจาก “Training systems: Adjusting to change,” in World employment report 1998-99, edited by International Labour Office, p.60. (Geneva: International Labour Office).

ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นสาระในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียน การสอน ครูและผู้สอน สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และการประเมินผลการเรียน ในเรื่องของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเป็นไปตามหลักสูตรพื้นฐาน พ.ศ.2544 ซึ่งประกอบด้วย สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาระกลุ่มวิชา อันได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขศึกษา และพลศึกษา กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มภาษาต่างประเทศ เพื่อที่จะก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ซึ่งมีดังนี้ คือ ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเข้าใจความแตกต่างทางชนชาติ การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารกิจการของตนเอง สำหรับเรื่องของการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดชั้นเรียน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน วิธีการเรียนการสอน หนังสือเรียน เครื่องแบบนักเรียน

การเปิดและปิดภาคเรียน และเวลาเรียนในแต่ละวัน มีผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ส่วนเรื่องของครุและผู้สอน แสดงให้เห็นว่า การสรรหาครุ การรักษาครุไว้ในระบบ การลงโทษ และการสร้างเจตคติของครุ มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้สอน ในเรื่องของสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา อาจจะแบ่งได้ออกเป็น สื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง โดยครุและนักเรียน สื่อธรรมชาติ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเอกสารลิ้งพิมพ์ สำหรับเรื่องการประเมินผลการเรียนนั้น พบว่า วิธีประเมิน และเนื้อหาสาระในการประเมินผลการเรียน จะส่งผลต่อผลของการประเมินอย่างมาก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนอย่างมากในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นแรงงานที่มีศักยภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคต

1. แนวโน้มความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในช่วง 15 ปีข้างหน้า

1.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

(1) การมีความคิดที่ดี

ความพยายามในการพัฒนาปัจจุบันการเรียนรู้ความมุ่งเน้นในการทำให้เด็กมีความคิดอ่านที่ดี เป็นคนดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเสนอความเห็นว่า สามารถกระทำได้ด้วยการสอนเพียงเล็กน้อย แต่ทว่าเด็กสามารถสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีได้ และสามารถใช้วิธีการศึกษาด้วยการปฏิบัติ (learning by doing) เช่น ด้านกีฬา ฯลฯ จะต้องพยายามสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยจะต้องสามารถจัดชีวิตและจัดองค์รวมของการเรียนรู้ให้ได้ ซึ่งจะต้องสอนให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น สร้างคน สร้างงาน สร้างชาติ สิ่งสำคัญคือเด็กจะต้องเป็นผู้ที่พึงพาได้มีความคิดของตนเอง สามารถพึงพาความคิดของตนเอง และมีความคิดในทางดี

(2) การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

คุณลักษณะนี้บรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่ามีความสำคัญมาก ส่วนคุณลักษณะอื่นๆ ได้แก่ การใฝ่รู้เรียน มีความขยัน และมีความรับผิดชอบ และมีทักษะชีวิตที่จะสามารถพัฒนาต่อไปได้

(3) ความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ผู้จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีเมื่อสำเร็จการศึกษา คือ

ก) มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะรู้ว่าตนเองต้องการอะไร กล่าวคือ ต้องการฝึกอาชีพหรือศึกษาต่อในสายสามัญหรือสายอาชีวะ

ข) สามารถคิดและระบุได้ว่าต้องการเลือกอาชีพใด ซึ่งจะสามารถปฏิบัติงานอาชีพนั้นๆ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ก) รู้วิธีการศึกษาด้วยตนเอง โดยสามารถค้นหาข้อมูล และรู้วิธีการนำข้อมูลมาใช้ อย่างมีประโยชน์

(4) ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้กล่าวถึงเทคโนโลยีและภูมิปัญญาไทย โดยชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยต้องอยู่ในกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ จึงต้องพยายามยกระดับการพัฒนาเทคโนโลยี เช่นเดียวกับการเรียนการสอนที่เน้นความเป็นมุขย์ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อสังเกตว่า ได้มีการสอนต่อไปเพื่อให้มีความเป็นมืออาชีพ (professional) หรือไม่ ซึ่งจะต้องสามารถคิดเป็นทำเป็น ในแต่ละสาขาอาชีพด้วย

2. ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์

2.1 การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

(1) หลักสูตร

การจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในปัจจุบันและในอดีตที่ผ่านมา มีการจัดหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันมีการจัดหลักสูตรการศึกษาเป็น 8 กลุ่มวิชา ซึ่งถือเป็นกรอบสาระและมาตรฐานของหลักสูตร คือ หมายความว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้จบหลักสูตร แล้วจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานตามที่ต้องการจนถึงการเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ปัญหาสำคัญในการจัดหลักสูตรที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการกล่าวถึงคือ ในอดีตปัญหาใหญ่ของการจัดหลักสูตร ได้แก่ การขาดความเข้าใจที่ดี กล่าวคือ ยังไม่มีการสร้างความเข้าใจที่ดี ระหว่างโรงเรียน ครู อาจารย์ และผู้บริหารศึกษา สาเหตุที่ไม่มีการสร้างความเข้าใจ ที่ดีกับบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์นั้น เนื่องจาก ผู้บริหารการศึกษามองว่า ครู อาจารย์ ไม่เข้าใจ และไม่มีความรู้ในส่วนของการจัดหลักสูตร แต่ทว่าในปัจจุบันผู้บริหารการศึกษา ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า กระบวนการเหล่านี้ได้มุ่งสร้างความเข้าใจไปยังตัวผู้สอน คือ ครู อาจารย์แล้ว อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการจัดการและวิสัยทัศน์ที่ดีในการบริหารเชิงวิชาการ

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าสิ่งสำคัญ คือ นักเรียนที่ศึกษาจบหลักสูตรภาคบังคับในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะอยู่ในวุฒิภาวะที่ต้องเสริมเรื่องจิตวิสัย การสร้างอาชีพ และการสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวเข้าใจและตระหนักรถึงการสร้างอาชีพให้แก่ตนเอง

ปัญหาในการสร้างเสริมจิตวิสัยดังกล่าวอยู่ที่กระบวนการสร้างหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมได้พิจารณาถึงกลุ่มวิชา 8 กลุ่ม ที่เปลี่ยนแปลงใหม่ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานว่าเป็นการแยกตามวุฒิภาวะของผู้เรียน แต่มีสาระเพิ่มเติมมาตรฐานที่โรงเรียนสามารถจัดทำได้ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ข้อสังเกตว่า ในขณะนี้ยังไม่มีประเด็นการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นเรื่องของแต่ละสถานศึกษาที่จะจัดการเองต่อไป ทั้ง

นี้วิธีการในการจัดการเท่าที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้คือ แยกสถานศึกษาแต่ละเขตตามเขตพื้นที่ และให้สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดสาระตามวัตถุประสงค์ของตน โดยเป็นลายลักษณ์อักษร โดยที่จะต้องกำหนดตามวัตถุประสงค์ของห้องอินของตน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้เน้นถึงความสำคัญของแนวปฏิบัติในหลักสูตรว่า ในอนาคตผู้สำเร็จการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ ใช้เวลาศึกษาในโรงเรียนเป็นเวลา 9 ปี แล้วจะต้องมีทักษะทางอาชีพติดตัวได้ เมื่อว่าการอบรมการศึกษาดังกล่าวจะเป็นเพียงพื้นฐานก็ตาม หลักสูตรนี้จะต้องปรับสร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างครู อาจารย์ และผู้บริหารการศึกษาให้ได้ หากผู้เรียนสำเร็จการศึกษาโดยไม่เรียนสาระเพิ่มเติมที่เน้นวิชาอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งเป็นอาชีพที่พึงประสงค์ และเป็นความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ผู้สำเร็จการศึกษาในชั้นนี้ก็จะไม่สามารถประกอบอาชีพอิสระต่อไปได้

(2) วิสัยทัศน์

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร เนื่องจากแต่เดิมเมื่อมีการพิจารณาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน คนทั่วไปจะมองว่าครูเป็นผู้แก้ปัญหาทุกอย่าง จากการติดตามงานด้านการศึกษาของผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ศึกษานิเทศก์ พนักงานว่า ปัญหาใหญ่ในการบริหารการศึกษา คือ ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังไม่มีวิสัยทัศน์ในการเรื่องการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ และมักมีความเห็นคล้ายตามกระแสสังคม คือ ผู้ที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเข้าศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยต่อไป

สำหรับผู้ที่ศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเมื่อว่าจะสามารถศึกษาต่อในชั้นอาชีวศึกษาได้ก็ตาม แต่ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีนั้น กรมสามัญจะมุ่งเน้นในด้านมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่า และได้ให้ข้อสังเกตว่าสถานศึกษามีอำนาจในการจัดการศึกษาด้านอาชีพสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมปลายได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยการใช้หลักสูตรของกรมอาชีวศึกษา หรือจัดทำหลักสูตรได้เองตามกรอบที่แรงงานต้องการตามวุฒิภาวะและความชอบของผู้เรียน แต่การดำเนินงานดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากไม่มีการนำสาระเพิ่มเติมด้านอาชีพมาบรรจุไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่า ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงจบหลักสูตร 12 ปี ความมีความรู้ที่ได้รับจากสาระเพิ่มเติมด้านอาชีพ และเมื่อว่าผู้เรียนจะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยก็ควรต้องเรียนวิชาอาชีพเพิ่ม เช่น การออกแบบ การเขียนแบบ เทคนิคสถาปัตย์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งวิชาชีพเหล่านี้มิได้อยู่ในกรอบพื้นฐานวิชาที่จะให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเรียนเลย ดังนั้น ผลกระทบคือ ทำให้เด็กที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาจำนวนหนึ่งต้องออกกลางคัน เนื่องจากไม่มีพื้นฐานความรู้ในด้านนี้แน่นเพียงพอ

(3) ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีแนวคิดว่าสถานศึกษาจะต้องกำหนดกรอบสาระหลักสูตรเพิ่มเติมในเรื่องวิชาชีพให้ชัดเจน ถึงสำคัญอีกประการหนึ่งคือ จะต้องมีการระดมความเห็นในมิติใหม่ตามความคาดหวังของแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมีกรอบอาชีพที่ชัดเจนอยู่กับแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย

ข) ปัญหาในระดับบริหารของประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่าในการสร้างกรอบสาระหลักสูตรในด้านวิชาชีพยังมีปัญหาใหญ่ โดยเฉพาะปัญหาในระดับผู้บริหารของรัฐ ตั้งแต่รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการกองยังไม่มีความชัดเจน รวมทั้งบุคลากรของกรมสามัญศึกษาซึ่งยังไม่มีความรู้ในเรื่องวิชาชีพอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรดังกล่าวส่วนใหญ่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในด้านวิชาชีพโดยตรง

ค) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ข้อสังเกตว่าในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการปฏิรูปบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจัง เช่น ในเรื่องของน้ำหนักของการเรียนการสอนทางวิชาสามัญหรือวิชาชีพ มิได้มีการอบรม ให้ครุภิกค์ความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าสาระการเรียนรู้คืออะไร กระบวนการเรียนรู้มีขั้นตอนอย่างไร กระบวนการถ่ายทอดและขั้นตอนการเรียนรู้เป็นอย่างไร เป็นต้น

2.2 การเตรียมหลักสูตรสำหรับผู้ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

(1) หลักสูตร

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรที่ไม่ได้กำหนดจากส่วนกลางเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และถือเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับเจตนาของผู้ศึกษา หลักสูตรจะต้องเกิดขึ้นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห้องถิ่นหลายๆ ฝ่ายร่วมกันกำหนดว่าบุตรหลานของห้องถิ่นนั้น จะเป็นอย่างไร โดยจะต้องเริ่มจากวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่จะเป็นตัวกำหนดหลักสูตร ส่วนข้อสำคัญของหลักสูตรที่มีอุดมการณ์หรือเจตนาของ คือ การไม่พยายามผลักดันคนออกจากห้องถิ่น แต่จะพยายามให้คนอยู่ในห้องถิ่นและมีอาชีพอยู่ได้ในห้องถิ่นของตน มีความรักและภูมิใจในห้องถิ่น จึงตั้งกับการที่จะใช้หลักสูตรเดิมที่มุ่งไปสู่ส่วนกลางอย่างมาก

หลักสูตรประกอบด้วย 8 กลุ่มสาระ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และถือว่า 1 กิจกรรมทำให้ผู้เรียนมีความสุข ส่วน 8 กลุ่มสาระวิชา มีทั้งสาระวิชาที่เกี่ยวกับเรื่องการงานและเทคโนโลยีซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทำงานต่างๆ เช่น งานข้อมูลสารสนเทศ ภาษาไทยในหลักสูตรนี้เน้นการอ่าน การเขียน การวิเคราะห์ซึ่งจะต้องใช้กระบวนการและทักษะทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน หลักสูตรเก่าต่างกับหลักสูตรใหม่ คือ หลักสูตรเก่าเน้นเนื้อหา ส่วนหลักสูตรใหม่เน้นกระบวนการเรียนรู้ โดยมีมาตรฐานกำหนดว่าจะต้องเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ครุจะต้องตระหนักว่าครุต้องรับผิดชอบสอนนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดด้วย

(2) กรอบงานอาชีพและศิลปะ

การเตรียมหลักสูตรในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่สำคัญ คือ การเตรียมกรอบงานอาชีพ และศิลปะ ซึ่งจะต้องปราศอยู่ในหลักสูตรของนักเรียนทั่วประเทศ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ความเห็นว่ากรอบงานอาชีพและศิลปะนี้ มิได้หมายความว่านักเรียนจะมีพื้นฐานที่เหมาะสมที่จะมีอาชีพ แต่ได้เน้นว่าสิ่งสำคัญคือ การทำสาระเพิ่มเติม ซึ่งประเทศไทยยังมีความต้องการเรื่องการคิดวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอาชีพที่ต้องการ

แม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนไว้เรียบร้อยแล้ว แต่สิ่งที่ยังขาดในกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การขาดกระบวนการคิดของนักเรียน ซึ่งยังมิได้แทรกซึมเข้าไปในโรงเรียน สาเหตุสำคัญเนื่องจากวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียนในระดับมัธยมต้นยังไม่เสริมสร้างในส่วนนี้เท่าที่ควร เพราะกระบวนการคิดหรือกระบวนการเรียนรู้ของเด็กจะเกิดจากวัยของเด็กโดยตรง และเกิดจากพื้นฐานของเด็กด้วย สิ่งที่ควรทำคือการสอดแทรกในเรื่องความคิดเข้าไป เช่นเดียวกับการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ

(3) ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคาดหวังว่า ใน การปฏิบัติการเรื่องกระบวนการคิดของนักเรียนจะได้ผลและคาดหวังว่าในอนาคตผู้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่คิดศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายน่าจะมีแนวความคิดหรือกระบวนการคิดเป็นภาพบวก กล่าวคือ แม้ว่าจะสำเร็จการศึกษาในชั้นนี้ก็สามารถประกอบอาชีพอิสระอย่างอื่นที่มีคุณค่าได้เช่นเดียวกัน

(4) การมีอาชีพตามวัยวุฒิภาวะ

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความสำคัญในการเพิ่มเติมความคิดเรื่องการมีอาชีพตามวัยวุฒิภาวะอาชีพต่างๆ มืออยู่ย่างหลากหลายอาจจะเห็นได้จากความต้องการของมหาวิทยาลัย คือ การปั้นเด็กต่อจากระดับประถมศึกษาให้เข้าสู่ระดับอุดมศึกษา เพื่อให้มีทักษะและความสามารถที่พึงประสงค์ แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิขอให้พิจารณาในเรื่องวัยวุฒิภาวะว่า สามารถคิดถึงอาชีพอะไรได้บ้าง ซึ่งอาจจะไม่สามารถคิดได้ทุกอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่ใช้ทักษะและความสามารถสูง แต่เราอาจเน้นในเรื่องที่ให้นักเรียนประกอบอาชีพอิสระ และการมีงานทำเล็กๆ น้อยๆ ได้ โดยเป็นการเริ่มคิดก่อน ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลเรื่องหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นและจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอน เช่น ในวิชาศิลปะก็สามารถสอดแทรกให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

(5) ข้อสังเกต

ปัญหาสำคัญ คือ การถ่ายทอดจากผู้สอนไปยังผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่า บางครั้งยังไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการถ่ายทอดการเสริมศิลปะให้แทรกซึมเป็นชีวิตจิตใจ ต้องใช้เวลานาน เพราะศิลปะมีมุ่งมองต่างกัน

(6) การเตรียมตัวนักเรียนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ผู้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีได้ศึกษาต่อ ควรได้มีโอกาสรู้และเข้าใจว่าการเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างไร วิธีการที่สำคัญ ได้แก่

ก) ควรให้ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ และมีความเข้าใจว่าตนเองจะต้องเป็นผู้เลือก จะเห็นได้ว่าข้อมูลทั้งหมดที่ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องทราบนั้นมีอยู่มากมาย เขาจะต้องทราบและจะต้องออกไปเผชิญสิ่งใดบ้าง เขาจะต้องเลือกและจะต้องพึงตนเอง รู้จักไฟหัวความรู้ด้วยตนเอง โรงเรียนอาจจำลองสถานการณ์จริงและหัดให้เด็กแก่ปัญหาเอง เป็นการเรียนรู้แบบ learning by doing

ข) เด็กจะต้องรู้จักตนเอง การประกอบอาชีพมีวิธีการฝึกหัดหลายวิธี เช่น การช่วยบิดามารดา ผู้ปกครอง ประกอบอาชีพ การช่วยโรงเรียน ร้านค้าสหกรณ์ เป็นการฝึกอาชีพในชั้นต้น และหากเด็กรู้จักตนเองก็จะมีวิถีทางก้าวไปสู่อาชีพต่างๆ ได้ (career path) เช่น นักพูด นักการเมือง ทนายความ ครูอาจารย์ และอื่นๆ แต่จะต้องเน้นว่าให้รู้จักตัวเอง เป็นนายของตัวเอง มีการคิดเป็น และสร้างปัญญาและองค์ความรู้ได้

(7) การจัดสัดส่วนของวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญมาก ดังจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาจากการวิจัยในโครงการ TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) ของ IEA หรือสมาคมนานาชาติ เพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา พนว่า นักเรียนประเทศและมัธยมศึกษาของไทยได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ในเอเชียเกือบทุกประเทศ โดยนักเรียนไทยทำข้อสอบแบบเขียนตอบ หรืออธิบายความ หรือยกเหตุผลประกอบข้อสอบที่ต้องใช้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การนำความรู้ไปใช้ และข้อสอบที่วัดทักษะกระบวนการไม่ค่อยได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 34)

ในการให้ความสำคัญแก่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่า พระราชนบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 23 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ตลอดจนการศึกษาตามอัธยาศัยว่าจะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และได้ระบุความสำคัญของความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่า ผู้เรียนจะต้องมี “ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องการจัดการ การนำรุ่งรักษากลายและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลย์ยั่งยืน”

นอกจากทักษะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว มาตรา 23 ได้ระบุความรู้ และทักษะด้านอื่นๆ อีก ได้แก่ มาตรา 23 ข้อ (4) กล่าวถึง “ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง” และข้อ (5) กล่าวถึง “ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข”

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ความเห็นว่า สำหรับกรอบของหลักสูตรการศึกษา สำหรับผู้เข้าสู่ตลาดแรงงาน แม้ว่าจะเน้นเรื่องทักษะ (skill) แต่ผู้ศึกษาเกิดต้องศึกษาด้านวิชาการด้วย ก้าวเดียว จะต้องรู้เรื่องความเป็นมนุษย์จึงต้องศึกษาสังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาด้านนี้มุ่งเน้นไปที่ผู้ที่จะศึกษาทางสายสามัญ อย่างไรก็ตาม ได้มีการสอนวิชาเหล่านี้ในกลุ่มผู้ที่จะศึกษาต่อด้านสายอาชีพด้วย เช่น การเรียนพื้นฐาน ด้านการช่าง จะอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ ดังนั้น เด็กทุกคนจะมีพื้นฐานทางด้านช่างเท่ากันแล้วจึงตัดสินใจเลือกว่าจะศึกษาต่อทางด้านใดต่อไป

2.3 การแข่งขันในระดับนานาชาติ

สถาบันนานาชาติเพื่อพัฒนาด้านการจัดการ (International Institute for Management Development, IMD) ได้จัดทำรายงาน The World Competitiveness Yearbook เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ โดยดูจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ และได้จัดอันดับประเทศต่างๆ จำนวน 49 ประเทศ ในปี 2544 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 38 ซึ่งต่ำกว่าสิงคโปร์ เกาหลีใต้ อ่องกง ไต้หวัน มาเลเซีย และจีน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 1-2)

(1) การปรับปรุงหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตรใหม่ใน พ.ศ.2544 ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่าการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่าเด็กไทยน่าจะมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ ทั้งนี้ เพราะโลกของการแข่งขันในระดับนานาชาติมีมากขึ้น จึงเล็งเห็นว่าคุณลักษณะและความสามารถของเด็กไทยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

(2) ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเห็นว่า ถ้าโรงเรียนทุกโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่ดี เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถที่กำหนดในหลักสูตร เด็กไทยก็จะสามารถเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติได้

ข) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมให้ความเห็นว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังสร้างเด็กไทยให้มีคุณสมบัติได้เพียงบางประการเท่านั้น จึงควรสร้างเด็กไทยให้มีคุณสมบัติตามต้องการให้ครบถ้วน

ก) สิ่งสำคัญ คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษามาตรา 28 ว่า สาระหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ จะต้องมุ่งพัฒนาให้คนมีความสมบูรณ์ ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น เด็กไทยควรจะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าว แต่ทว่าในความเป็นจริงนั้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความนุ่ย์ที่มีต้องรับผิดชอบและไม่ก่อปัญหาให้สังคม

ก) คุณสมบัติอื่นๆ ได้แก่ ความยั่น อดทน ซื่อสัตย์ และการมีหิริโอดับปะ คือ มีความละอายเกรงกลัวต่อบาป รวมถึง การไฟรู้ ไฟเรียน รักการเรียน สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

จ) ความสามารถทั่วๆ ไปซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ทำให้เด็กไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกส่วน ตั้งแต่ครอบครัว ท้องถิ่น ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติ ส่วนความสามารถเฉพาะอย่างจะช่วยในเรื่องของการแข่งขันและการเป็นนานาชาติ เช่น คอมพิวเตอร์ และภาษาซึ่งจะทำให้เด็กก้าวสู่นานาชาติโดยเฉพาะความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

(3) การมีความสามารถเฉพาะ

การแข่งขันกับนานาชาติของประเทศไทย สามารถเน้นเรื่องการเกษตรกรรม เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และเกษตรศาสตร์ คือ ศาสตร์ของแผ่นดินไทย ทั้งนี้จะต้องดำเนินการต่อไปนี้คือ

ก) มาตรฐานขั้นต่ำ คือ นักเรียนจะต้องมีแรงจูงใจในตัวเอง โดยครูจะต้องเป็นผู้สอนและจะสอนอย่างไร ตัวครูมีแรงจูงใจแล้วหรือไม่ หากครูยังไม่มีแรงจูงใจก็จำเป็นจะต้องหาแรงจูงใจให้ครูก่อน

ข) ในลำดับต่อมาจะต้องมีการสร้างความสามารถในทุกๆ ด้าน เช่น ถ้ามีความสามารถในด้านเกษตรก็สร้างขึ้นมาเพื่อทำงานด้านเกษตร หากมีความสามารถด้านอื่นๆ เช่น ด้านเทคโนโลยี ก็ให้ทำงานด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

(ค) ในลำดับสุดท้ายจะต้องมีความสม่ำเสมอในการประกอบกิจการต่างๆ

(4) ข้อสังเกต

ผู้ที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และจะต้องทำด้วยมิใช่คิดอย่างเดียว การมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกษา จะเป็นสิ่งช่วยให้การประกอบกิจการต่างๆ สำเร็จ ถูกต้องด้วยดี

3. ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

3.1 คุณลักษณะของแรงงานที่พึงประสงค์

(1) ความสามารถด้านอาชีพ

ในการพิจารณาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์โดยเน้นเฉพาะผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ให้ภาพรวมที่สำคัญ คือ ผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความสามารถในด้านอาชีพติดตัวอย่างน้อย 1 ครอบจันทร์ในลักษณะของหลักสูตรในเรื่องใดๆ ก็ตาม

(2) จิตวิสัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ประการหนึ่ง คือ การตั้งจิตวิสัยที่ดี คือ ความมีคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างได้ยาก

(3) ข้อสังเกต

การมีจิตวิสัยที่ดีเป็นสิ่งที่สร้างได้ยากและปัญหาคือ แม้แต่ครู อาจารย์ อาจมีจิตวิสัยที่ไม่ดีได้ เนื่องจากอาจได้รับความกดดันจากการแสสังคมและครอบครัว เช่น ครูอาจไม่ได้รับการพัฒนา หรือการยอมรับจากผู้บริหาร เป็นต้น

4. วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

4.1 ระบบการแนะนำอาชีพ (Career Guidance System)

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเสนอว่าควรสร้างระบบแนะนำอาชีพ (Career Guidance System) เพื่อให้ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าใจว่าในปัจจุบันนี้มีอาชีพอะไรบ้าง แต่ละอาชีพจะต้องศึกษาอย่างไร มีหลักสูตรใดบ้าง หากศึกษาจบแล้วจะประกอบอาชีพอย่างไร และได้รับค่าตอบแทนเท่าใด การปฏิบัติตั้งกล่าวอาจใช้ตัวอย่าง เช่นเดียวกับกรรมแรงงานที่ระบุอาชีพช่างต่างๆ ว่ามีรายละเอียดอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นการแนะนำผู้เรียนถึงช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคต

นอกจากช่องทางในการประกอบอาชีพแล้ว สิ่งสำคัญที่ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องเข้าใจ คือ ความปลอดภัย (safety) โดยเฉพาะหลักความปลอดภัยของบุคคล (personal safety) ตลอดจนความปลอดภัยในการทำงานและความปลอดภัยในการอยู่ในสังคมด้วย

4.2 วิธีการพัฒนาทักษะการทำงาน

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกันในสังคมเพื่อคิดค้นและพัฒนาทักษะการทำงาน โดยการเชื่อมโยงและช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม เช่น การมีสภาคุตสาหกรรม ในขณะนี้ประเทศไทยเริ่มใช้ระบบอาชีพแบบ industry partnership ซึ่งเป็นการนำนักเรียนที่กำลังศึกษาเข้าไปฝึกการประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม องค์กรของรัฐควรจะต้องมีส่วนร่วม เช่น สภาอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อช่วยในการฝึกงานของผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ ในส่วนภูมิภาคอาจเป็นสถาบัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นการฝึกงานโดยได้รับความร่วมมือจากสถานประกอบการ หรือการใช้สถานประกอบการเป็นสถานศึกษาดูงานนั้น ขณะนี้ถือเป็นโครงการนำร่องที่กำลังปฏิบัติอยู่ในหลักสูตร เพราะยังไม่ได้เป็นโครงการสำหรับนักเรียนทั่วประเทศ จึงยังไม่ได้ครอบคลุมนักเรียนทั่วหมด

4.3 ข้อสังเกต

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าในการอบรมฝึกงานนั้น ผู้ประกอบการอาจทำเพื่อตนเอง และมีการปิดบังเทคโนโลยีขึ้นต่างๆ ที่เป็นมาตรฐาน เช่น กระบวนการยนต์ บริษัทอุตสาหกรรมยานยนต์จะปิดบังเทคโนโลยีโดยไม่ยอมฝึกงานให้ผู้ฝึกอบรม

5. การผสมพسانการศึกษากับการพัฒนาทักษะการทำงาน

5.1 การเน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

พระราชบัญญัติการศึกษาปี พ.ศ.2542 ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้ระบุว่า จะต้องการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ แต่ปัจจุบันคือ จะทำอย่างไรที่จะทำให้ศักยภาพดังกล่าวปราฏ ออกมาให้ได้ในการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็น การจัดการศึกษาที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวทางจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียน ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

5.2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยในขณะนี้คือ มีวิชาเรียน 8 วิชา คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี วิชาศิลปะ วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาภาษาต่างประเทศ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมให้ข้อคิดเห็นว่าพื้นฐานการศึกษาดังกล่าวเป็นการสร้างองค์รวมของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้คนสามารถประกอบอาชีพได้หลังจบการศึกษา 9 ปี โดยจะต้องสามารถประกอบอาชีพได้อย่างน้อย 1 อาชีพ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีระเบียบว่าสถานศึกษาจะต้องจัดให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้จะไม่ได้ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ดังนั้น ในการกำหนดหลักสูตรในการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 มาตรา 27 ได้ระบุว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ”

นอกจากการจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในมาตรา 27 แล้ว มาตรา 28 กล่าวถึง สาระของหลักสูตรว่า “สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มี ความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม” สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะต้องมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการก้าวข้าม วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคมอีกด้วย

5.3 การศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Learning)

การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องสามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองต่อไปได้เสมอ ผู้ทรงคุณวุฒิ ในที่ประชุมมีความเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องไม่มุ่งให้ผู้ศึกษาเข้ามามหาวิทยาลัยแต่เพียงอย่างเดียวแต่จะต้องเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รวมอาชีวศึกษาเข้าไว้ด้วย โดยจะต้องเน้นว่าการงานอาชีพ วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่สร้างคุณลักษณะที่อ่อนต่อการประกอบอาชีพทุกอาชีพ และเป็นการศึกษาตลอดชีวิตด้วย

รัฐได้ให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ และสวนพฤกษศาสตร์ ส่วนแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น รัฐได้ให้ความสำคัญอย่างมาก โดยมีการส่งเสริมให้จัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 25 ได้เน้นว่า อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเสมือนแหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

5.5 การฝึกทักษะ

เนื่องจากทักษะเป็นสิ่งที่จะต้องฝึกฝน มาตรา 24 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ “ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา”

ส่วนในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง “ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง”

นอกจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันดำเนินงานแล้ว ตัวผู้เรียนรู้เองจะต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐาน (basic knowledge) ที่ดีพอที่จะต่อสานความรู้ดังกล่าวในการฝึกทักษะต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม การฝึกทักษะจะต้องเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมเน้นย้ำเป็นอย่างมาก คือ ต้องให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ศึกษา หรือผู้ฝึกทักษะนั้นๆ และเป็นไปตามสิ่งที่เข้ามาอำนวยความสะดวกให้เขาเหล่านั้นดำเนินการฝึกทักษะด้วย ทั้งนี้ เพราะผู้ฝึกต้องการเรียนในแบบที่เขานั้นใจ

5.6 ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อสังเกตว่า การประกอบอาชีพเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ผู้จัดการศึกษาในสาขาใดๆ ก็ตาม จะต้องประกอบอาชีพและใช้ทักษะพื้นฐานของตนทุกคน

ข) ระบบความคิด ศติปัญญา และวินัยในตัวของแต่ละคนถือว่าเป็นความละเอียด รอบคอบ และความรับผิดชอบในการพัฒนางานทั้งหมดของบุคคลนั้นๆ

ค) การพัฒนาเด็กจะต้องพัฒนาให้เต็มตามสมรรถภาพ ตามความสนใจ และความถนัด เพื่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้ในสิ่งที่รักที่ชอบ

6. การประเมินศักยภาพของการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรัฐมนตรี

6.1 การจัดทำมาตรฐาน

(1) การมีมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ

การมีมาตรฐานตามกลุ่มอาชีพ สามารถตรวจสอบหรือวัดได้ ซึ่งจะสามารถทำได้โดย การมีกลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มสาขาวิชาการหรือวิชาชีพ ทำการตรวจสอบและรับรอง เป็นการประเมิน โดยกลุ่มผู้รู้ในอาชีพหรือวิชาการนั้นๆ เพื่อให้ทุกสถานบันมีมาตรฐานเช่นเดียวกัน เช่น สมาคมวิชาชีพต่างๆ

(2) การมีมาตรฐานแห่งชาติ

การมีมาตรฐานแห่งชาติเป็นการจัดมาตรฐานที่แน่นอน เช่น ในระบบการเรียนการสอนสามารถจัดทำมาตรฐานในระดับนานาชาติ หรือ International System Design (ISD) ได้ ในทางการศึกษาได้มีการนำระบบ ISD มาใช้มาก แต่เป็นการใช้ในทางทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นว่าความมีการนำประยุกต์ใช้ใหม่ก็ เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ มีการนำทฤษฎีมาใช้ปฏิบัติจริง

6.2 การประเมินศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาของไทยมีมาตรฐานต่ำ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการออกแบบระบบของไทยไม่ดี เราต้องปฏิบัติการเรียนการสอนใหม่ โดยจะต้องระดมใช้เทคโนโลยีทั้งเก่าและใหม่ผสมกัน

การออกแบบระบบจะต้องออกแบบเฉพาะกลุ่มด้วย และจะต้องพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศด้วย เพื่อให้การออกแบบอาชีพเหมาะสมสมกับเพศของผู้เรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้กล่าวถึงประเพณีและวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องพิจารณา เนื่องจากนักเรียนที่มาจากการแต่ละภูมิภาคจะมีนิสัยและความประพฤติแตกต่างกันไปตามประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละภาค

การประเมินศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์จะต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษา ซึ่งแต่ละคนจะพัฒนาและเพิ่มความสามารถของตนเอง (upgrade) ได้ตามวัยและการฝึกฝน ผู้ปฏิบัติอาชีพแต่ละคน

6.3 การประกันคุณภาพการศึกษา

ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก” ทั้งนี้ในมาตรา 48 ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 49 ระบุว่า “ให้มีสำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา” การประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องทำการประเมินอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และจะต้องเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

มาตรา 51 ระบุให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจัดทำข้อเสนอแนะ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อหน่วยงานด้านสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาดังกล่าวปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด และหากสถานศึกษามิได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ จะต้องรายงานต่อกองคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

จากข้อมูลของ IMD พบว่า ในประเทศไทย อัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาของไทยยังต่ำกว่าประเทศอื่นในเอเชีย การศึกษาของไทยยังไม่ตอบสนองความสามารถในการแบ่งขั้นทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ประเทศไทยมีความรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและการเงินน้อย

รัฐธรรมนูญไทยการจัดการศึกษาในด้านปริมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 57) ดังนี้

- 1) ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับการศึกษาของคนไทยทั้งมวลให้สูงขึ้นทัดเทียมกับประเทศอื่น
- 2) ให้ความสำคัญและส่งเสริมการจัดการศึกษาและฝึกอบรมด้านอาชีพ และการศึกษาในสาขาวิชาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 3) ส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่ผู้มีความสามารถพิเศษ โดยเฉพาะในด้านวิชาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 4) ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ส่วนในด้านคุณภาพ ควรมีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน รัฐธรรมนูญไทยและแนวทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 59) ดังนี้

- 1) ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน จากการสั่งการจากหน่วยงานกลางและเน้นการสอนแบบท่องจำที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ให้เป็นหลักสูตรที่ยึดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและผู้เรียน
- 2) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในด้านการเรียนการสอน และการสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 3) พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเน้นการสอนให้จำเป็นการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความสุขในการเรียนและมีเจตคติที่ดี

6.4 แผนการพัฒนาครู

ครูจะต้องเป็นผู้ดำเนินการตามหลักสูตรและความต้องการของท้องถิ่น โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้นำเด็กไปสู่ความหวังที่ตั้งไว้ ก่อนที่จะนำเด็กได้นั้น ครูจะต้องมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีการฝึกอบรมให้รู้เช่นกัน ในทางปฏิบัติ ภูมายะจะระบุให้ครูได้รับการอบรมโดยการปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ปี จะต้องมีการอบรม 1 ครั้ง ครูจะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา

แผนการพัฒนาครู ในกฎหมายปฏิรูปการศึกษาถือเป็นการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ในด้านการบริหาร การเปลี่ยนเจตคติและค่านิยม ซึ่งการผลิตครูจะมีคุณภาพดีได้ในอีก 15 ปี ข้างหน้า ในอนาคตครูจะต้องได้รับการประเมิน ครูในอนาคตจะเป็นผู้ที่เหมาะสมกับระบบ กล่าวคือ เป็นครุวิชาชีพ

ในประเด็นการสอน ครูมิได้เป็นผู้รู้ทุกอย่างและสอนได้ทุกวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่า ครูที่จะสอนได้ดี จะต้องเป็นผู้จัดการที่ดี สามารถจัดการ (manage) เพื่อให้เกิดสิ่งที่ไม่รู้ให้สามารถรู้ได้ ทั้งนี้โดยการอาศัยผู้รู้ ในกรณีที่ต้องใช้บประมาณ จะต้องมีเงินส่วนหนึ่งเรียกว่า เงินอุดหนุน จัดสรรไปยังโรงเรียนต่างๆ เพื่อเชิญผู้ที่มีความสามารถในสิ่งที่ครูไม่ถนัดเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการสอนในโรงเรียน เช่น วิชาช่าง จะต้องมีช่างตัดผ้า ช่างเชื่อม ช่างเสริมสวาย และช่างอื่นๆ ที่เป็นที่ต้องการในท้องถิ่น มาเป็นบุคลากร โดยได้รับค่าตอบแทนซึ่งอาจได้รับเพียงเล็กน้อย เนื่องจากโรงเรียนมีเป็นจำนวนมาก

6.5 หน่วยงานที่ทำการประเมิน

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นว่า ผู้ทำหน้าที่ประเมิน ได้แก่ หน่วยงานระดับชาติ ซึ่งจะต้องมีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานตามแต่ละช่วงชั้น อาจจะไม่ใช่ความรับผิดชอบของหน่วยใดหน่วยหนึ่ง แต่จะต้องเป็นความรับผิดชอบของทุกหน่วยงานที่จะต้องช่วยกัน โดยจะต้องพิจารณาตั้งแต่หลักสูตร ส่วนระดับห้องถันจะมีหน้าที่ช่วยสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ แต่จะให้ครูมีความเป็นอิสระ สามารถคิดและทำได้อย่างอิสระทุกอย่างไม่ได้ เพราะครูจะถูกหอดพึง แม้แต่ในปัจจุบันมีศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือครูอยู่แล้วก็ตาม ครูยังอาจทำหน้าที่ไม่ได้ดี จึงต้องการผู้ดูแลและให้ความมั่นใจแก่ครูยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันมีลักษณะการประเมินตามกฎหมาย ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาระบุให้มีการ
กระจายอำนาจ โดยมีคณะกรรมการประเมิน ซึ่งจะมีการจัดทำตัวมาตรฐานและคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ และจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ได้มีการจัดทำมาตรฐานช่วงชั้นที่ว่า ความสามารถพื้น
ฐานที่จะสามารถทำได้มีอะไรบ้าง เช่น เมื่อนักเรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมีความรู้
ความสามารถอ่านหนังสือออกได้กี่คำ มีคำอะไรบ้างที่ใช้เป็นตัวบ่งชี้ วิธีการดังกล่าว เรียกว่า ตัว
มาตรฐานแต่ละช่วงชั้น หน้าที่ดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของสภากาชาดไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมมีความเห็นพ้องต้องกันและเห็นด้วยกับพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับใหม่ที่มีการกระจายอำนาจ และในขณะเดียวกันก็มีคณะกรรมการประเมินด้วย กล่าวคือ ท้องถิ่นจะดูแลการศึกษา การกระจายอำนาจตามกฎหมาย แต่นโยบายวิสัยทัศน์จะมิได้เป็นการกระจายอำนาจ นโยบายคือการคิดและเตรียมการเพื่ออนาคต เช่น เทคโนโลยีจะไปทางใด มหาวิทยาลัยจะสอนอะไร การศึกษาระดับล่างจะถ่ายทอดขึ้นมาและเตรียมคนอย่างไร เป็นต้น นโยบายดังกล่าวที่มิได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติฯ

6.6 ข้อสังเกต

ก) ผู้ทรงคุณวุฒิในที่ประชุมได้เน้นประเด็นปัจจัยอื่นให้เด็กเรียน และปัจจัยผลักให้เด็กออกจากโรงเรียน โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐลงทุนให้กับการศึกษาน้อยมาก แต่หวังผลจากการศึกษาอย่างมาก ดังจะเห็นว่า เงินเดือนครูและงบประมาณรายจ่ายทุกอย่างที่จะจัดการศึกษาให้แก่เด็กมีจำนวนน้อยมาก การที่ครูในชนบทเลี้ยงสถาบันบัญชีหน้าที่อย่างมาก ดังเช่นในปัจจุบันนี้ก็นับว่าเป็นความยากลำบากสำหรับครูอย่างมากแล้ว รัฐควรคิดถึงการแก้ปัญหาอาชีพครูด้วย

ข) การผลิตผู้ที่จะมีอาชีพครู เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่า สถาบันวิชาการที่ผลิตครูและตัวบุคคลที่จะเป็นครูมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะสถาบันที่ทำการผลิตครูควรมีลักษณะเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่ และผลิตครูออกมาให้เป็นครูที่มีคุณภาพอย่างสูง

ค) ผู้ทรงคุณวุฒิ ขอให้รัฐมีความสนใจผู้ประกอบอาชีพครูโดยไม่ทอดทิ้ง และขอให้ยกย่องเชิดชูเกียรติและส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ เช่น ส่งเสริมให้ศึกษาต่อ เป็นต้น

ปัจฉิมลิขิต

ในบทส่งท้ายนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอบทสรุปประเด็นสำคัญ 6 ประเด็น ดังนี้

1. คุณลักษณะ ความสามารถทั่วไป และความสามารถเฉพาะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งอุปนิสัยและเจตคติ

ที่ประชุมจะเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมากเป็นพิเศษ ที่เน้นมาก คือ การมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ คือ การมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะในการต่อสื่อสาร (communication skills) การ “ฝึกเด็กให้เป็นมวย” การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) การรู้จักทำงานเป็นทีม ความละเอียดประณีต ความสามารถทางเทคโนโลยี ซึ่งมีอยู่ 5 ทาง ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ หุ่นยนต์ วัสดุ ชีวภาพ และเลเซอร์ การมีพื้นความรู้ทางเทคโนโลยี รวมทั้ง ทักษะเกี่ยวกับด้าน ความไฟรู้ไฟเรียน ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ความสม่ำเสมอ (consistency) ในการทำงาน การรู้จักตนเอง (self knowledge) การเน้นทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ อาชีพเลือกๆ ที่พึงตนเองได้ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ส่วนความรู้ในสายสามัญที่พูดถึงกันก็มี ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หลายท่านเน้นว่า ทักษะอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของการเรียนสายสามัญ หรืออาชีวะเสมอไป แต่ทักษะการทำงานพื้นบ้าน เช่น การทำศิลปหัตถกรรม ที่ถ่ายทอดกันในบ้าน ก็น่าจะได้รับความสำคัญเช่นเดียวกัน

2. วิธีการที่จะผลิตนักเรียนที่มีคุณลักษณะเหล่านี้

ที่ประชุมเน้นย้ำที่ความสำคัญของครูผู้สอน และความจำเป็นที่จะต้องทำให้ครูมีประสิทธิภาพ และมีแรงจูงใจในการทำงานให้ดี แต่ตรงนี้เป็นปัญหา เพราะว่าเรายังไม่มีครูดีๆ เพียงพอ

กระบวนการในการประเมินครุภัยไม่โปรดี และอัตราส่วนของครุภัยทำการสอนจริงๆ กับ “ครุภัยที่ทำงานบริหารยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การเรียนในสายสามัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะแรงงานในอนาคต วิชาชีวน ภาษาไทย คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ต่างก็มีความสำคัญเท่าๆ กันทั้งสิ้น การเรียนภาษาจะเสริมสร้างทักษะการติดต่อสื่อสาร (communication skills) ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรจะสามารถสนทนาระดับต้น ได้เป็นภาษาไทย ตลอดจนสื่อสารกับชาวต่างชาติด้วยภาษาอังกฤษระดับเบื้องต้น ได้คล่องแคล่ว

วิธีการฝึกฝน เช่นนี้ต้องเริ่มมาจากกระบวนการเรียนการสอนที่ครุภัยวัลย์และกำลังใจเต็มเปี่ยมในการทำงาน ซึ่งการทำเช่นนี้จะพูดถึงในหัวข้อถัดไป ในเบื้องต้นของการเรียนการสอน โรงเรียนต้องลงทุนในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนภาษา เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษาและห้องสมุด ที่จะช่วยให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจได้ เป็นที่น่าประทศใจว่าที่ประชุมคุณจะไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การเรียนการสอนในวิชาสามัญมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ที่ประชุมเชื่อว่า เรื่องนี้ทุกคนเห็นความสำคัญกันอยู่แล้ว เลยไม่เน้นมากที่ประเด็นเรื่องฝึกงานอาชีพ หรืองานฝีมือต่างๆ แต่ยังไร์กีตาม การพัฒนาทักษะแรงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำเป็นที่จะต้องพัฒนาสองด้านนี้ไปควบคู่กัน

วิชาทางคณิตศาสตร์กับวิทยาศาสตร์มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวิชาทางภาษา หนังสือเรื่อง วิกฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย ได้เสนอไว้ว่า สาเหตุหลักประการหนึ่งของการที่ประเทศไทยต้องตามหลังประเทศอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกันอยู่มาก ก็เป็นเพราะว่า นักเรียนไทยไม่มีเจตคติที่ดีหรือที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และการเรียนวิทยาศาสตร์¹ กล่าวคือ นักเรียนถูกสอนให้มองวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ให้เป็นเพียงเกมที่เล่นไปตามกฎ เพื่อประโยชน์ในการทำข้อสอบ แต่มองไม่เห็นหรือไม่มองว่า วิชาการทั้งคู่นี้เกี่ยวพันกับชีวิตจริงอย่างไร การไม่มองเช่นนี้ทำให้วิทยาศาสตร์ห่างเหินจากชีวิตของคนในสังคม ผลก็คือ ไม่มีการสนับสนุนการเรียนการสอน รวมถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์อย่างจริงจัง ทัศนคติหรือเจตคติที่มีต่อวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ เช่นนี้ ก็เริ่มก่อคีมามาตั้งแต่นักเรียนวิชาทั้งสองนี้อย่างจริงจังในชั้นมัธยมศึกษานั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการฝึกงานในการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบนำให้นักเรียนทำความรู้จักกับงานอาชีพต่างๆ เพราะนักเรียนในวัยนี้ยังไม่โถพอที่จะเรียนรู้งานอาชีพอย่างโดยย่างหนั่งได้อย่างเต็มที่ งานอาชีพ เช่นนี้จะรวมตั้งแต่งานระดับวิชาชีพชั้นสูง เช่น แพทย์หรือสถาปนิก หรือวิศวกร มาให้ประสบการณ์แก่นักเรียนในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม

¹ ไสรัชช์ วงศ์คลาร์มันส์, วิกฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), หน้า 11-17.

เราต้องไม่ละเลยผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ด้วย เช่นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตที่เรียนมาทางสายอาชีวะ ซึ่งมีอีก หรือชานาชาติawan เพราะคนเหล่านี้เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม และประเด็นสำคัญที่ต้องเน้นข้อยุ่งเสนอ ก็คือ งานอาชีพอะไรก็ตามย่อมมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในตัวของทั้งสิ้น นักเรียนควรได้รับการชี้แนะให้รู้จักมองคาดการณ์ไปถึงอนาคตของตัวเอง รู้จักตนเองว่าเหมาะสมกับงานอาชีพใดเมื่อตนเองเดินทางไป

การฝึกงานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก็อาจอยู่ในรูปของการฝึกฝนทักษะงานอาชีพอย่างๆ โดยให้โรงเรียนเลียนแบบลิ่งที่นักเรียนมีประสบการณ์อยู่แล้วในครอบครัว เช่นเด็กที่อยู่ในครอบครัวชาวนา ก็จะชื่นชอบทักษะความรู้ต่างๆ ของการทำนาโดยอัตโนมัติ หากนักเรียนมีเจตคติที่ต้องการทำงาน ก็มีโอกาสสูงว่า จะทำงานเป็นชานาได้ต่อไป ในทำนองเดียวกันโรงเรียนก็มีบทบาทในการเสริมสร้าง หรือทำตามอย่างประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับจากการบ้านเพื่อให้การเรียนรู้ที่บ้านกับที่โรงเรียนประสานกลมกลืนกัน

เรื่องคุณธรรมจริยธรรมก็เป็นเรื่องสำคัญที่ที่ประชุมเน้นข้อยุ่งเสนอ คุณธรรมที่เป็นที่ต้องการ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความสม่ำเสมอ วิธีการในการสอนหรือฝึกฝนนักเรียนเพื่อให้มีคุณธรรมเหล่านี้เป็นธรรมชาติ คุณพิเศษ เหมือนกับว่าทำได้ยาก เพราะคุณธรรมเหล่านี้คุณธรรมจะวัดได้ยากว่าเมื่อใดนักเรียนมีคุณลักษณะเช่นนี้แล้ว แต่ย่างไรก็ตาม เราสามารถบอกรู้ได้อย่างไม่สังสัยว่า นักเรียนคนหนึ่งมีความรับผิดชอบหรือไม่ หรือเป็นคนซื่อสัตย์หรือไม่ การที่บอกได้เช่นนี้ก็แสดงว่า เราสามารถวัดได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งว่าใครเป็นคนรับผิดชอบหรือซื่อสัตย์หรือไม่ ดังนั้น กระบวนการจัดการเพื่อให้ได้นักเรียนที่มีคุณลักษณะเช่นนี้แท้จริงก็ไม่ใช่เรื่องยาก ทางหนึ่งที่ทำได้ก็คือ ให้การยกย่องนักเรียนที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ และที่สำคัญก็คือ ครูจะต้องประพฤติตัวแบบเดียวกับที่ตนเองสอนด้วย

3. สัดส่วนของนักเรียนอาชีวะต่อนักเรียนสายสามัญ

ระบบการแนะนำครัวมีการพัฒนามากกว่านี้ เพื่อให้นักเรียนมองเห็นทางเลือกที่ถูกต้อง และหลากหลาย ทางแก้ร่องค่านิยมในการเรียนสายสามัญ จำเป็นต้องแก้ที่ระบบใหญ่ คือ ให้นักเรียนเห็นว่า มี role model ที่จบสายอาชีวะที่ขายก่อตั้งนับถือ และระบบใหญ่ต้องพัฒนาให้คนที่จบสายอาชีวะ มีโอกาสก้าวหน้าในอาชีพการทำงาน ให้เป็นที่ยกย่องของสังคมได้

4. การศึกษาต่อ เท่ากับเป็นการซื้อเวลาต่อไป

ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง ระบบการเรียนของประเทศไทยปัจจุบันไม่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้หรือทักษะ ตามที่ควรจะเป็นในระดับการเรียนของตนได้ ที่ประชุมเห็นว่า สาเหตุของเรื่องนี้มาจากการหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน รวมทั้งปัญหาทางการบริหารจัดการ ที่ไม่สามารถทำให้หลักสูตรที่เขียนไว้ดีแล้ว สามารถเกิดขึ้นจริงได้

5. การเข้าสู่ตลาดแรงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ที่ประชุมเห็นว่า ตลาดแรงงานของนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กว้างขวาง หลากหลายมาก ไม่สามารถจะจงใจได้ว่า จะเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม หรือภาคเกษตร อีกเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาแรงงานเพื่อให้สามารถแข่งขันได้นั้น การพัฒนาผู้มีอาชีวงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หลายท่านในที่ประชุมยอมรับว่า ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวม แต่อาจมีข้อมูลเฉพาะบางโรงเรียน ที่ได้เก็บรวบรวมไว้ เลพะ บางท่านเสนอว่า นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จะช่วยให้นักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีงานทำ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเป็นการเกษตร หรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมในหมู่บ้านก็ได้

6. การดึงดูดคนเก่งให้มาเป็นครู

ที่ประชุมเห็นว่า ค่าตอบแทนอาชีพครูต้องมากกว่าที่เป็นอยู่ และเงินเดือนของครู ประณามาครรจะมากกว่าของครูมัธยมฯ และของครูมัธยมฯ ควรจะมากกว่าของครูมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ระบบการประเมินและการจัดสวัสดิการ ตลอดจนการยกย่องให้เกียรติครูที่ทำงานดีเด่น ก็สำคัญมากด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2545. ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทย ปี 2544. กรุงเทพฯ: สถาบันแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการเงินการศึกษา สกศ. ลิ้งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 88/2545. 82 หน้า.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (หมวด 4 และหมวด 6).

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2543. โครงการงานพัฒนาแบบจำลองกำลังแรงงาน การมีงานทำ และการว่างงาน : รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. 2544. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ไสรัจช์ วงศ์คลารมก. 2541. วิกฤตการณ์วิทยาศาสตร์ของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์สำหรับอนาคตของไทย

เกื้อ วงศ์บุญสิน และคณะ *

วัตถุประสงค์หลักของ “โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคต” คือการแสวงหา มาตรการเชิงนโยบายที่จะ พัฒนาทักษะแรงงานไทยเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมในโลก และเพื่อให้ประเทศไทย สามารถแข่งขันได้ในตลาดการค้าเสรี ที่นับวันแต่จะต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือและความรู้สูงเป็นหลัก เนื่อง ได้ชัดจากสถานการณ์ที่ผ่านมาว่าอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานราคาถูกแต่ไม่มีคุณภาพนั้นไม่สามารถจะสร้าง มูลค่าเพิ่มเพื่อรักษาระดับของการแข่งขันไว้ได้ การพัฒนาทักษะแรงงานไทยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาในโครงการนี้ให้ริชสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็น และทำวิจัย เอกสาร โครงการนี้แบ่งแรงงานออกเป็น 4 กลุ่มตามระดับการศึกษา ได้แก่ 1) กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมปี ที่ 3 2) กลุ่มนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรดิจิทัลชีพ 3) กลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งในสถาบันอุดมศึกษา และ 4) กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรดิจิทัลชีพและปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่าทักษะแรงงาน ที่พึงประสงค์สำหรับกลุ่มที่ 1 ได้แก่ การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ สำหรับกลุ่มที่ 2 ได้แก่ การมี ความรู้ความสามารถทางเทคนิคในระดับสูง และการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร สำหรับกลุ่มที่ 3 ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถทั่วไปและทัศนคติที่ดี มีคุณธรรม และกลุ่มสุดท้าย ได้แก่ การเป็นผู้รักษา และมีความมุ่งมั่นสูงงาน วิธีการหลักในการให้ได้ผู้ที่มีทักษะเช่นนี้อยู่ที่การปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ใหม่ ให้การทำงาน กิจกรรม และการเรียนในห้องเรียนกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันมากขึ้น

1. การพัฒนาทักษะแรงงานกับความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

การศึกษาครั้นนี้พบว่า ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องคิดหาทางพัฒนาทักษะแรงงานของ บุคลากรในประเทศอย่างรีบด่วน เพื่อให้สามารถตอบสนองกับการท้าทายใหม่ๆ ที่มาถูกเข้ามาและคุกคาม สำคัญมากขึ้นโดยลำดับ เป็นที่ทราบกันดีว่า วิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 นั้นเป็นผลพวงของ

* บทความนี้เป็นรายงานวิเคราะห์สรุปจาก “โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุน ภาควิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.) โดยคณะผู้วิจัยประกอบด้วย ศ. ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน (วิทยาลัย ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มัลลิกา คุณวัฒน์ (ข้าราชการบำนาญ อดีตที่ปรึกษาวิชาการแรงงาน 10 กระทรวงแรงงาน) ศ. ดร. กานุจนา ปราบพลา (สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) รศ. ดร. สุวนี สุรเสียงสังข์ (ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ผศ. ประกายแก้ว โภภานนท์อมตะ (สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย) ดร. แสงรุ่ง เชาว์ปรีชา (มหาวิทยาลัยชินวัตร) ผศ. ดร. เดวิด บรรจิดพงศ์ชัย (ภาควิชาชีวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ อ. ดร. รัฐวัฒน์ พิชิตร (ภาควิชาชีวกรรมโยธา คณะ วิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

การที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทักษะแรงงานในอันที่จะทำให้แรงงานของประเทศไทยสามารถรู้เท่าทันและเป็นเจ้าของความรู้และทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว สถาเดตุนึงของวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นเป็นพระคุณไทยโดยทั่วไปได้เฉลี่ยวใจถึงภัยอันตรายของการที่เงินตราจากต่างประเทศให้ผลลัพธ์ไม่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ เงินตราที่ให้ผลลัพธ์ไม่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการหลายท่านกล่าวว่า ภัยอันตรายที่สำคัญที่สุดคือภัยเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 นั้นเปรียบเสมือนภัยคุกคามที่ 3 Corsetti, Pesenti and Roubini (1988) ได้สรุปเหตุการณ์ที่นำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจในปีดังกล่าวไว้อย่างละเอียด

แม้ว่าจะมีความเห็นร่วมกันโดยทั่วไปว่า วิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 น่าจะเป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องหันมาปฏิรูปตัวเองในด้านต่างๆ แต่จนถึงขณะที่เขียนงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งเวลาได้ผ่านไปกว่าห้าปีแล้ว การปฏิรูป (โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะแรงงาน) ยังดำเนินไปได้น้อยกว่าที่ควร ระบบการศึกษาของประเทศไทยยังคงคลื่อนที่แบบช้าๆ แม้ว่าจะได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งปฏิรูประบบการศึกษาเป็นหลักไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 แล้วก็ตาม สภาพที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อมีบางฝ่าย เช่น ผู้มีอำนาจทางการเมืองพยายามจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะมีการต่อต้านทั้งในรูปแบบของการต่อต้านโดยตรง เช่น การเผยแพร่หน้าหรือต่อสู้ในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรค และการต่อต้านโดยอ้อมที่ปรากฏอย่างชัดเจนในรูปแบบของความสับสนและความไม่เข้าใจในเนื้อหาของการเสนอการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงนัยว่าการปฏิรูปการศึกษาจังไปไม่ถึงจุดหมาย

ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากสถาเดตุหลักซึ่งได้แก่ การที่สังคมไทยปัจจุบันยังคงเป็นสังคมประเพณีดั้งเดิม (traditional society) ที่มีความต่อเนื่องกับอดีตสูง ทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างช้านนานใหญ่ที่จะพลิกโฉมหน้าของสังคมเกิดขึ้นได้ยากมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นไม่ได้เลย สังคมไทยไม่เคยมีประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลงอย่างช้านนานใหญ่เมื่อนั้น เช่นที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศไทย ญี่ปุ่น เวียดนาม หรือเกาหลี ประเทศไทยเหล่านี้ต่างก็ผ่านประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงระบบทั้งหมดของตนอย่างหน้ามีเป็นหลังมือ เป็นการทั้งระบบเดิมลงอย่างสิ้นเชิงและมีระบบใหม่เข้ามาแทนที่ในเวลาอันรวดเร็ว จะเห็นได้จากประสบการณ์ของประเทศไทยที่ต้องปรับเปลี่ยนตนออกจากสังคมประเพณีดั้งเดิมภายใต้รัชวงศ์ซึ่งมาเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ เพราะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายในเวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์ นับจาก ค.ศ. 1911 ที่ราชวงศ์ซึ่งล่มสลาย

จนถึงปี ค.ศ. 1949 ที่สาธารณะรัฐประชานจีนได้ประกาศก่อตั้งประเทศจีน ในช่วงเวลาดังกล่าวในประเทศจีนต้องพบกับความเดือดร้อนแสนสาหัส ทั้งจากความล้มลุกของระบบการปกครองของราชวงศ์ชิง จากการต่อสู้ของเหล่าขุนศึก จากการก่อการร้าย ความไม่สงบในสังคม ตลอดจนการต่อสู้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กับประเทศญี่ปุ่น การต่อสู้เหล่านี้เป็นประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงสูญเสียที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย และเหตุการณ์ที่ประเทศไทยประสบในช่วงระยะเวลาเดียวกันก็ไม่ได้หนักหนากรุนแรงมากเท่ากับประเทศจีน การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) ก็มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของสังคมไทยอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนแปลงตัวคณบุคคลที่มีบทบาทประทับท่ามกลาง แม้จะมองจากมุมมองที่กว้างขึ้นในทางประวัติศาสตร์ ก็พบว่าในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน คือ เริ่มตั้งแต่การเสด็จสวัสดิ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน สังคมไทยก็มิได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงที่คุกคามการดำรงอยู่หรือการอยู่รอดของชาติ นอกเหนือไปจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบประสบการณ์ของประเทศไทยในระยะเวลาเดียวกันกับประสบการณ์ของประเทศญี่ปุ่น (ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่เมื่อพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2) และประสบการณ์ของประเทศไทยเดิม (ซึ่งต้องเผชิญกับการตอกเป็นอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่น กับความสั่นสะเทือนของสังคมการเกษตรและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง) หรือแม้แต่ประสบการณ์ของประเทศไทยเดิม (ที่ต้องต่อสู้อย่างหนักกับประเทศไทยฝรั่งเศสเพื่อเอกสารช แต่ต้องต่อสู้กับประเทศไทยสหรัฐอเมริกาในสังคมเดียวกัน) ก็จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังคงรักษาความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ของระบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนขึ้นมาใหม่ สังคมดังเดิมไว้ได้ ในขณะที่ประเทศไทยเพื่อนบ้านเหล่านี้ต้องสร้างประวัติศาสตร์ของตนขึ้นมาใหม่

สภาการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทย เช่นนี้ ทำให้การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เป็นการถอนราชบัลลังก์ของสังคมดั้งเดิม เพื่อให้เกิดสังคมใหม่ เป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง การที่ประเทศไทยจึงหรือประเทศญี่ปุ่นสามารถปฏิรูปประเทศของตนได้ ก็เนื่องจากผลพวงของสังคมการทำให้ประเทศเหล่านี้อยู่ในสภาพเหมือน "ผ้าขาว" ที่ผู้คน普遍จะจัดการอย่างไรก็ได้ ประเทศไทยจึงภายใต้การปกครองของบุคคลนิวนิสต์หรือประเทศญี่ปุ่นภายใต้การปกครองของประเทศสหราชอาณาจักรเมริคากายหลังสังคมโลกครั้งที่ 2 มีลักษณะคล้ายกัน คือ ขอบเขตจากสังคมมากก่อนจะเปลี่ยนสังคมดั้งเดิมก่อนสังคมอยู่ในสภาพที่ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ หรืออ่อนแอมากก่อนไม่สามารถก่อรูปให้เกิดลักษณะความคิดของประชาชนได้ด้วยเหตุนี้ ผู้คน普遍จะจัดการในรูปแบบของประเทศที่ 2 นี้ จึงสามารถทำให้ภาพในใจของตนเป็นจริงขึ้นมาได้ภายในเวลาไม่นานนัก แต่โดยที่ประเทศไทยไม่มีประสบการณ์การปกครองซ้ำจากสังคมขนาดนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงจำเป็นต้องเริ่มจากการเจรจาต่อรองกับประเทศเปลี่ยนสังคมเดิมอยู่เสมอ ทั้งนี้มีได้หมายความว่าสังคมไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย หากแต่แท้จริงแล้วสังคมไทยเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด

นับตั้งแต่การปฏิรูปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ จึงมีการเปลี่ยนผ่านมาเป็นต้นมา เพียงแต่อัตราความเร็วของการปฏิรูปนั้นไม่เท่ากับที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหรือประเทศไทยก็ปั่น โดยเฉพาะในช่วงหลังสุดคราวโลกครั้งที่ 2

ด้วยเหตุเช่นนี้ ความพยายามใดๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสำคัญ มองในแง่หนึ่งความต่อเนื่องดังกล่าวนี้ก็เป็นเหมือนกับต้นน้ำหนักที่ค่อยถ่วงมิให้ผู้คนนโยบายสามารถทำให้ภาพหรือวิสัยทัศน์ของตนเป็นจริงขึ้นมาได้อย่างทันใจ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ถือได้ว่าความต่อเนื่องเช่นนี้เป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงของคนไทย เนื่องจากทำให้คนไทยมีความมั่นคงในวัฒนธรรมของตน และไม่ตอกยูในสภาพ "หลักลอย" เพราะขาดที่ยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งพิงทางจิตใจ ดังที่กำลังเกิดในประเทศไทยหรือประเทศไทยปัจจุบันที่ผู้คนมักตัดขาดจากพระบรมเดชธรรมคิดที่มีมาเดิม เช่น ศาสนาหรือหันกลับไปหารพระบรมเดชธรรมอย่างรุนแรงเกินไป จนทำให้เกิดกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนา (religious fundamentalism) ขึ้น

ที่ยกประเด็นทางประวัติศาสตร์มาเข่นี้ก็เพื่อจะเสนอว่า นอกจากการพัฒนาทักษะแรงงานจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมแล้ว ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น การหาลู่ทางหรือแนวโน้มภายในที่ได้ผลในทางปฏิบัติจึงต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลรวมของความคิดระบบสัญลักษณ์ ความเชื่อ และพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความเชื่อเหล่านี้ ข้อเสนอของโครงการวิจัยนี้ก็คือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้สำเร็จ หรือเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง หากแต่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมควรจะต้องเกิดขึ้นจากภายใน หมายความว่า หากสังคมไทยจะหาทางพัฒนาทักษะแรงงานของตน ก็จะต้องเป็นความพยายามที่ร่วมจากคนไทยเอง ยิ่งไปกว่านั้นความพยายามดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการที่สังคมไทยเกิดความเชื่อมั่นว่าการนำพาสังคมไทยให้เกิดประวัติศาสตร์สุขท่ามกลางกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงนี้ ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การที่วัฒนธรรมมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง เช่น การพัฒนาทักษะแรงงานนี้ หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่ได้โดยหากไม่พิจารณาถึงประเด็นทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเรื่อง ความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอาจจะฟังดูเป็นเรื่องยาก เพราะความต่อเนื่อง ทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือในเวลาอันรวดเร็วเป็นไปได้ยากมาก ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนของวัยรุ่น เป็นต้น ปัญหาที่คือทำอย่างไรจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่จะยังผลให้เกิดการพัฒนา ทักษะแรงงานอันเป็นจุดประสงค์ของงานวิจัยนี้ได้

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ซึ่งจะยังผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประเด็นก็คือ สังคมไทยมักจะคุ้นชินกับการเปลี่ยนแปลงที่ริเริ่มจากข้างบนลงมา (top-down development) คือการที่ผู้ว่างนโยบายที่มีอำนาจทางการเมืองสั่งการลงมาว่าต้องการอย่างไร แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่นที่กล่าวมาข้างต้นก็มีลักษณะนี้เช่นกัน แต่เนื่องจากสภาวะของสังคมไทยไม่เหมือนกับในประเทศจีนหรือประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจึงควรใช้ 2 แนวทางผสมกัน คือทั้งแบบริเริ่มจากข้างบนลงมา และแบบริเริ่มจากข้างล่างขึ้นไป (bottom-up development) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาที่ริเริ่มจากประชาชนธรรมชาติ ที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโดยตรง ตัวอย่างของการพัฒนาทักษะแบบริเริ่มจากข้างล่างขึ้นไปได้แก่ การที่สมาชิกของชุมชนหนึ่งๆ มาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะเป็นต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะแรงงานของคนรุ่นใหม่ในชุมชนอย่างไร เพื่อที่จะให้ชุมชนของตนแข่งขันกับชุมชนอื่นๆ ได้ เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการแข่งขันระหว่างมลรัฐต่างๆ หรือแม้แต่ระหว่างเทศมณฑล (county) ต่างๆ เพื่อแย่งชิงการลงทุน ธุรกิจ โอกาส ฯลฯ ระหว่างกัน ในขณะที่ยังรักษาความเป็นมิตรระหว่างกันไว้ได้ การนำแนวคิดเช่นนี้มาใช้ในประเทศไทยอาจอยู่ในรูปของการให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ริเริ่ม ศึกษา และพัฒนาโดยการพัฒนาทักษะแรงงานในพื้นที่ของตน เพื่อแข่งขันกับจังหวัดอื่นๆ หรือตำบลอื่นๆ เพื่อตึงดึงดูดธุรกิจหรือการลงทุนที่จะนำความเจริญทางเศรษฐกิจมาให้แก่ชุมชนของตน

ในกรณีเช่นนี้ รัฐบาลกลางจะลดบทบาทของตนจากการเป็นผู้ริเริ่มและบังคับใช้นโยบาย มาเป็นผู้ประสานงานและกำหนดกฎเกณฑ์ของการแข่งขันระหว่างชุมชนแทน รัฐบาลกลางอาจมีบทบาทให้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาศรัทธาในทักษะแรงงานที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับชุมชนต่างๆ ในการดำเนินงานของตน แต่จะไม่ลงไปเป็นผู้สั่งการว่าจะให้ชุมชนทำอย่างไร หรือในขั้นต้นก็อาจใช้การผสานกันระหว่างแนวทางทั้ง 2 นี้ การประสานการพัฒนาจากข้างล่างขึ้นไปนี้ จะมีประโยชน์ตรงที่เป็นการให้ความสำคัญแก้วัฒนธรรมในการดำเนินความพยายามในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม ซึ่งขั้นที่จริงก็เป็นสิ่งจำเป็น

อีกทางหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็คือ การใช้การสื่อสารเชิงมีบทบาทมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เห็นกันอยู่อย่างเด่นชัด เช่น แฟชั่นหรือสนับสนุนของวัยรุ่นนั้น เกิดขึ้น เพราะสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญ ดังนั้น การใช้สื่อมวลชนสร้างกระแสสำนึกรักในการเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะแรงงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

พัฒนาทักษะแรงงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับชุมชนอาจะเพิ่มข่าวเกี่ยวกับความรู้ สารคดี ความก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีให้มากขึ้น เนื่องจากข่าวเหล่านี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาความรู้

และทักษะในการทำงานในโลกยุคใหม่ นอกเหนือไปนี้ ยังควรให้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ด้วยการสร้างเครือข่ายจุดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างผู้ที่ประกอบอาชีพเดียวกัน ให้ช่วยเหลือกันพัฒนาทักษะของตนให้มากยิ่งขึ้น นายจ้างหรือผู้ประกอบการอาจจะจัดให้มีการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ เพื่อยกระดับความสามารถสามารถของพนักงานให้มากยิ่งขึ้น เมื่อมองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าความพยายามเหล่านี้ จะรวมกันเข้าเป็นกระเสื่องของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงความคิดและความเชื่อ ซึ่งจะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติต่อไป

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนา เนื่องจากหากไม่ดำเนินถึงประเด็นทางวัฒนธรรมแล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะตกอยู่กับคนเพียงส่วนน้อยของสังคม ที่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปก่อนแล้ว ทิ้งให้คนส่วนใหญ่ต้องอยู่ห่างออกไปมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ช่องว่างระหว่างผู้ที่ปรับตัวได้กับผู้ที่ไม่ปรับตัวกว้างออกไป ซึ่งจะก่อให้เกิดผลร้ายแรงจากการแตกร้าวของสังคม ด้วยเหตุนี้ ท่าทีและแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งยอมรับไปถึงการพัฒนาทักษะแรงงานด้วย ก็คือการสร้างสายสัมพันธ์ (partnership) ระหว่างคนในเมือง (ซึ่งมักจะปรับตัวได้รวดเร็วกว่า) กับคนในชนบท สายสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นตัวจกรที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสังคมไทยโดยรวม การสร้างสายสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยแนวโน้มภายในของรัฐที่มุ่งพัฒนาชนบทให้มากไปกว่าการให้แต่เพียงอย่างเดียว และการอาศัยศีลธรรมและระบบการศึกษาที่มุ่งลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทให้แคบลง

2. เหตุใดจึงต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

ความต้องเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวไว้ในหัวข้อข้างต้นนี้มีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย และที่สำคัญก็คือชี้ให้เห็นว่าความพยายามใดๆ ใน การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในเชิงโครงสร้างนั้น ต้องดำเนินถึงประเด็นนี้อยู่เสมอ โครงสร้างนี้มุ่งเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขเพื่อพัฒนาทักษะแรงงาน แต่การจะเสนอการเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้นจำเป็นจะต้องแสดงเหตุผลให้ชัดเจนว่า เหตุใดจึงเสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นได้ด้วย ด้วยเหตุนี้ หัวข้อนี้จึงมุ่งเสนอเหตุผลดังกล่าว โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพการณ์ภายในของสังคมไทย และภาวะคุกคามจากภายนอก ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นจะประสานกันเพื่อชี้ว่าเหตุใดการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาทักษะแรงงานจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยปัจจุบัน

2.1 สภาพการณ์ภายในของสังคมไทยที่ทำให้ต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

หัวข้อนี้จะนำเสนอสภាភាសน์ภาษาไทยที่ทำให้ต้องหาสู่ทางในการพัฒนาทักษะแรงงานไทย สภាភាសน์ของประเทศไทยดังที่กล่าวมาในหัวข้อที่แล้ว คือการมีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์สูง และ มีความติดยึด (ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม) กับอดีตและความเคยชินสูง ประเด็นเหล่านี้สังเกตได้จาก การที่คนไทยทั่วไปยังยึดติดกับค่านิยมที่มีมาแต่เดิม ดังปรากฏอยู่ในคำพังเพย เช่น "เดินตามผู้ใหญ่ หมายไม่เกิด" หรือ "สิบฟ่อค้าไม่เก่าหนึ่งพระยาเลี้ยง" แม้ว่าในปัจจุบันนี้พุทธิกรรมของผู้คนในสังคมไทย จะเปลี่ยนไปจากเดิมมากแล้วก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการที่คนไทยรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งเห็นว่าการรับราชการ เป็นทางตัน ไม่เหมือนกับการทำธุรกิจส่วนตัว แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าโดยภาพรวมแล้วเนื้อหาของคำพังเพย ก็ยังคงใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน ตัวอย่างที่สนับสนุนความติดยึดกับความเคยชินที่เห็นได้ชัดก็ได้แก่ การที่ กวาร้อยละ 80 ของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐไม่เห็นด้วยกับการนำมหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกรอบ ราชการ ซึ่งคงอธิบายเป็นอื่นไปไม่ได้นอกเสียจากว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่รับใจกับการเปลี่ยนแปลงที่ จะเกิดขึ้น และยังคงติดยึดกับสถานภาพของความเป็นข้าราชการ ซึ่งก็เป็นผลพวงมาจากการความต่อเนื่อง กับอดีตนั่นเอง

แม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่ การไม่พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเสียเลยก็เท่ากับเป็นการหันหน้าไปปัญหา อันจะทำให้เกิดผลเสียหาย ร้ายแรง ดังนั้น บทความนี้จึงขอเสนอปัญหาที่เป็นสภាភាសน์ภาษาไทยในของสังคมไทยที่ทำให้เกิดความจำเป็น ต้องพัฒนาทักษะแรงงาน ดังนี้

2.1.1 ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

สภាភាសน์ภาษาไทยในประการแรกที่เป็นอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ไทยคือความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาทักษะแรงงานไทยจะต้องนำความต่อเนื่องทาง ประวัติศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทักษะแรงงานไทย กล่าวคือ แทนที่จะมองว่าความต่อ เนื่องทางประวัติศาสตร์เป็นตุ้มถ่วงการเปลี่ยนแปลง ก็ควรจะมองความต่อเนื่องนี้ในทางบวก และทำให้ ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์เป็นหันส่วนในการพยายามเสนอการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสามารถทำ ได้โดยการเน้นที่การริเริ่มจากประชาชนแทนที่จะเป็นการสั่งการทั้งหมดโดยภาครัฐอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากความต่อเนื่องเป็นคนละอย่างกับการแข่งขัน จึงมีการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความต่อเนื่องได้ และ ความเป็นไปได้นี้เองที่จะต้องคำนึงถึงอย่างมากในการเสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมไทย

2.1.2 ความอ่อนแอกองสร้างของสังคมไทย

สภាភាសน์ภาษาไทยในประการที่สองก็ได้แก่ความอ่อนแอกองในด้านต่างๆ ของสังคมไทยเอง ดังจะเห็นได้จากประเด็นต่อไปนี้

2.1.2.1 ความอ่อนแอกองทางโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้

โครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ (knowledge infrastructure) ได้แก่สิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ทำให้การสร้างความรู้ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่สร้างขึ้นเกิดขึ้นได้ โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่สิ่งต่างๆ ที่รวมกันเข้าเป็นระบบ ซึ่งทำให้การดำเนินงานอย่างได้อย่างหนึ่งเกิดขึ้นได้ เช่น ประชา และ ไฟฟ้า เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเมืองสมัยใหม่และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐาน ทางความรู้จึงรวมถึงสถาบันต่างๆ ที่ทำหน้าที่ผลิต ถ่ายทอด และสื่อสารความรู้ในสังคม ซึ่งได้แก่โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย ราชบัณฑิตยสถาน หน่วยงานส่งเสริมการวิจัย รวมทั้งสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ด้วย จากการวิจัยในโครงการนี้สรุปได้ว่าประเทศไทยยังคงอ่อนแอกองข้างมากในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ ภาครัฐจัดสร้างบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ 0.2 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ โรงเรียนต่างๆ ก็ยังอยู่ในสภาพพยั้นเยย เนื่องจากครูที่มีคุณภาพในปริมาณที่มากพอ และระบบการเรียนการสอนก็ยังเน้นที่การท่องจำโดยไม่เน้นความเข้าใจ การเรียนการสอนในโรงเรียนไม่สามารถจูงใจให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดจันทภาคติดต่อกันได้ มีปัญหาเช่น พฤติกรรมทางเพศของเด็กนักเรียน ฯลฯ นอกจากนี้ ในมหาวิทยาลัยเอง ซึ่งควรเป็นแหล่งสร้างความรู้ สำคัญของชาติ ก็ไม่ได้ผลิตความรู้ที่มีคุณภาพและปริมาณที่มากพอ อัตราส่วนของผู้สำเร็จต่อจำนวนนักเรียนต่ำมาก ศาสตราจารย์เมื่อเทียบกับจำนวนอาจารย์ทั้งหมดยังต่ำอยู่มาก และปริมาณงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติก็ยังอยู่ในระดับต่ำมาก อาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้เวลา กับการสอนและการบริการทางวิชาการ ซึ่งให้ผลเชิงรูปธรรมเป็นตัวเงินได้มากกว่าการทำวิจัย ทั้งหมดนี้ส่งผลอย่างร้ายแรงต่อโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ของประเทศไทย

สถาบันวิจัยและหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยก็ยังทำงานไม่ได้เต็มที่ การที่ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณการวิจัยและพัฒนาเพียงร้อยละ 0.2 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติทำให้ประเทศไทยขาดมวลวิกฤต (critical mass) ที่จะก่อให้เกิดผลก้อนหิมะ (snowball effect) ที่จะทำให้กระบวนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ก่อตัวไปได้เอง

วิจารณ์ พานิช (2543: 160) ได้กล่าวไว้ว่า “ประเทศไทยไม่มีการจัดการนโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยในภาพรวม และระบบการจัดการงานวิจัยระดับปฏิบัติมีความอ่อนแอกันมาก ไม่มีระบบข้อมูลข้อสนับสนุนเพื่อการพัฒนาอย่างการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทย และไม่มีระบบข้อมูลข้อสนับสนุนเพื่อการจัดการงานวิจัยในระดับปฏิบัติ ไม่มีระบบการพัฒนานักวิจัย ไม่มีระบบการพัฒนานักบริหารงานวิจัย ไม่มีระบบการประเมินหน่วยบริหารการจัดการงานวิจัย ไม่มีการประเมินสถานภาพการวิจัยในภาพรวมของประเทศไทย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าของการใช้เงินวิจัยในระดับต่างๆ สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการวิจัยและพัฒนา”

ข้อสรุปของวิจารณ์ พานิช ดังยกมาแสดงข้างต้นนั้นขัดแย้งกันไม่ต้องนำเสนอ อะไรเพิ่มอีก ข้อสรุปที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือข้อที่กล่าวว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาการ วิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ภารกิจก็คือทำอย่างไรจึงจะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยให้ เป็นวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนางานวิจัย ซึ่งก็ยอมส่งผลไปถึงการพัฒนาทักษะแรงงานด้วย

2.1.2.2 ความอ่อนแอกองโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ

โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ (physical infrastructure) หมายถึงปัจจัย พื้นฐานที่ทำให้การดำเนินอยู่และการปฏิบัติงานด้านต่างๆ สามารถเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ดรรชนีที่ดี น่าจะเป็นปัจจัยความอ่อนแอกันด้านนี้ของประเทศไทยได้อย่างดี ได้แก่ การวิเคราะห์ของสำนักงานพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ที่ได้เสนอสาเหตุ 5 ประการของการที่ขาดความสามารถทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยตอกย้ำด้วยการสำรวจของ International Institute for Management Development (IMD) (สวทช., 2543: 8-17) คือ

2.1.2.2.1 ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา

การศึกษาของ สวทช. พบว่าการลงทุนในด้านการวิจัยและพัฒนา ของประเทศไทยในภาควิจัยและภาคเอกชนยังอยู่ในระดับต่ำมาก ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ประเทศไทยมี สัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเมื่อเทียบกับผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพียงประมาณร้อยละ 0.2 ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศมาเลเซีย มีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 0.4 และประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 2.5 และร้อยละ 3.0 ตามลำดับ ที่น่าเป็น ห่วงกีดคือ สัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยได้ลดลงมาโดยตลอด แม้ว่าจำนวน เงินในปีงบประมาณแต่ละปีจะเพิ่มขึ้นก็ตาม สวทช. รายงานว่าในปี พ.ศ. 2530 งบประมาณด้านการ วิจัยและพัฒนา มีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 0.22 ของงบประมาณแผ่นดิน แต่ในปี พ.ศ. 2540 สัดส่วนนี้ลดลง มากยูที่ร้อยละ 0.10 เท่านั้น แม้ว่างบประมาณด้านการศึกษาของประเทศไทยจะมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 25 ของงบประมาณแผ่นดิน แต่งบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายประจำ เช่น เงินเดือนครุ หรือ การปลูกสร้างอาคาร ทำให้เหลืองบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพของการศึกษาของนักเรียนน้อยมาก

นอกจากนี้ การลงทุนของภาคเอกชนในด้านการวิจัยและพัฒนา ก็ยัง อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ การศึกษาพบว่าภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาใน ประเทศเพียงร้อยละ 9 เท่านั้น ซึ่งหมายความว่าในปริมาณการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาทั้งหมดของ ประเทศนั้น ภาควิจัย (อันได้แก่หน่วยงานวิจัยของรัฐ มหาวิทยาลัย และกระทรวงทบวงกรมต่างๆ) มีส่วนใน การลงทุนด้านนี้ถึงกว่าร้อยละ 90 สภาพเช่นนี้ไม่เป็นผลดีต่อประการใด เนื่องจากการที่จะเปลี่ยน

สภาพการทำงานวิจัยไปเป็นความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนจากภาคเอกชนเป็นหลัก

2.1.2.2.2 บุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา

การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ต้องเสนองานวิจัยซึ่งนี้เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมทั้ง สาทช. เอง ก็ตระหนักรในปัญหาข้อนี้เป็นอย่างดี ข้อมูลของ IMD ที่ใช้ในการจัดอันดับประเทศต่างๆ ระบุว่า ประเทศไทยมีบุคลากรที่ทำงานวิจัยเต็มเวลาเพียงประมาณ 14,000 คนเท่านั้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.04 ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ และบุคลากรที่ทำงานวิจัยเต็มเวลาลดจำนวนลงจากกว่า 5,500 คนในปี พ.ศ. 2530 เหลือเพียงประมาณ 4,400 คนในปี พ.ศ. 2540 สถานการณ์เช่นนี้บ่งว่าขาดหาง่าย เพราะบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนาเป็นตัวจกรที่จะทำให้กระบวนการสร้างความรู้และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ขับเคลื่อนไปได้ตัวเลขขึ้นๆ ที่ IMD นำเสนอเป็นทำงเดียวกันนี้ เช่น ภาคเอกชนในประเทศไทยมีบุคลากรที่ทำงานวิจัยและพัฒนาเต็มเวลาเพียง 700 อัตรา ในขณะที่ประเทศไทยมีบุคลากรเหล่านี้มากถึง 3,500 อัตราและ 60,000 อัตรา ตามลำดับ

2.1.2.2.3 การจัดการด้านเทคโนโลยี

การจัดการด้านเทคโนโลยีหมายถึงการจัดการเพื่อให้เทคโนโลยีเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหมายรวมถึงความร่วมมือทางเทคโนโลยี ความร่วมมือในการทำวิจัย ทรัพยากรด้านการเงิน การพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการจัดสร้างฐานข้อมูลด้านการวิจัยและพัฒนา อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ของประเทศไทยคือ ยังมีความร่วมมือดังกล่าวน้อยอยู่น้อยมากหรือไม่มีเลย มหาวิทยาลัยยังขาดการประสานงานและการทำงานร่วมกับภาคเอกชน ไม่มีการสร้างความรู้และไม่มีการถ่ายทอดความรู้ (ถ้ามี) ไปยังภาคธุรกิจเพื่อการผลิต ในขณะที่ในประเทศไทยพัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญอย่างมากต่อการประสานกันระหว่างฝ่ายต่างๆ 3 ฝ่าย คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย Etzkowitz and Leydesdorff (1998: 197-258) เรียกการประสานกันเช่นนี้ว่า "เกลียวสามประสาน" (triple helix) ซึ่งหมายถึงเส้นเกลียว 3 เส้นมาประสานกัน เช่นเดียวกับในโมเลกุลของ DNA ที่เป็น double helix ในกรณี ภาครัฐจะทำหน้าที่กำหนดนโยบายและบริบทแวดล้อมให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่น ในขณะที่ภาคเอกชนมีหน้าที่ลงมือผลิตและภาคมหาวิทยาลัยมีหน้าที่ผลิตความรู้และเทคนิคที่จะช่วยให้การผลิตของภาคเอกชนมีประสิทธิภาพสูงแต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านี้ เพราะภาครัฐอาจมีบทบาทในการผลิตหรือในการสร้างความรู้เช่นก็ได้ ประเด็นสำคัญของ "เกลียวสามประสาน" ของ Etzkowitz and Leydesdorff คือ ทั้ง 3 ฝ่ายต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างฝ่ายต่างเพียงแต่ทำหน้าที่ของตนไปเท่านั้น

หากแต่การประสานกันนี้ต้องลงไปถึงการที่แต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและดำเนินงานของฝ่ายอื่นๆ อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ภาคเอกชนควรมีบทบาทในการเสนอแนะการวางแผนหักสูตรและการดำเนินการวิจัยของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยก็ควรมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสในการเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและอื่นๆ ให้แก่ภาคเอกชน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับภาคครุภูมิ อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดว่าไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์กันในระดับใด ประเทศไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ระหว่าง 3 ฝ่ายนี้ในระดับที่จะใช้ประโยชน์ได้ มหาวิทยาลัยไทยมักมองภาคเอกชนด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร เนื่องจากยึดมั่นอยู่กับคติเดิมที่ว่ามหาวิทยาลัยมีหน้าที่สอนและสร้างความรู้ให้บุรุษหรือ ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการค้าขาย ส่วนภาคเอกชน (ทั้งภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม และภาคการเกษตร) ก็มักจะมองมหาวิทยาลัยว่าทำงานอยู่บนหลังคาอย่างข้าง งานวิจัยไม่สัมพันธ์กับสถานการณ์จริง มหาวิทยาลัยเองก็ต้องยอมรับว่ามีขาดความสามารถในการสร้างความรู้ใหม่ให้แก่สังคม จึงไม่อาจเป็นที่พึงได้เท่าใดนัก ภาคครุภูมิเองก็มักจะมองภาคเอกชนด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตรเช่นเดียวกัน คือมักจะมองว่าภาคธุรกิจมุ่งแต่แสวงหากำไรส่วนตน แทนที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมเหมือนอย่างภาคครุภูมิ ทัศนคติและการระหว่างกันระหว่างฝ่ายต่างๆ 3 ฝ่ายนี้ นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดการประสานกันแล้ว ยังทำให้แต่ละฝ่ายแยกห่างออกจากกันมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

2.1.2.2.4 สิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์

IMD ได้ยกประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์มาเป็นดรูชนี ประการหนึ่งในการวัดระดับความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางวิทยาศาสตร์นี้ประกอบด้วยจำนวนนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบล (ซึ่งยังไม่มีนักวิทยาศาสตร์ไทยคนใดได้รับ) รวมถึงการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัย ประเด็นหลังนี้เป็นประเด็นที่สังคมไทยสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมาก (ต่างจากเรื่องรางวัลโนเบล) แต่เท่าที่ผ่านมาก็ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ สาท. รายงานว่ามีนักเรียนไทยสอบแข่งขันทางวิทยาศาสตร์ที่จัดโดย International Association for the Evaluation of Education Achievement (IEA) ได้เกินกว่าขั้นดับที่ 20 จากจำนวนประเทศที่เข้าแข่งขัน 26 ประเทศ (สาท. 2543: 16) การสอบนี้เป็นการสอบที่พิจารณาคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ไม่ใช่การสอบที่เลือกเพื่อพิจารณาความสามารถทางวิทยาศาสตร์ ดังเช่นในการสอบโอลิมปิก การพิจารณาผลการสอบที่เป็นคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนจำนวนมาก เพื่อวัดว่าโดยเฉลี่ยแล้วนักเรียนไทยมีความสามารถที่ระดับใดนั้น มีประโยชน์มากกว่าการสอบโอลิมปิกอย่างมาก เพราะทำให้มองเห็นว่าภาพรวมของนักเรียนไทยและการศึกษาไทยเป็นอย่างไร ในขณะที่การสอบโอลิมปิกเป็นการเพื่อพิจารณาความสามารถที่เรียนเก่ง แล้วมากวัดวิชาอย่างเข้มโดยอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความรู้สูง พร้อมทั้งยังระดมทรัพยากรต่างๆ มาทุ่มเทให้อย่างเต็มที่ แต่นักเรียนเหล่านี้เป็นเพียงส่วนน้อยของสังคมที่ได้

รับโอกาสและโชคดีมากที่ได้รับคัดเลือก ในขณะที่นักเรียนมัธยมทั่วไปไม่มีโอกาสจะได้รับการกวดวิชาอย่างเข้มข้นนั้น สภาพเช่นนี้จึงบ่งชี้ถึงความอ่อนแอกของประเทศไทยได้ค่อนข้างชัดเจน สังคมไทยจะเข้มแข็งขึ้นและมีปัญหาเรื่องการพัฒนาทักษะแรงงานน้อยลง ถ้าทรัพยากรที่มีมากจะถูกตัวอยู่ที่โรงเรียนเพียงไม่กี่แห่ง (ที่มีการเรียนการสอนดีเด่นจนสามารถส่งนักเรียนเข้าสอบโอลิมปิกได้นั้น) จะกระจายตัวและเพิ่มปริมาณเพื่อให้นักเรียนทั่วประเทศได้มีโอกาสทัดเทียมกันในด้านการศึกษา

2.1.2.2.5 ทรัพย์สินทางปัญญา

ความอ่อนแอกทางโครงสร้างทางกายภาพของประเทศไทยอีกประการหนึ่งก็คือเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งวัดจากจำนวนสิทธิบัตรของคนไทย สาท. รายงานว่าคนไทยมีความสามารถด้านนี้พอสมควร เพราะมีกฎหมายที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่ระยะหลังได้ลดลง เพราะกฎหมายมีปัญหางานประจำ ทำให้มีความสามารถบังคับใช้อย่างได้ผลในทุกรูปแบบ

2.2 ภาวะคุกคามจากภายนอกที่ทำให้ต้องพัฒนาทักษะแรงงาน

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2545) ข้างงานวิจัยของ Kotler and Kartajaya (2000) ที่ได้สรุปเป็นปัจจัยภายนอกที่คุกคามประเทศไทย ซึ่งทำให้ต้องหาทางพัฒนาทักษะแรงงานเป็น 4 ประการดังนี้

2.2.1 เทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นภาวะคุกคามประการแรก เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือแม้แต่เกษตรกรรม ซึ่งจะนำความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาให้แก่ประเทศที่มีพัฒนาการด้านนี้สูง ประเทศไทยในปัจจุบันยังต้องนำเข้าเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ และการที่ประเทศไทยพยายามปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี ทำให้เกิดความต้องการกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างมาก

2.2.2 สังคมและวัฒนธรรม

ทุนนิยมข้ามชาติในปัจจุบันทำให้ลูกค้ามีบทบาทสูงยิ่งในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา พัฒนาการของโลกและการให้ผลลัพธ์ที่รวดเร็วของข้อมูลข่าวสารทำให้ผู้บริโภค มีทางเลือกมากขึ้นในการใช้จ่าย นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังมีส่วนร่วมที่จะเข้ามายังขั้นตอนต่อไป ซึ่งทำให้ผู้ผลิตต้องปรับตัวตาม โดยการผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ในรูปแบบที่ตรงกับตัวบุคคลของผู้บริโภคมากกว่าที่จะเป็นการผลิตแบบเหมาโหลดังเช่นที่เป็นมาในอดีต สำหรับประเทศไทยนั้นเห็นได้ชัดว่าข้าดผู้ที่มีทักษะในการผลิตแบบเฉพาะถึงตัวบุคคล เช่นนี้ นอกจากนี้ สังคมสมัยใหม่ยังเป็นสังคมความรู้ (knowledge society) ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผล (critical thinking skills) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการทำงานได้เปลี่ยนไปจากการทำงานตามคำสั่งหรือการทำงานบนสายพานประกอบชิ้นส่วน (เช่นใน

โรงงานในอดีต) มาเป็นการผลิตที่ผู้ผลิตมีอิสระในการคิด การสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ ลดฯ มากขึ้น ซึ่งก็นำไปสู่ความต้องการผู้ที่มีทักษะแรงงานในรูปแบบใหม่ เช่นกัน

2.2.3 การค้าการตลาด

อุตสาหกรรมของไทยที่ผ่านมามักจะหาทางเพิ่มผลิตภาพ (productivity) ด้วยการลดค่าจ้างแรงงานหรือให้คนงานทำงานหนักยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการผลิตในโลกปัจจุบันไม่ได้อยุ่ที่การใช้กำลังแต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่ต้องอาศัย "ความฉลาด" ใน การคิด การสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้กระบวนการผลิตที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยความรู้มากกว่าแรงงานแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น ทักษะแรงงานที่จำเป็นจึงต้องเป็นทักษะที่อาศัยความรู้เป็นสำคัญ (knowledge-based skills)

2.2.4 การเมือง

การเมืองก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของภาวะคุกคามจากภายนอก การที่หลายประเทศในโลกที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันมาร่วมตัวกันเพื่อสร้างพัฒนาการต่อรอง เช่น การรวมตัวกันเป็นสหภาพยูโรปหรือเป็นกลุ่มอาเซียน ทำให้เกิดภาวะคุกคามต่อการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างชัดแจ้ง ประเทศต่างๆ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทักษะแรงงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อรับรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ เห็นได้ชัดว่าภาวะคุกคามด้านการเมืองระหว่างประเทศเกี่ยวโยงกับทักษะแรงงานไทย และเมื่อภาวะดังกล่าวมาปะจุกับความอ่อนแอกลายในของสังคมไทย โดยเฉพาะความอ่อนแอกด้านโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้

ประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาเรื่องทักษะแรงงานที่พึงประสงค์อย่างเร่งด่วน เพื่อตอบสนองต่อภาวะคุกคามจากภายนอก ตลอดจนแก้ไขความอ่อนแอกของสังคมไทยที่ทำให้การตอบสนองดังกล่าวไม่สามารถทำได้อย่างที่ควรจะเป็น

3. ทักษะแรงงานที่พึงประสงค์ในการศึกษาระดับต่างๆ

หัวข้อนี้เป็นการสรุปถึงทักษะแรงงานที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา รวมทั้งวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวขึ้นได้ โดยเริ่มจากนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 ไปจนถึงบัณฑิตระดับปริญญาตรี

3.1 นักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 มีดังนี้

3.1.1 การมีความคิดที่ดี หมายถึงคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้

กลวิธี: ใช้การสอนที่ไม่เน้นการท่องจำ แต่เน้นความเข้าใจ ฝึกให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ไม่ໂอีเด็ก ให้มีกิจกรรม เช่น ลูกเสือหรือเนตรนารีเพิ่มมากขึ้น (ประสบการณ์งาน

ชุมชนมุลุกเสือโลกพบว่า ลูกเสือไทยอ่อนภาชนะอังกฤษและไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรม และเมื่อมีปัญหา เข้าหาหน้ากากแก้มได้ ต้องพึงผูกให้แน่โดยตลอด)

3.1.2 การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ความขยัน ใฝ่รู้เรียน

ความรับผิดชอบ มีทักษะชีวิต

กลวิธี: คล้ายคลึงกับในข้อ 3.1.1 แต่เน้นที่การพัฒนาวุฒิภาวะและจริยธรรม สำหรับนักเรียน ซึ่งทำได้โดยการประสานการเรียนกับกิจกรรม และการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคม

3.1.3 ความสามารถเมื่อสำเร็จการศึกษา

กลวิธี: หลักสูตรควรจะมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการ ตามหลักสูตรอย่างจริงจัง อย่างน้อยนักเรียนควรมีความรู้ตามขอบเขตของหลักสูตรในวิชาภาษาไทย ภาษา อังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี รวมทั้งทักษะอาชีพ เช่น ทำอาหาร เย็บปักถักร้อย หรืออื่นๆ ตามความสนใจ นอกจากนี้ นักเรียนควรรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ รวมทั้งยังต้องพัฒนาครุอย่างต่อเนื่องเป็นระบบอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอว่าควรพิจารณาเรื่องสัดส่วนของผู้ที่สำเร็จการศึกษาซึ่งมีอยู่ ปีที่ 3 แล้วเลือกศึกษาต่อในสายสามัญหรือสายอาชีวะ ซึ่งแนวโน้มในปัจจุบันพบว่า นักเรียนเลือกศึกษา ต่อในสายอาชีวะน้อยลง ทั้งๆ ที่ผู้สำเร็จการศึกษาสายอาชีวะเป็นจักษุหลักของการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงเสนอให้พิจารณาแก้ปัญหาเรื่องนี้โดยทำให้การเรียนในสายอาชีวะเป็นที่ดึงดูดและเป็นที่สนใจ ของนักเรียนมากขึ้น เช่น การจัดบรรยากาศการเรียนในโรงเรียนสายอาชีวะให้แตกต่างกับโรงเรียนสาย สามัญน้อยลง การรับประทานการมีงานทำ และการให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

3.2 นักศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส.

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนักศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส. มีดังนี้

3.2.1 ทักษะด้านความคิดและการประมวลผล (conceptual skill)

กลวิธี: จัดการศึกษาให้การเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน ไม่ควร แยกการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติออกจากกัน การเรียนต้องเน้นที่ความเข้าใจเนื้อหา ไม่ใช่ท่องจำ

3.2.2 ทักษะด้านการปฏิบัติงาน (operating skill)

กลวิธี: ทักษะนี้จะได้มาก็ต่อเมื่อมีประสบการณ์จริงในการทำงาน ระบบ apprenticeship ที่ผู้เรียนทำงานเป็น "เด็กฝึกหัด" กับผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบที่จะฝึกทักษะนี้ได้ดี

3.2.3 ทักษะด้านเทคนิค (technical skill)

กลวิธี: ทักษะนี้เป็นเรื่องของการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับงานที่ทำเฉพาะหน้า ดังนั้น กลวิธีจึงต้องเน้นที่การปฏิบัติจริง และการประสานความรู้ภาคทฤษฎีให้เข้ากับภาคปฏิบัติ

3.2.4 ทักษะด้านการบริหาร (management skill)

กลวิธี: การบริหารจัดการเป็นทักษะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว กลวิธีคือจัดให้นักศึกษามีโอกาสทำกิจกรรม และให้แต่ละคนมีโอกาสได้เป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ซึ่ง จะเป็นการฝึกทักษะในการบริหารได้เป็นอย่างดี

3.2.5 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (human relation skill)

กลวิธี: ทักษะมนุษยสัมพันธ์เป็นทักษะที่ควบคู่กับทักษะการบริหาร การทำกิจกรรมทั้งที่ตนเองเป็นผู้นำและเป็นผู้ร่วมทีมจะเป็นการฝึกทักษะนี้ได้อย่างดี เช่นกัน

3.2.6 ทักษะด้านการสื่อสาร (communication skill)

กลวิธี: ฝึกการใช้ภาษาในการสื่อสารในโอกาสต่างๆ ทั้งในสถานการณ์สมมติและในสถานการณ์จริง จัดให้มี writing workshop เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษา รวมทั้ง workshop เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านอื่นๆ ด้วย

3.3 นิสิตนักศึกษาชั้นปี 1 ในระดับอุดมศึกษา

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา นี่ดังนี้

3.3.1 ความรู้ความสามารถทั่วไป

ควรเป็นคนที่รู้ไว้ รู้ มีความสมดุลระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น วิเคราะห์และวิจัยเป็น

กลวิธี: พัฒนาความรู้ของศาสตร์ที่จำเป็นได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ วรรณคดี ใช้หลักการของพระราชนบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นฐานในการพัฒนา ควรปรับเปลี่ยนหลักสูตรตามยุคสมัย มีการสร้างแกนความรู้ที่เป็นสากล ควรเน้นหนักเรื่องการเรียนข้ามสาขาวิชา

3.3.2 ทักษะพื้นฐานอ่านออก เขียนได้ พูดเป็น กล้าแสดงออก

รู้ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และทักษะในการจัดการ

กลวิธี: การอ่านออก เขียนได้ พูดเป็น ในที่นี้หมายถึงการอ่านเขียนในระดับที่เหมาะสมแก่การเป็นนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย กลวิธีอุปสรรคที่การสร้างหลักสูตรที่เน้นหนักเรื่องการฝึกฝน

ทักษะในการสื่อสาร (communication skills) นี่เองจากการอ่าน เขียน พูด พิง เป็นทักษะการสื่อสาร ที่มีความจำเป็นในโลกสมัยใหม่ทั้งสิ้น ความมีการผสมผสานหลักสูตรสาขาวิชานานาด้าน ที่มีความจำเป็นในโลกสมัยใหม่ทั้งสิ้น ความมีการผสมผสานหลักสูตรสาขาวิชาศาสตร์และหลักสูตรสาขาวิชาในสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น ชี้งทำได้โดยจัดให้นิสิตนักศึกษาแต่ละสาขาวิชาได้มีโอกาสเรียน ตัวอย่างเช่น นิสิตในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ควรได้เรียนรวมคดี เพาะ จะช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และฝึกทักษะในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี นิสิตในสาขาวิชานิเทศศาสตร์ก็ควรจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาศาสตร์ เพาะจะทำให้เข้าใจความเป็นไปได้ด้านต่างๆ ในโลก ได้อย่างครอบคลุม

3.3.3 ความชำนาญเฉพาะทาง

กลวิธี: ความชำนาญเฉพาะทางได้แก่การเรียนรู้ในสาขาวิชาหลักของตน เพื่อนำไปประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรของแต่ละสาขาวิชาควรเน้นที่การสร้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั่วไป (generalist) มากกว่าการสร้างผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน (specialist) เท่านั้น เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ทั่วไปจะปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า นอกจากนี้ ยังจะต้องมีระบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมด้วย การพัฒนาครูในระดับมหาวิทยาลัยได้แก่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทำวิจัย เพราะอาจารย์ที่ทำวิจัยจะถ่ายทอดผลการวิจัยไปสู่นิสิตนักศึกษาผ่านทางการเรียนการสอน ส่วนในระดับอาชีวศึกษานั้น การพัฒนาจะรวมไปถึงการมีความสัมพันธ์กับภาคการผลิตที่จะนำนักศึกษาไปทำงานอีกด้วย

3.3.4 ทัศนคติ

กลวิธี: ทัศนคติและจริยธรรมคุณธรรมก็เป็นประเด็นที่สำคัญ การทำกิจกรรมนอกหลักสูตรมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการฝึกทักษะด้านนี้ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาหลายอาชีวศิริจะจัดบรรยายการสิงแวดล้อมของสถานศึกษาให้เหมาะสมแก่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทัศนคติ เช่น จัดให้มหอพักเพื่อพัฒนาวิชาการและคุณธรรม เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแต่มาเรียนหนังสือร่วมกันเท่านั้น หากแต่ควรจะมีกิจกรรมในหอพักที่ฝึกการเรียนเนื้อหาวิชาการกับคุณธรรมและทัศนคติเข้าด้วยกัน นอกจากนี้จากการเรียนตามปกติ โดยครูอาจารย์ควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ด้วย

3.4 ផែត្រការកិច្ចការជាន់ខ្លួន/ជាន់ប្រជាធិបតេយ្យ

ทักษะที่พึงประสงค์และกลวิธีในการพัฒนาสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับบุคุณศึกษาและระดับ ปวช./ปวส. มีดังนี้

3.4.1 การมีความรู้กว้าง (multidisciplinary knowledge)

กลวิธี: การมีความรู้กว้างในที่นี่ไม่ได้หมายความว่ารู้อย่างลับนิดอย่างหน่อยแบบเปิด แต่หมายถึงการที่บันทึกความรู้ เข้าใจสถานการณ์รอบตัว มีวิจารณญาณ และมีความสำนึกรากที่深ในศิลปะวรรณกรรม ทักษะเช่นนี้มีประโยชน์อย่างมากในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเรียนแบบมนุษยศาสตร์ (humanistic education) จะช่วยฝึกฝนทักษะด้านนี้ได้เป็นอย่างดี (Hongladarom 1998: 47-58) เนื่องจากเป็นการศึกษาที่ไม่เน้นเรื่องความตายตัวของความรู้ และมุ่งปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเองโดยไม่ต้องพะวงว่าคำตอบนั้นจะผิด นอกจากรู้ กลวิธีอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการมีความรู้กว้างก็คือการประสานการเรียนสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา ในกรณีนี้ วิชาการต่างๆ จะต้องมีเนื้อหาที่หมายความแก่วัยของนักเรียน แต่ประเด็นหลักอยู่ที่การไม่แบ่งแยกว่าวิชาใดเป็นวิชาสายวิทยาศาสตร์ วิชาใดเป็นวิชาสายสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ หากแต่เมื่อวิชาทั้งหมดว่าสมอเหมือนกัน เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ สังคม สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการทำลายกำแพงระหว่างสิ่งที่ Snow (1998) เรียกว่า "สองวัฒนธรรม" ที่เข้ากันไม่ได้

3.4.2 ความมีน้ำอ่อนน้ำหนา "มือเปื้อนน้ำมัน"

กลวิธี: ลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องของทักษณคติและคุณธรรม และเรื่องของวิชาการในด้านของทักษณคติก็หมายความถึงการที่ผู้สำเร็จการศึกษามีความตั้งใจในการทำงาน ไม่ยอมท้อต่ออุปสรรค และมีทักษณคติที่ดีต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องลงมือทำงานกับเครื่องจักรงานทำให้มือต้องเปื้อนน้ำมัน นอกจากนี้ ยังหมายความในเชิงปริยบเทียบไปถึงผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ต้องทำงานกับเครื่องจักรกล แต่ก็ต้องมีเจตคติแบบเดียวกัน คือไม่ยอมท้อต่องานหนัก และไม่มองว่าตนทำงานบางอย่างไม่ได้ เพราะเป็นงานที่ "ต่าต้อย" การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามการวิจัยนี้ให้ผลตรงกันว่าทักษะที่เป็นที่ต้องการคือผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นคนหนักเบาสู้ กลวิธีในการให้ได้มาซึ่งผู้ที่มีทักษะแบบนี้ไม่สามารถทำได้จากการเรียนทางวิชาการล้วนๆ แต่ต้องมาจากบริบทแวดล้อมด้วย เช่น การทำกิจกรรมเสริมหรือกิจกรรมนอกหลักสูตร บรรยายการศึกษาในการเรียนรู้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยตรง หัวข้อแรกของบทความนี้ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและความจำเป็นในการหาทางปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อให้นำไปสู่ความเป็นไปได้ของการพัฒนาทักษะแรงงาน การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมได้แก่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมของประชาชน ซึ่งแม้ว่าจะทำได้ยาก แต่ก็ทำได้โดยการใช้สื่อมวลชนและการยกย่องบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านเหล่านี้ รวมทั้งใช้วิธีการอื่นๆ

3.4.3 ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาระดับท้องถิ่น

กลวิธี: ทักษะเช่นนี้หมายถึงการคิดค้นเพื่อแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น เช่น หาทางพัฒนาเครื่องอบลำไย หรือยีดอยุสสูตร หรือพัฒนาสาโทที่สามารถเก็บไว้ได้นานโดยไม่เสียรสชาติ ฯลฯ การที่จะพัฒนาทักษะเช่นนี้ได้จำเป็นต้องให้อำนาจในการจัดการศึกษาอยู่ในมือของท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นจะรู้ดีที่สุดว่าปัญหาใดเป็นปัญหาหลักของตน และการคิดแก้ไขจะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นเอง อีกแนวทางหนึ่งที่ต้องไปด้วยกัน คือต้องมีการประสานกันเป็นสามเกลียวประสาน (triple helix) ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสถานศึกษา โดยภาครัฐหมายรวมถึงองค์กรปกครองท้องถิ่นด้วย ไม่ใช่วัสดุ巴拉กกลางแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนภาคเอกชนก็ได้แก่ภาคที่ทำการผลิตอย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึงกลุ่มชาวไร่ชาวนาที่ทำการผลิตในการเกษตรรวมด้วย ในขณะที่ภาคสถานศึกษาจะรวมไปถึงสถานศึกษาระดับท้องถิ่น เช่น สถาบันราชภัฏต่างๆ ด้วย องค์กรระดับท้องถิ่นเหล่านี้มีภาระดิกว่าสถาบันการศึกษาในเมืองใหญ่ ตรงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับท้องถิ่นชนบท ทำให้ภาครัฐต้องรับทางพัฒนาสถาบันการศึกษาเหล่านี้ให้เป็นที่พึ่งของชาวชนบทในการพัฒนาทักษะแรงงานที่จำเป็นในการประกอบการอุตสาหกรรมพื้นฐานอย่างไรก็ตาม มีได้หมายความว่าสถาบันการศึกษาในเมืองจะถูกคละเคลียไปในการพยายามสร้างทักษะนี้ ตรงกันข้าม มหาวิทยาลัยใหญ่ๆ มีบทบาทสำคัญมาก เพราะสามารถทำหน้าที่เป็น "พี่เลี้ยง" ให้สถาบันราชภัฏ เพื่อให้สถาบันราชภัฏมีศักยภาพสูงขึ้นทั้งในทางวิชาการและในทางบริหารจัดการ เท่าที่ผ่านมา ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยกับสถาบันราชภัฏมักมองกันและกันด้วยความระวาง ซึ่งไม่เป็นผลดีแต่ประการใด ทั้งสองฝ่ายควรจะต้องหาทางสร้างความเข้าใจร่วมกัน ลดความหวาดระแวงลง และหาทางสร้างสัมพันธ์ (partnership) ระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2545. การปรับฐานทรัพยากรัฐมนตรีของไทย: แนวทางวิเคราะห์. ใน **เอกสารประกอบการประชุมโครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.).** 6 กันยายน 2545 ณ ห้องเชียงแสน โรงแรมรายล้อม กรุงเทพมหานคร.
- พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, สำนักงาน. 2543. **เหตุใดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทยจึงตกอันดับ?** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- วิจารณ์ พันธุ. 2543. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร: รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการวิจัยและพัฒนา. ใน **วิสัยทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย 2020: สถานภาพและยุทธศาสตร์ (ฉบับสมบูรณ์).** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

- Corsetti, Giancarlo, Paolo Pesenti and Nouriel Roubini. 1998. *What Caused the Asian Financial and Economic Crisis?*. [On line]. Available at <http://pages.stern.nyu.edu/~nroubini/asia/AsianCrisis.pdf>.
- Etzkowitz, Henry and Loet Leydesdorff. 1998. A Triple Helix of University-Industry-Government Relations: Introduction. *Industry & Higher Education* 12, 4: 197-258.
- Hongladarom, Soraj. 1998. Humanistic Education in Today's and Tomorrow's World. *Manusya: Journal of Humanities* 1, 1 (March): 47-58.
- International Institute for Management Development (IMD). 2000. *The World Competitiveness Yearbook, 2000*. Lausanne.
- Kotler, Philip and Hermawan Kartajaya. 2000. *Repositioning Asia: From Bubble to Sustainable Economy*. Singapore: John Wiley & Sons.
- Snow, C. P. 1998. *The Two Cultures*. London: Cambridge University Press.

ภาคผนวกที่ 4

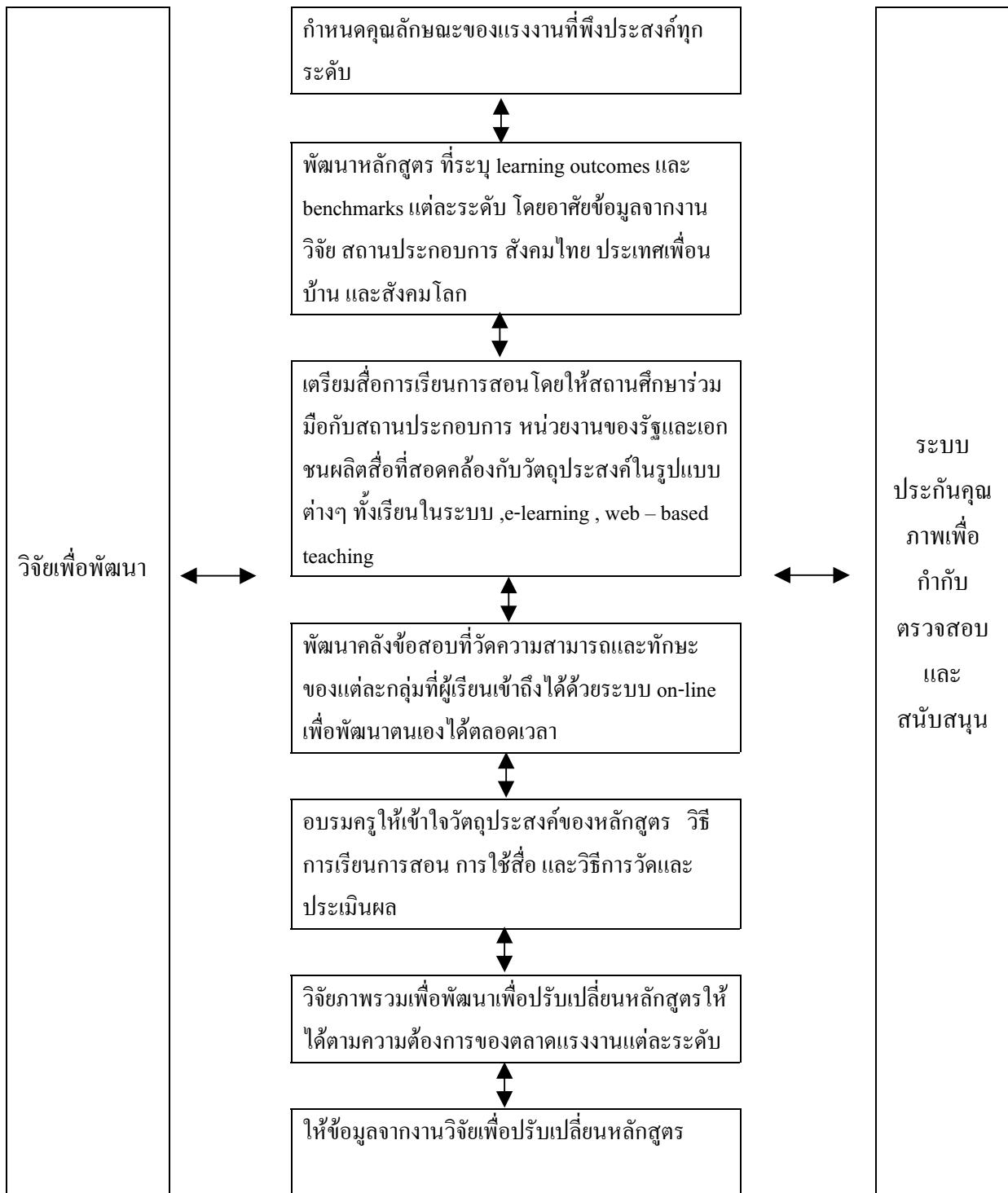
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาแรงงานไทยในอนาคต

ที่กล่าวมาเป็นยุทธศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม สำหรับยุทธศาสตร์ในภาพรวมที่จะพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ใน 15 ปีข้างหน้า สามารถทำได้โดย

1. กำหนดนโยบายโดยนำคุณลักษณะของทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์ที่กล่าวมาแล้วมากำหนดหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร เลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันการณ์ อบรมครู วิจัยและทดสอบ ตลอดจนกำหนดแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยมีระบบคุณภาพและการวิจัยกำกับ ตรวจสอบและสนับสนุนทุกขั้นตอน มีการวิจัยเพื่อพัฒนาเพื่อให้ข้อมูลทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องไปปรับปรุงให้ดีขึ้น

แผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบการพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์

รูปแบบการพัฒนาทักษะแรงงานไทยที่พึงประสงค์

2. พัฒนาหลักสูตรเร่งรัดพิเศษเพื่อการแข่งขัน โดยใช้รูปแบบในการพัฒนาในข้อ 1 แต่คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่สามารถไปแข่งขันได้ในระดับอาชีวิน เอเชียแปซิฟิก หรือที่อื่นก็ถือว่าดี ต้องรู้สังคมภาษา ใช้ภาษาอังกฤษได้ดี ใช้คอมพิวเตอร์ได้ดี รู้วัฒนธรรมของชาติอื่น และรู้วิธีบริหาร จัดการ
3. สร้างศูนย์นวัตกรรมของประเทศไทย เพื่อวิจัยและผลิตสินค้าที่แรงงานไทยมีความได้เปรียบ เช่น สินค้าการเกษตร การบริการ และอุตสาหกรรมที่แรงงานไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน
4. มีคลังข้อมูลทักษะแรงงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ด้วยระบบ on-line ทั่วประเทศ เพื่อให้ทุกคนได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันด้านความต้องการแรงงานสาขาต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ
5. กำหนด career path ของทุกอาชีพให้ทุกคนรับรู้ว่าสามารถพัฒนาทักษะฝีมือของตนเองได้ตลอดชีวิต และกำหนดค่าตอบแทนหรือแรงจูงใจที่ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและต้องการช่วยกันพัฒนาประเทศไทย โดยจัดรูปแบบการศึกษาแบบ “ขบวนรถไฟสายฟ้าผ่านตลอด” ที่ไม่ให้ผู้ใดพลาดโอกาสโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย
6. ให้สังคมตระหนักรู้ว่าทักษะแรงงานไทยทุกระดับมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และสร้างค่านิยมให้กับสังคมว่างานทุกอาชีพมีความสำคัญเท่าเทียมกัน เพราะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้
7. กำหนดอาชีพของคนไทยที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศไทย และอุตสาหกรรมคุ้มครองอาชีพเหล่านี้ พร้อมทั้งดำเนินการจดสิทธิบัตร / ลิขสิทธิ์เป็นของประเทศไทย เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาหารและผลิตภัณฑ์จากการเกษตรของไทย การบริการที่เป็นเอกลักษณ์เป็นต้น
8. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เอื้อ กับผู้ที่ทำงานแล้วสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา แบบฐานข้อมูลเชื่อมโยง (on-line database) หรือการสนับสนุนจากศูนย์โดยตรง (on-site support) โดยรูปแบบของหลักสูตรอาจจะเป็นแบบเรียนทางไกล (virtual classrooms) รูปแบบของสื่อจะหลากหลายแบบบทเรียนชุดวิชา (modules) ที่พัฒนาทักษะที่ขาดแคลน เช่น ทักษะเทคโนโลยี ภาษา การจัดการ การคิดวิเคราะห์ และนวัตกรรม เป็นต้น
9. มีสภาพพัฒนาหลักสูตรทักษะแรงงานในระดับต่างๆ ที่ศึกษาความต้องการของสังคมไทย สังคมท้องถิ่น และสังคมโลก ที่ส่งข้อมูลได้ระบบ on-line ทั่วประเทศ และสร้างกลไกระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน โดยใช้กลไกระยะสั้นพัฒนาผู้มีที่อยู่ในตลาดแรงงานและกลไกระยะยาวพัฒนาผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

10. มีระบบการวัดและประเมินทักษะแรงงานไทยทุกระดับ ที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานไทยให้มีคุณภาพที่ทัดเทียม และแข่งขันกับนานาชาติ หรือไปทำงานต่างประเทศ เพื่อลดจำนวนแรงงานต่างด้าว และเพิ่มศักยภาพของแรงงานไทยที่ยังไม่ได้ใช้ความสามารถเต็มที่

รายงานสรุปการดำเนินงานตลอดโครงการ
โครงการ “ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์”

รายงานสรุปการดำเนินงานตลอดโครงการ

โครงการ “ทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์”

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2546

ชื่อหัวหน้าโครงการ ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์นุญสิน

หน่วยงาน: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

การศึกษาระบบนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

- เพื่อศึกษาแนวโน้มทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์
- เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป (พอดังเบป)

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. เลือกผู้เชี่ยวชาญ (ขั้นตอนที่1)	1. คณะผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลที่ที่เป็นผู้ที่อยู่ในวงการด้านการพัฒนาทรัพยากรัฐมนตรี (โดยเฉพาะด้านการศึกษา และด้านแรงงาน) และนักวิเคราะห์จำนวน 200 คน และส่งจดหมายเพื่อขอให้แจ้งรายชื่อ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรัฐมนตรีเป็นอย่างดีจำนวน 10 คน (พร้อมสังกัดหรือสถานที่ติดต่อถาวร) และรวบรวมรายชื่อที่มีความถี่ของการถูกเสนอขอมากที่สุดใน 10 ลำดับแรกเพื่อทำการสัมภาษณ์	1. ได้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่านที่ได้รับการสัมภาษณ์พร้อมประวัติ	
2. ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ (ขั้นตอนที่2)	2. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่านยินดีให้ความร่วมมือที่จะให้นักวิจัยไปสัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์	2. ได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 ท่าน	
3. วิเคราะห์ผลของขั้นตอนที่2 (ขั้นตอนที่ 3)	3. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	3. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 1 นิสิตนักศึกษาที่จบในระดับอุดมศึกษาที่จบระดับปวช/ปวส			
4. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่จบในระดับอุดมศึกษาที่จบในระดับปวช/ปวส (กลุ่มที่ 1) และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (ขั้นตอนที่ 4 และ 5)	4. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 2, 3 และ 4 ได้อีก)	4. ได้รับรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 20 ท่าน จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2545	
5. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (ขั้นตอนที่ 6)	5. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	5. ได้รายงานการวิเคราะห์ และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 ในเดือนกันยายน 2545	
กลุ่มที่ 2 กลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา			
6. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับอุดมศึกษา (กลุ่มที่ 2) และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (ช้าขั้นตอนที่ 4 และ 5)	6. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	6. ได้รับรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนารายณ์ ในวันที่ 16 สิงหาคม 2545	
7. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (ช้าขั้นตอนที่ 6)	7. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	7. ได้รายงานการวิเคราะห์ และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงาน เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2545	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 3 นักเรียนในระดับ ปวช/ปวส.			
8. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะ แรงงานไทยในอนาคตที่ พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนักเรียนในระดับปวช/ปวส (กลุ่มที่ 3) และ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (ข้ามขั้นตอนที่ 4 และ 5)	8. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 3 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	8. ได้รับรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 23 ท่าน จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนราภิญ์ ในวันที่ 23 สิงหาคม 2545	
9. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (ข้ามขั้นตอนที่ 6)	9. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	9. ได้รายงานการวิเคราะห์ และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงาน เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2545	
กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน			
10. ขั้นตอนที่ 4 และ 5 เลือกผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทักษะแรงงานไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ สำหรับกลุ่มนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังจะแยกศึกษาในสายสามัญ หรือสายอาชีวะ หรือจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน (กลุ่มที่ 4) และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) (ข้ามขั้นตอนที่ 4 และ 5)	10. คณะผู้วิจัยคัดเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมการประชุม เชิงปฏิบัติการ เพื่อระดมสมองผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 4 ทั้งนี้รายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิใน ขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 คน (ไม่รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2) จะได้รับการคัดเลือกจากคณะวิจัย โดยยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ผู้ได้รับการคัดเลือก 20 คนในกลุ่มที่ 1 ดังกล่าวบางส่วนอาจได้รับการคัดเลือกอีกครั้งในกลุ่มที่ 3 และ 4 ได้อีก)	10. ได้รับรวมข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 23 ท่าน จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (1 วัน) ณ โรงแรมนราภิญ์ ในวันที่ 6 กันยายน 2545	
11. ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ และจัดทำรายงานสรุป (ข้ามขั้นตอนที่ 6)	11. แจกแจงและวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ จัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	11. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	

กิจกรรม (ตามแผน)	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
12. วิเคราะห์สรุปผลจากกลุ่มที่ 1 ถึงกลุ่มที่ 4 และส่งรายงานให้ สกอ.ในเดือนที่ 12	12. วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประชุมกลุ่มที่ 1 ถึงกลุ่มที่ 4 และจัดทำเป็นรายงานสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป	12. ได้รายงานการวิเคราะห์และสรุปผลการประชุมเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับขั้นตอนต่อไป และจัดส่งรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 ในเดือนมกราคม 2546	
13. Projection นักเรียนตามระดับการศึกษา	13. ใช้ฐานข้อมูลการคาดประมาณประชากร พ.ศ. 2543-2568 มาทำการคาดประมาณนักเรียนตามระดับการศึกษา	13. ได้รายงานการคาดประมาณนักเรียนตามระดับการศึกษา	
14. Projection แรงงานตามระดับการศึกษาที่จบ	14. ใช้ฐานข้อมูลการคาดประมาณประชากร พ.ศ. 2543-2568 มาทำการคาดประมาณแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ตามระดับการศึกษาที่จบ	14. ได้รายงานการคาดประมาณแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ตามระดับการศึกษาที่จบ	
15. รายงานสรุป	15. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการสัมภาษณ์ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้วิบัติมาประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 4 กลุ่ม (รวมทั้งสิ้น 5 กลุ่ม) รวมทั้งข้อมูลจากการคาดประมาณนักเรียนตามระดับการศึกษาและแรงงานที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปตามระดับการศึกษาที่จบ	15. ได้รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการทักษะแรงงานไทยในอนาคต	

ลงนาม.....

(ผู้รับทุน)

วันที่